

ISSN: 1848-2228

HRVATSKO FILOZOFSKO DRUŠTVO
CROATIAN PHILOSOPHICAL SOCIETY
KROATISCHE PHILOSOPHISCHE GESELLSCHAFT
ASSOCIAZIONE CROATA DI FILOSOFIA

25. DANI FRANE PETRIĆA
25th DAYS OF FRANE PETRIĆ
25. FRANE-PETRIĆ-TAGE
25. GIORNI DI FRANCESCO PATRIZI

Cres, Hrvatska, 25. rujna – 1. listopada 2016.
Cres, Croatia, 25 September – 1 October 2016
Cres, Kroatien, 25 September – 1 Oktober 2016
Cherso, Croazia, 25 settembre – 1 ottobre 2016

Pokrovitelji 25. Dana *Frane Petrića*

predsjednica Republike Hrvatske
Kolinda Grabar-Kitarović

Ministarstvo znanosti, obrazovanja i sporta
Republike Hrvatske
Primorsko-goranska županija

Patrons of the 25th Days of *Frane Petrić*

President of the Republic of Croatia
Kolinda Grabar-Kitarović

Ministry of Science, Education and Sports
of the Republic of Croatia
Primorje-Gorski Kotar County

SADRŽAJ / CONTENTS

Organizacijski odbor i programski odbori / Organization Committee and Programme Committees	7
Uvod / Introduction	9
● IGOR MIKECIN, <i>Jezik i spoznaja / Language and Cognition</i>	11
● PAVO BARIŠIĆ, <i>Hrvatska filozofija u interakciji i kontekstu / Croatian Philosophy in Interaction and Context</i>	17
Program / Programme	25
● Simpozij <i>Jezik i spoznaja / Language and Cognition</i> Symposium	27
● Simpozij <i>Hrvatska filozofija u interakciji i kontekstu / Croatian Philosophy in Interaction and Context</i> Symposium	37
● <i>4. Znanstveni inkubator: Trening za znanstvena istraživanja / 4th Scientific Incubator: Training in Scientific Research</i>	45
Sažeci izlaganja / Paper abstracts	49
● Simpozij <i>Jezik i spoznaja / Language and Cognition</i> Symposium	51
● Simpozij <i>Hrvatska filozofija u interakciji i kontekstu / Croatian Philosophy in Interaction and Context</i> Symposium	101
Adresar sudionika / Addresses of the participants	141
● Simpozij <i>Jezik i spoznaja / Language and Cognition</i> Symposium	143
● Simpozij <i>Hrvatska filozofija u interakciji i kontekstu / Croatian Philosophy in Interaction and Context</i> Symposium	149
Projekt 4. Znanstveni inkubator: Trening za znanstvena istraživanja / Project 4th Scientific Incubator: Training in Scientific Research	153
Donatori 25. Dana Frane Petrića / Donors of the 25th Days of Frane Petrić	179
Kronologija Dana Frane Petrića 1992.–2016. / Chronology of the Days of Frane Petrić 1992–2016	183

**Organizacijski odbor Dana Frane Petrića /
Organization Committee of the Days of Frane Petrić**

Zdravko Radman (Zagreb), *predsjednik/President*, Krešimir Babel (Zagreb), *glavi tajnik/Chief Secretary*, Mira Matijević (Zagreb), *poslovna tajnica/Business Secretary*, Pavo Barišić (Zagreb/Split), Ivan Bekavac Basić (Zagreb), Igor Čatić (Zagreb), Ante Čović (Zagreb), Bruno Ćurko (Zagreb), Heda Festini (Rijeka), Ljiljana Filipas (Cres), Nada Gosić (Rijeka), Mislav Ježić (Zagreb), Hrvoje Jurić (Zagreb), Kristijan Jurjako (Cres), Ivan Karlić (Zagreb), Gottfried Küenzlen (München), Mislav Kukoč (Split), Nenad Malović (Zagreb), Ivica Martinović (Zagreb), Maria Muccillo (Roma), Arto Mutanen (Lahti), Gaetano Negovetić (Cres), Sergio Negovetić (Cres), Tomáš Nejeschleba (Olomouc), Mirjana Parat (Cres), Attila Pató (Praha), Snježana Paušek-Baždar (Zagreb), Ante Pažanin (Zagreb), Tomislav Petković (Zagreb), Milan Polić (Medulin), Josip Pope (Cres), Walter Salković (Cres), Ljerkica Schiffler (Zagreb), Nikola Stanković (Zagreb), Igor Škamperle (Ljubljana), Lenart Škof (Koper), Fulvio Šuran (Pula), Alen Tafra (Pula), Christo Todorov (Sofija), Luka Tomašević (Split), Lino Veljak (Zagreb), Dragica Vujadinović (Beograd), Sanja Živanović (Cres)

**Programski odbor simpozija Jezik i spoznaja /
Programme Committee of the Language and Cognition Symposium**

Igor Mikecin (Zagreb), *predsjednik/President*, Ljudevit Fran Ježić (Zagreb), *tajnik/Secretary*, Mira Matijević (Zagreb), *poslovna tajnica/Business Secretary*, Krešimir Babel (Zagreb), Davor Lauc (Zagreb), Bojan Marotti (Zagreb), Milena Žic-Fuchs (Zagreb)

**Programski odbor simpozija Hrvatska filozofija u interakciji i kontekstu /
Programme Committee of the Croatian Philosophy in Interaction and
Context Symposium**

Pavo Barišić (Zagreb), *predsjednik/President*, Bruno Ćurko (Zadar), *tajnik/Secretary*, Mira Matijević (Zagreb), *poslovna tajnica/Business Secretary*, Davor Balić (Osijek), Marita Brčić Kuljiš (Split), Ljudevit Fran Ježić (Zagreb), Marko Kos (Zagreb), Marin Martinić Jerčić (Zagreb), Željka Metesi Deronjić (Zagreb), Demian Papo (Osijek), Marija Selak (Zagreb), Ivana Zagorac (Zagreb)

25. DANI FRANE PETRIĆA

Uvod

25th DAYS OF FRANE PETRIĆ

Introduction

JEZIK I SPOZNAJA

Igor Mikecin

Predsjednik Programskog odbora simpozija

»Jezik i spoznaja«

Unatoč povijesno kasnom nastanku filozofije jezika kao zasebne filozofijske discipline jezik je nezaobilazan predmet filozofijskih razmatranja od samoga početka povijesti filozofije. Premda nije bio uvijek i predmet zasebnih filozofijskih rasprava, jezik je bio redovito razmatran unutar nekih filozofijskih disciplina, kao što su ontologija, logika, retorika i poetika. Štoviše, logika kao znanost o valjanu mišljenju upravo je razvila takav pojam mišljenja koji je tijesno povezan s upotrebom jezika, istražujući pojmove, sudove i sveze sudova u zaključku, pri čemu je posebna pažnja posvećena pitanju istinosne vrijednosti iskaza.

Filozofija jezika kao zasebna filozofijska disciplina počela se je razvijati u drugoj polovici 18. stoljeća kod Hamanna, Herdera i Humboldta, a potom i kod njemačkih romantičara, i to izazvana potrebom za povratkom u dotadašnjoj povijesti novovjekovne filozofije zaboravljenomu pitanju o izvornome jedinstvu bitka, mišljenja i govora. No na daljnji razvoj filozofije jezika u 19. stoljeću presudno je utjecao nastanak i razvoj lingvistike kao zasebne znanosti o jeziku. Ona se je u to vrijeme znanstveno razvila u dvama smjerovima, kao jezična tipologija (Friedrich Schlegel, Humboldt) i kao poredbenopovijesno jezikoslovlje (Bopp, Grimm, mladogramatičari), koje se je potom potvrdilo kao najjača lingvistička grana u 19. stoljeću. Nakon nekoga vremena, napose početkom 20. stoljeća, pozitivistička poredbeno-povijesna lingvistika dobila je ozbiljnu oprjeku u strukturalističkoj lingvistici. Premda je u njoj sinkronijski pristup potakao mnogo više sljedbenika nego dijakronijski ili povijesni, oba ova pristupa objedinjena su kod utemeljitelja strukturalističke lingvistike Ferdinanda de Saussurea. Osim toga, u drugoj su se polovici 20. stoljeća pojavila najmanje dva lingvistička pravca koji su ponovno povezali lingvistiku s filozofijom. Prvi je generativna i transformacijska gramatika, čiji je utemeljitelj i najistaknutiji predstavnik Noam Chomsky zagovarao studij racionalističke gramatike Port-

Royal (1660.) kako bi se unaprijedio generativni pristup u istraživanju jezika i »univerzalne gramatike«. A drugi je kognitivna lingvistika koja se nastoji povezati s filozofijom, ali i antropologijom, psihologijom, medicinskom znanostima o mozgu i znanostima o umjetnoj inteligenciji u multidisciplinarnu kognitivnu znanost.

U 20. stoljeću pitanje jezika dospjelo je u samo središte istraživanja i u filozofiji, i to u najrazličitijim pa čak i u međusobno suprotstavljenim filozofijskim usmjerenjima, tako da se s pravom može govoriti o jezičnome obratu u značajnome dijelu novije filozofije, a koji se zbiva upravo na temelju uvida u povezanost i međusobnu ovisnost mišljenja i jezika. Taj je obrat poprimio dva glavna smjera. S jedne strane on se u analitičkoj filozofiji jezika (Frege, Wittgenstein, Bečki krug) očituje kao reduciranje epistemološke problematike na problem jezika, i to na način analize logičkoga ustroja jezika, koji se shvaća u osnovi nominalistički i u suglasju s vladajućom znanstvenom paradigmatom. S druge strane, na tragu Humboldta razvija se kod Cassirera, kasnoga Heideggera i Gadamera, a zatim u okviru fenomenologijske i hermeneutičke filozofije, misao o jezičnosti mišljenja, o jeziku kao mediju mišljenja koji ima odlučujuću ulogu ne samo u spoznaji nego i u oblikovanju zbilje.

Moderna lingvistika također poklanja veliku pažnju odnosu između mišljenja i jezika. Na tragu Herdera američki jezikoslovci poput Edwarda Sapira sagledavaju lingvistiku u okviru antropologije i postavljaju pitanje kako određeni jezik sa svojim gramatičkim i leksičkim ustrojem utječe na način mišljenja, odnosno na tvorbu pojmova. Osobito je jaku hipotezu o ovisnosti mišljenja o jeziku formulirao Benjamin Lee Whorf. A u novije vrijeme razvila se je i kognitivna lingvistika koja u središte zanimanja postavlja upravo odnos jezika i spoznaje, čime se, s druge strane, sama lingvistika ponovno približava filozofiji.

Budući da je jezik postao predmetom i mnogih drugih modernih znanosti, kao što su psihologija, sociologija, semiotika, komunikologija, znanost o mozgu itd., razvile su se i pojedine interdisciplinarne grane moderne lingvistike koje s različitih motrišta pridonose proučavanju odnosa jezika i mišljenja, kao što su psiholingvistika, sociolingvistika, pragmalingvistika ili neurolingvistika.

Imajući u vidu takav razvoj istraživanja i promišljanja jezika ovaj simpozij ima, između ostaloga, zadaću propitati mogućnosti susreta

filozofijskoga i znanstvenoga pristupa problematici jezika i govora, ukazujući pritom na granice svakoga redukcionističkoga pristupa, ali i s filozofijskoga stajališta rasvijetliti pojmovni okvir znanstvenoga razumijevanja jezika. U tome kontekstu očekuju se ne samo filozofijski prilozi različitih usmjerenja nego i prilozi znanstvenika različitih disciplina koje se bave problemima vezanima za jezik.

Tema kojoj je posvećen ovogodišnji simpozij – odnos između jezika i mišljenja, koji uključuje i pitanje o odnosu jezika prema bitku (zbiljnosti, svijetu) – oduvijek je bila bitna za filozofiju. Je li jezik samo sredstvo mišljenja kojim se mišljenje izražava i priopćava, ali o kojem je mišljenje u svojoj biti neovisno, ili je mišljenje neodvojivo od jezika tako da je sve mislivo ujedno i izrecivo, ili su pak oni tako iznutra povezani da jezik uvjetuje i predodređuje mogućnosti mišljenja? Jesu li ime i imenovano biće povezani po naravi ili po dogovoru, dakle očituje li se u jeziku samo biće i sudjeluje li jezik u spoznaji njegove istine, ili je jezik proizvoljan sustav znakova, a govor samo naknadno i izvanjski označuje bića, koja su sama po sebi o jeziku posve neovisna? Pridonosi li, shodno tomu, proučavanje jezika spoznaji onoga što se jezikom izriče ili je takvo proučavanje za spoznaju posve beznačajno? Je li ustroj jezika i bitka bića podudaran ili između njih postoji jaz koji se nastoji premostiti proizvoljnim odnosom između jezičnoga znaka i značenja? To su neka od pitanja koja bi ovogodišnji međunarodni interdisciplinarni simpozij »Jezik i spoznaja« trebao postaviti i na koja bi trebao pokušati dati odgovore.

LANGUAGE AND COGNITION

Igor Mikecin

President of the “Language and Cognition” Symposium
Programme Committee

Although philosophy of language has established itself as a separate philosophical discipline at a late date within the history of philosophy, language has been the inevitable object of philosophical reflection since the very beginning of the history of philosophy. To be sure, it was not often the independent subject of philosophical discussions, but it was nevertheless regularly considered within some philosophical disciplines such as ontology, logic, rhetoric, and poetics. Moreover, as the science of valid thinking, logic developed a concept of thinking that was closely tied to the use of language through the investigation of terms, propositions, and combinations of propositions into inferences, whereby special attention was paid to the issue of the truth value of propositions.

Hamann, Herder, Humboldt, and the German romantics began to develop philosophy of language as a separate philosophical discipline in the second half of the 18th century. They were all driven by the need to return to the issue of the original unity of being, thinking, and speech that had fallen into oblivion in the preceding period in modern philosophy. However, the emergence and development of linguistics as a separate science of language was of decisive importance for the further development of philosophy of language. At that time, linguistics was being developed as a scientific field of study in two ways: as language typology (Friedrich Schlegel, Wilhelm von Humboldt) and as comparative-historical linguistics (Franz Bopp, Jacob Grimm, *Junggrammatiker*), the latter of which was to confirm its position as the strongest branch of linguistics in the 19th century. Some time later, especially in the early 20th century, the prevailing positivism of comparative-historical linguistics found a serious opponent in the structuralism that was emerging in modern linguistics. Although the synchronic approach found many more adherents in structuralism than did the diachronic or historical approach, these two approaches were united in the work of Ferdinand de Saussure, the founder of structuralism in linguistics.

The second half of the 20th century saw two linguistic movements that renewed the connection of linguistics to philosophy. The first of them was transformative generative grammar, whose author and most distinguished representative, Noam Chomsky, advocated the renewed study of the rationalist Port-Royal Grammar (1660) for the modern generative approach in the study of language and “universal grammar”. The second was cognitive linguistics, which strives to connect itself with philosophy as well as anthropology, psychology, neuroscience, and artificial intelligence into a multidisciplinary cognitive science.

In the 20th century, language became central to investigations in philosophy as well, and not only within one school of thought, but among its most differing and even opposed movements. One may therefore rightly speak about the “linguistic turn” that characterizes a significant part of modern philosophy based on the insight that thinking and language are both interconnected and interdependent. This turning point has taken two main forms. On the one hand, it manifested itself within the analytic philosophy of language (Frege, Wittgenstein, the Vienna Circle) as the reduction of epistemological concerns to the problem of language, thereby developing a form of analysis of the logical structure of language, understood in principle nominalistically and in concord with the dominant scientific paradigm. On the other hand, Cassirer, and later Heidegger and Gadamer, but also the fields of phenomenology and philosophical hermeneutics developed, in accordance with Humboldt, a notion of thinking that is linguistically structured, and a notion of language as a medium for thinking that plays a decisive role not only in our cognition, but also in the formation of reality.

Modern linguistics pays great attention to the relationship between thinking and language. Following Herder, American linguists such as Edward Sapir see linguistics within the framework of anthropology and raise the question as to how the grammatical and lexical structure of a specific language influences the way its speakers think or form their concepts. The remarkably strong hypothesis that thought is dependent upon language was formulated by Benjamin Lee Whorf. In more recent times, cognitive linguistics has made the relationship between language and cognition the very core of its interest, thereby relating linguistics once again to philosophy.

Since many other sciences have begun to occupy themselves with language as the object of their research, e.g. psychology, sociology, semiotics, communicology, biology, and neuroscience, some new interdisciplinary branches of modern linguistics have developed, each of which contribute to the study of the relationship between language and cognition from different viewpoints, e.g. psycholinguistics, sociolinguistics, pragmatics, biolinguistics, and neurolinguistics.

Bearing in mind the development of investigations into and reflections upon language as outlined above, one of the tasks of this symposium is to examine the possibility of converging the philosophical and the scientific approach to language and speech by showing the limits and flaws of every reductionist approach, as well as by casting light on the conceptual framework within which science understands language from a philosophical perspective. In this context, it should be noted that contributions related to issues of language are expected and welcome from both philosophers of different schools of thought and scientists of different disciplines.

The topic of this year's conference – the relationship between language and thinking, which includes the issue of how language relates to being (reality, world) – has always been an essential one for philosophy. Is language only a means by which our thought expresses and communicates itself, but from which thought is in essence independent? Is thinking inseparable from language such that everything thinkable is expressible as well? Or are language and thinking so intrinsically interconnected that language predetermines and conditions the possible ways of thinking? Are name and the named being connected by nature or by convention, and does therefore the being itself manifest itself in language, and thus language takes part in the cognition of its truth? Or is language an arbitrary system of signs for which speech only subsequently and externally signifies beings, which are in and of themselves completely independent of language? Does, consequently, the study of language contribute to the cognition of that which is expressed by language, or is the study of language irrelevant to cognition? Do the structures of language and being correspond, or is there a gap between them that must be bridged by the arbitrary relationship between the linguistic sign and meaning? These are some of the questions that are to be raised at this year's international interdisciplinary conference "Language and Cognition", questions its participants could try to answer.

HRVATSKA FILOZOFIJA U INTERAKCIJI I KONTEKSTU

Pavo Barišić

Predsjednik Programskog odbora simpozija
»Hrvatska filozofija u interakciji i kontekstu«

Glavna je zadaća međunarodnog simpozija »Hrvatska filozofija u interakciji i kontekstu« poticati proučavanje, izlagati rezultate istraživanja i promicati objavljivanje djela iz područja cjelokupne povijesti hrvatske filozofije od prvih početaka do danas. Osobit je naglasak svakoga simpozija na životu, djelu i recepciji stvaralaštva Frane Petrića. Usto će se na pojedinim skupovima prigodno tematski obilježavati obljetnice istaknutih hrvatskih filozofa ili značajnijih djela.

U sklopu jubilarne, dvadeset i pete manifestacije *Dani Frane Petrića* stalni će međunarodni simpozij biti razdijeljen na tri tematska skupa: 1. »S Petrićem u žarištu«, 2. »Pavao Vuk-Pavlović – povodom 40. obljetnice smrti« te 3. »Hrvatska filozofija u prošlosti i sadašnjosti«.

1. S Petrićem u žarištu

Frane Petrić (Cres, 1529. – Rim, 1597.) znameniti je hrvatski renesansni polihistor. Pisao je od prve godine studija filozofije na Sveučilištu u Padovi te je ostavio pozamašan opus tiskanih radova kao i rukopise razasute po raznim arhivima. Razvoj njegova mišljenja seže od snažnih utjecaja raznorodnih filozofskih tradicija i ocjene aristotelovske baštine do izvornih uvida u poetici, metafizici i prirodnoj filozofiji. Proučavatelji renesansne epohe nalaze se i danas pred evolucijom Petrićevih koncepcija kao pred velikom i trajnom istraživačkom zadaćom.

Međunarodni simpozij poziva istraživače da iznesu pred javnost svoje uvide i spoznaje te tako pridonesu objektivnoj prosudbi uloge i značenja Petrićeve misli u renesansnome kontekstu. Kao poticaj za razmišljanje izdvajamo sljedeće istraživačke teme:

1. život, rukopisi i tiskana djela Frane Petrića;
2. izvori Petrićeve misli te obilježja, dometi i značenje njegovih izvornih uvida;
3. poredbene prosudbe Petrićevih stajališta i rješenja;

4. recepcija Petrićeva djela među suvremenicima i u kasnijim stoljećima;
5. Petrićev prinos različitim filozofskim disciplinama, osobito prirodnoj filozofiji, metafizici, prirodnoj teologiji, psihologiji, poetici i političkoj filozofiji;
6. Petrićev prinos egzaktnim i prirodnim znanostima, osobito geometriji, geofizici, oceanografiji i astronomiji;
7. Petrićevi prinosi drugim umijećima, primjerice glazbi, medicini, hidrotehnici;
8. Petrićeva književna djela;
9. Petrićev doprinos prevođenju, izdavaštvu i traduktologiji;
10. Petrićevo razumijevanje povijesti i povijesne znanosti;
11. Petrićev odnos prema grčkomu i latinskomu jeziku;
12. renesansne filozofske tradicije u dvostoljetnim mijenama 1400.–1600. – na tragu Platona, Aristotela, Hermesa, Zoroastra, stoe i raznih humanističkih nadahnuća.

2. Pavao Vuk-Pavlović – povodom 40. obljetnice smrti

Hrvatski filozof, pjesnik i pedagog Pavao Vuk-Pavlović (Koprivnica, 1894. – Zagreb, 1976.) usmjerio je svoje filozofsko stvaralaštvo na promišljanja iz područja estetike, filozofije odgoja i etike. Bio je član više domaćih i inozemnih znanstvenih te stručnih ustanova, sudionik međunarodnih znanstvenih skupova, autor brojnih djela te znanstvenih i stručnih članaka. Sveučilišnu karijeru započeo je na Filozofskome fakultetu Sveučilišta u Zagrebu (1929.–1947.), a dovršio na Filozofskome fakultetu Univerziteta u Skopju (1958.–1971.). Istraživanju njegova života i djela znatno pridonosi Biblioteka »Sabrana djela Pavla Vuk-Pavlovića« u osam knjiga koju izdaje Hrvatsko filozofsko društvo. Za izdanje je najzaslužniji pokretač i urednik više svezaka, nedavno premili Milan Polić (1946.–2015.).

Hrvatsko filozofsko društvo obilježava 40. obljetnicu smrti Pavla Vuk-Pavlovića zasebnim tematskim skupom unutar stalne teme *Dana Frane Petrića*. Zadaća je skupa istraživačima omogućiti iznošenje produbljena o vrijednosti te značenju lika i djela Pavla Vuk-Pavlovića, kako iz perspektive hrvatske tako i europske filozofske baštine. Predlažu se sljedeći tematski okviri za izlaganja:

1. život i stvaralaštvo Pavla Vuk-Pavlovića;
2. obilježja, dometi i značenje njegovih izvornih uvida;
3. raznorodni izvori Vuk-Pavlovićeve misli;
4. Vuk-Pavlovićevi stavovi iz područja filozofije odgoja;
5. Vuk-Pavlovićevi stavovi iz područja estetike;
6. Vuk-Pavlovićevi stavovi iz područja etike;
7. recepcija Vuk-Pavlovićeva stvaralaštva u hrvatskome i europskome kontekstu.

3. Hrvatska filozofija u prošlosti i sadašnjosti

Uz navedena dva tematska skupa, na simpoziju su dobrodošli prinosi iz cjelokupne povijesti hrvatske filozofije. Posebice izdvajamo sljedeće tematske cjeline:

1. sintetički pregledi hrvatske filozofske baštine u cjelini, po stoljećima ili disciplinama;
2. istraživanje pojedinih djela ili cjelokupna opusa određenih filozofa;
3. infrastrukturni odnosno »arheološki« prinosi (bibliografije, katalozi rukopisnih zbirka, transkripcije itd.);
4. interpretativni pristupi filozofskim tekstovima i usporedni prinosi;
5. interdisciplinarni prinosi: klasična filologija, romanistika, povijest znanosti, povijest teologije, povijest školstva i sl.;
6. istraživanje izvora i recepcije pojedinih filozofa ili skupine filozofa;
7. prinosi »institucionalnoj« povijesti: učilišta, časopisi, ostale ustanove, »škole«.

Predloženi tematski okviri dakako ne iscrpljuju istraživačke mogućnosti i pristupe obrađivanju pojedinih pitanja i tema iz hrvatske filozofije u interakciji i kontekstu. Pozivamo Vas da prijavite Vaša izlaganja koja će otvoriti nova pitanja i proširiti istraživačke horizonte.

CROATIAN PHILOSOPHY IN INTERACTION AND CONTEXT

Pavo Barišić

President of the “Croatian Philosophy in Interaction and Context”
Symposium Programme Committee

The main task of the international conference “Croatian Philosophy in Interaction and Context” is to encourage research, present research results, and promote publishing of works regarding the entire history of Croatian philosophy from its beginnings to the present day. A particular emphasis at each conference is placed on the life and work of Frane Petrić (Franciscus Patricius) as well as the reception of his works. In addition, each conference will mark anniversaries of prominent Croatian philosophers or important works with special thematic symposia.

In the framework of the jubilee 25th *Days of Frane Petrić*, the regular annual international conference will be divided into three thematic symposia: 1. “With Petrić in Context”, 2. “Pavao Vuk-Pavlović – On the Occasion of the 40th Anniversary of His Death”, and 3. “Croatian Philosophy in the Past and Present”.

1. With Petrić in Context

Frane Petrić (Franciscus Patricius, Cres, 1529 – Rome, 1597) is the famous Croatian Renaissance polymath. He had been writing since his first year of studying philosophy at the University of Padua and left a voluminous oeuvre of printed works as well as numerous manuscripts scattered across various archives. Development of his thought ranges from strong influence of different philosophical traditions and reviews of the Aristotelian heritage to original insights in poetics, metaphysics, and natural philosophy. Researchers of the Renaissance epoch today still consider the evolution of Petrić’s concepts as a great and continuous research task.

This international symposium invites researchers to publicly present their insights and research results in order to contribute to an objective evaluation of the role and importance of Petrić’s thought in the Re-

naissance context. As an incentive we highlight the following research topics:

1. the life, manuscripts, and printed works of Frane Petrić;
2. sources of Petrić's thought and characteristics, scopes, and importance of his original insights;
3. comparative evaluation of Petrić's views and solutions;
4. reception of Petrić's works among his contemporaries and in later centuries;
5. Petrić's contributions to various philosophical disciplines, especially natural philosophy, metaphysics, natural theology, psychology, poetics, and political philosophy;
6. Petrić's contributions to exact and natural sciences, especially geometry, geophysics, oceanography, and astronomy;
7. Petrić's contributions to arts and crafts, e.g. music, medicine, hydrotechnology;
8. Petrić's literary works;
9. Petrić's contributions to translating, publishing, and traductology;
10. Petrić's understanding of history and historical science;
11. Petrić's relationship with Greek and Latin;
12. Renaissance philosophical traditions in the bicentennial transformations 1400–1600 – along the lines of Plato, Aristotle, Hermes, Zoroaster, the Stoa, and other humanistic inspirations.

2. Pavao Vuk-Pavlović – On the Occasion of the 40th Anniversary of His Death

Croatian philosopher, poet, and pedagogue Pavao Vuk-Pavlović (Koprivnica, 1894 – Zagreb 1976) pointed his philosophical creative work towards reflections in the fields of aesthetics, philosophy of education, and ethics. He was a member of several national and international scientific and professional institutions, he participated at various international scientific conferences and authored numerous books as well as scientific and professional papers. He started his academic career at the Faculty of Philosophy of the University of Zagreb (1929–1947) and ended at the Faculty of Philosophy of the University of Skopje

(1958–1971). A great contribution to the research of his life and work is the book series “Sabrana djela Pavla Vuk-Pavlovića” (“Collected Works of Pavao Vuk-Pavlović”, 8 volumes) published by the Croatian Philosophical Society. The most credit for this edition goes to the initiator and editor of several volumes, the recently deceased Milan Polić (1946–2015).

The Croatian Philosophical Society marks the 40th anniversary of Pavao Vuk-Pavlović’s death with a separate symposium within the regular annual theme of the *Days of Frane Petrić*. The aim of the symposium is to enable researchers to present evaluations of the value and importance of Pavao Vuk-Pavlović’s life and work from the perspective of the Croatian as well as the European philosophical heritage. We propose the following thematic frameworks for presentations:

1. the life and creative work of Pavao Vuk-Pavlović;
2. characteristics, scopes, and importance of his original insights;
3. diverse sources of Vuk-Pavlović’s thought;
4. Vuk-Pavlović’s views in the field of philosophy of education;
5. Vuk-Pavlović’s views in the field of aesthetics;
6. Vuk-Pavlović’s views in the field of ethics;
7. reception of Vuk-Pavlović’s creative work in the Croatian and European context.

3. Croatian Philosophy in the Past and Present

Alongside these thematic symposia, the conference welcomes contributions regarding the entire history of Croatian philosophy. We particularly recommend the following topics:

1. synthetic overviews of the Croatian philosophical heritage as a whole, by centuries, or through disciplines;
2. research of specific works or complete oeuvre of particular philosophers;
3. infrastructural, i.e. “archaeological” contributions (bibliographies, catalogues of manuscript collections; transcriptions etc.);
4. interpretive approaches to philosophical texts and comparative contributions;

5. interdisciplinary contributions: classical philology, Romance studies, history of science, history of theology, history of education etc.;
6. research of sources and reception of particular philosophers or groups of philosophers;
7. contributions to the “institutional” history: education institutions, journals, other institutions, “schools”.

These thematic frameworks surely do not exhaust all the possibilities and approaches to research topics and issues in Croatian philosophy in interaction and context. Hence we invite you to present papers that will open new questions and expand research horizons.

25. DANI FRANE PETRIĆA

Program

25th DAYS OF FRANE PETRIĆ

Programme

Simpozij
JEZIK I SPOZNAJA

Symposium
LANGUAGE AND COGNITION

NEDJELJA, 25. rujna 2016. / SUNDAY, 25 September 2016

Dolazak i smještaj sudionika u hotel *Kimen* u Cresu /
Arrival and accommodation of participants at *Kimen* Hotel, Cres

19:00 *Piće dobrodošlice / Welcome drink*

19:30 *Večera / Dinner*

PONEDJELJAK, 26. rujna 2016. / MONDAY, 26 September 2016

9:00–10:00 Otvaranje skupa i pozdravne riječi /
Opening ceremony and welcoming speeches

PLENARNO PREDAVANJE (engleski)
PLENARY LECTURE (English)

Predsjedavaju / Chairpersons: IGOR MIKECIN & LJUDEVIT FRAN JEŽIĆ

10:00–11:00 KLAUS-UWE PANTHER, LINDA LOUISE THORNBURG
(United Kingdom/Ujedinjeno Kraljevstvo): Cognitive Linguistics: A View from Within and Without / Kognitivna lingvistika: pogled iznutra i izvana

11:00–11:30 *Rasprava / Discussion*

11:30–11:45 *Pauza / Break*

Sekcija A (engleski) ::: Section A (English)

Predsjedava / Chairperson: IVANA ZAGORAC

- 11:45–12:00** ZDRAVKO RADMAN (Croatia/Hrvatska): The Language (Unconscious) Games / Jezične (nesvjesne) igre
- 12:00–12:15** MICHAEL GEORGE (Canada/Kanada): Contexts of Communication: Pragmatics and Understanding / Konteksti komunikacije: pragmatika i razumijevanje
- 12:15–12:30** ARTO MUTANEN (Finland/Finska): The Linguistic Turn, Truth, and Knowledge / Jezični obrat, istina i znanje
- 12:30–13:00** *Rasprava / Discussion*
- 13:00** *Ručak / Lunch*

Sekcija A (engleski i hrvatski) ::: Section A (English and Croatian)

Predsjedava / Chairperson: PREDRAG FINCI

- 14:00–14:15** ANITA DREMEL (Croatia/Hrvatska): *Big Divides of Impure Reason* from Epistemology to Discourse. “The Linguistic Turn” in Sociological Theory / *Velike razdjelnice nečistoga uma* od epistemologije do diskursa. »Jezični obrat« u sociološkoj teoriji
- 14:15–14:30** MATIJA MATO ŠKERBIĆ (Croatia/Hrvatska): Bernard Suits and the “Triad” *Sport, Play, Game*. Challenges of Defining the Terms / Bernard Suits i »trijada« *sport, play, game*. Izazovi definiranja pojmova
- 14:30–14:45** LUKA PERUŠIĆ (Croatia/Hrvatska): Valid Analysis of Phenomena and the Role of Integrative Bioethics in Endorsement of Language Variety / Valjana analiza fenomena i uloga integrativne bioetike u podupiranju jezične raznolikosti
- 14:45–15:15** *Rasprava / Discussion*
- 15:15–15:30** *Pauza / Break*

Predsjedava / Chairperson: MARKO KOS

15:30–15:45 DANIELA KATUNAR, IGOR ETEROVIĆ (Hrvatska/Croatia): Kantov pojam sheme i njegovo uporište u lingvističkoj analizi / Kant's Notion of Schema and Its Basis in Linguistic Analysis

15:45–16:00 IVANA ZAGORAC (Hrvatska/Croatia): Max Scheler o ljubavi i spoznaji / Max Scheler on Love and Cognition

16:00–16:15 MARTINA ŽEŽELJ (Hrvatska/Croatia): Lacanovo određenje jezične strukture svijeta / Lacan's View of the Language-Based Structure of the World

16:15–16:30 BOŠKO PEŠIĆ (Hrvatska/Croatia): Zajednički jezik kao iskustvo svijeta. O Gadamerovu razumijevanju jezika / Common Language as Experience of the World. On Gadamer's Understanding of Language

16:30–17:00 *Rasprava / Discussion*

Sekcija B (hrvatski) ::: Section B (Croatian)

Predsjedava / Chairperson: TOMISLAV PETKOVIĆ

14:00–14:15 HRVOJE JURÍĆ (Hrvatska/Croatia): »Jezični inženjering« i bioetički problemi / “Linguistic Engineering” and Bioethical Problems

14:15–14:30 MARKO KOS (Hrvatska/Croatia): »Zeleni lav proždire Sunce«. Kriza tehnike u srednjem vijeku / “The Green Lion Devouring the Sun”. The Crisis of Technology in the Middle Ages

14:30–14:45 INES SKELAC, NENAD SMOKROVIĆ (Hrvatska/Croatia): Utjecaj prirodnoga jezika na zaključivanje / Influence of Natural Language on Reasoning

14:45–15:00 IGOR ČATIĆ (Hrvatska/Croatia): Sustavnosna raščlamba hrvatskog jezika – dva desetljeća kasnije / Systemic Analysis of Croatian Language – Two Decades Later

15:00–15:30 *Rasprava / Discussion*

15:30–15:45 *Pauza / Break*

Predsjedava / Chairperson: KREŠIMIR BABEL

15:45–16:00 IVANA BULJAN (Hrvatska/Croatia): Neki aspekti starokineskoga jezika i odlike klasične kineske misli: irealne pogodbene rečenice i protučinjenično mišljenje / Some Aspects of Old Chinese Language and Characteristics of Classical Chinese Thought: Counterfactual Conditional Sentences and Counterfactual Thinking

16:00–16:15 RUSMIR ŠADIĆ (Bosna i Hercegovina/Bosnia and Herzegovina): Principi epistemologije u kasnijoj islamskoj filozofiji / The Principles of Epistemology in Later Islamic Philosophy

16:15–16:30 SEAD ALIĆ (Hrvatska/Croatia): Jezik objave / Language of Revelation

16:30–16:45 PREDRAG FINCI (Hrvatska/Croatia): Misterij kao filozofski pojam / Mystery as a Philosophical Term

16:45–17:15 *Rasprava / Discussion*

17:30 Obilazak grada Cresa uz stručno vodstvo /
Sightseeing tour of the town of Cres with a tour guide

19:30 *Večera / Dinner*

21:00 *Predstavljanje recentnih izdanja (hrvatski) /
Presentation of recent publications (Croatian)*

- Ivana Zagorac, Bruno Ćurko (ur./eds.), *Perspektive filozofije [Perspectives of Philosophy]*, Zagreb: Hrvatsko filozofsko društvo, 2016.
- Matko Globačnik, *Izazov skepticizma. Utjecaj Humeove metafizike i moralne filozofije u Europi 18. stoljeća [The Challenge of Skepticism. The Influence of Hume's Metaphysics and Moral Philosophy in the 18th Century Europe]*, Zagreb: Hrvatsko filozofsko društvo, 2016.
- Ljudevit Fran Ježić, *Razvoj Fichteova jenskoga sustava transcendentalne filozofije u kontekstu pokantovskih rasprava [The Development of Fichte's Jena System of Transcendental Philosophy in the Context of Post-Kantian Discussions]*, Zagreb: Hrvatsko filozofsko društvo, 2016.
- Ivan Dodlek, *Dijaloški karakter umjetničkog djela [Dialogical Character of Artwork]*, Zagreb: Hrvatsko filozofsko društvo, 2016.

- Pavao Vuk-Pavlović, *Filozofija odgoja [Philosophy of Education]*, Zagreb: Hrvatsko filozofsko društvo, 2016.
- Pavao Vuk-Pavlović, *Prijevodni [Translations]*, Zagreb: Hrvatsko filozofsko društvo, 2016.
- Predrag Finci, *O kolodvoru i putniku [About Stations and Travellers]*, Sarajevo: Rabic, 2015.
- Predrag Finci, *Kratka, a tužna povijest uma [A Short but Sad History of Mind]*, Sarajevo: Rabic, 2016.

Predstavljajući / Presenters: Nenad Malović, Ljudevit Fran Ježić, Igor Mikecin, Vani Roščić, Ivana Zagorac, Mislav Ježić, Hrvoje Jurić

UTORAK, 27. rujna 2016. / TUESDAY, 27 September 2016

Sekcija A (engleski i njemački) ::: Section A (English and German)

Predsjedava / Chairperson: DANIEL BUČAN

- 9:30–9:45** LJUDEVIT FRAN JEŽIĆ (Croatia/Hrvatska): Is Our Thought, and to What Extent, Determined by Language? / Određuje li jezik, i u kojoj mjeri, naše mišljenje?
- 9:45–10:00** IVANA KNEŽIĆ (Croatia/Hrvatska): The Problem of Grounding Language as a Specific Feature of Man / Problem utemeljenja jezika kao čovjekove specifičnosti
- 10:00–10:15** MAJA POLJAK (Croatia/Hrvatska): The Relationship between the Real/Notional Apprehension and Language / Odnos između realnoga/pojmovnoga shvaćanja i jezika
- 10:15–10:30** GORAN KARDAŠ (Croatia/Hrvatska): On Parallelism between the Grammatical Analysis of Sentence and the Analysis of Cognitive Process in Indian Philosophy / O paralelizmu gramatičke analize rečenice i analize spoznajnoga procesa u indijskoj filozofiji
- 10:30–11:00** *Rasprava / Discussion*
- 11:00–11:15** *Pauza / Break*

Predsjedava / Chairperson: GOTTFRIED KÜENZLEN

- 11:15–11:30** NENAD MALOVIĆ (Kroatien/Hrvatska): Religiös-weltanschaulicher Dialog: sprachlogische Aspekte nach O. Muck / Religijsko-svjetonazorski dijalog: jezičnologički aspekti prema O. Mucku
- 11:30–11:45** STJEPAN RADIĆ (Kroatien/Hrvatska): Die Frage nach der Bedeutung von moralischen Begriffen. Worüber wir reden, wenn wir über dicke und dünne moralische Begriffe reden? / Pitanje značenja moralnih pojmova. O čemu govorimo kada govorimo o *gustim* i *rijetkim* moralnim pojmovima?
- 11:45–12:00** JOSIP OSLIĆ (Kroatien/Hrvatska): ‚Verstehen‘ und ‚Nichtverstehen‘ in der *Philosophischen Grammatik* Ludwig Wittgensteins / ‚Razumijevanje‘ i ‚nerazumijevanje‘ u *Filozofskoj gramatici* Ludwiga Wittgensteina
- 12:00–12:15** IGOR MIKECIN (Kroatien/Hrvatska): Der spekulative Satz / Spekulativna rečenica
- 12:15–12:45** *Rasprava / Discussion*

Sekcija B (hrvatski) ::: Section B (Croatian)

Predsjedava / Chairperson: LUKA PERUŠIĆ

- 9:30–9:45** DAMIR SMILJANIĆ (Srbija/Serbien): Tipovi jezičnih igara u filozofiji i njihov značaj za filozofsku samospoznaju / Sprachspieltypen in der Philosophie und ihre Bedeutung für die philosophische Selbsterkenntnis
- 9:45–10:00** MILENA KARAPETROVIĆ (Bosna i Hercegovina/Bosnia and Herzegovina): *Topografske skice* Ludwiga Wittgensteina – granice mišljenja i jezika / Ludwig Wittgenstein's *Topographical Drawings* – the Limits of Thought and Language
- 10:00–10:15** BILJANA RADOVANOVIĆ (Srbija/Serbia): Jezični i epistemološki relativizam kod Paula Feyerabenda / Paul Feyerabend's Linguistic and Epistemological Relativism

10:15–10:30 TOMISLAV PETKOVIĆ (Hrvatska/Croatia): Izričit epistemološki utjecaj Ernsta Macha u Einsteinovu članku u *Annalen der Physik* 49 (1916) / Explicit Epistemological Influence of Ernst Mach in Einstein's Paper in *Annalen der Physik* 49 (1916)

10:30–11:00 *Rasprava / Discussion*

11:00–11:15 *Pauza / Break*

Predsjedava / Chairperson: HRVOJE JURIĆ

11:15–11:30 LINO VELJAK (Hrvatska/Kroatien): Instrumentalizacija jezika / Die Instrumentalisierung der Sprache

11:30–11:45 GORAN SUNAJKO, MARTINA KOKOLARI (Hrvatska/Croatia): Jacques Rancière: hermeneutička borba *phōnē–logos* na primjeru poetike / Jacques Rancière: the *Phōnē–Logos* Hermeneutical Struggle on the Example of Poetry

11:45–12:00 NENAD VERTOVSŠEK (Hrvatska/Croatia): Jezik masmedija između kreativnosti i manipulacije. Filozofija jezika i uma Noama Chomskog / Language of the Masmedia between Creativity and Manipulation. Noam Chomsky's Philosophy of Language and Mind

12:00–12:15 VESNA IVEZIĆ (Hrvatska/Croatia): Parametri vladanja – na tragu razmatranja Davida Humea o mehaničkoj prirodi ljudskoga uma i sposobnosti kritičkoga rasuđivanja / The Parameters of Governing – Following David Hume's Considerations on the Mechanical Nature of the Human Mind and the Ability of Critical Thinking

12:15–12:45 *Rasprava / Discussion*

13:00 *Ručak / Lunch*

14:00 Sastanak Organizacijskoga odbora *Dana Frane Petrića* / Meeting of the Organization Committee of the *Days of Frane Petrić*

15:30 Obilazak prirodnih i kulturnih znamenitosti u okolici grada Cresa / Hiking tour to natural and cultural sites in the vicinity of the town of Cres

19:30 *Večera / Dinner*

21:00 *Obilježavanje 25. obljetnice Dana Frane Petrića (engleski) /
Celebration of the 25th Anniversary of the Days of Frane Petrić (English)*

PAVO BARIŠIĆ (Croatia/Hrvatska): A Quarter of a Century of the *Days of Frane Petrić* / Dvadeset pet godina *Dana Frane Petrića*

BRUNO ĆURKO (Croatia/Hrvatska): Frane Petrić on the *Days of Frane Petrić* / Frane Petrić na *Danima Frane Petrića*

MISLAV JEŽIĆ (Croatia/Hrvatska): On the Establishment of the *Days of Frane Petrić* / O pokretanju *Dana Frane Petrić*

SRIJEDA, 28. rujna 2016. / WEDNESDAY, 28 September 2016

Sekcija A (hrvatski) ::: Section A (Croatian)

Predsjedava / Chairperson: IGOR MIKECIN

9:00–9:15 DANIEL BUČAN (Hrvatska/Croatia): O govoru i o jeziku. *Logos* kao govor bitka, jezik kao mišljenje *logosa* / On Speech and Language. *Logos* as the Speech of Being, Language as Thinking the *Logos*

9:15–9:30 ĆIRIL ČOH (Hrvatska/Croatia): Jezik i mišljenje konca ili svrhe svega mislivoga u Platona / Language and Thinking with Regard to the True End or Goal of the Intelligible in Plato's Works

9:30–9:45 MARKO TOKIĆ (Hrvatska/Croatia): Jezična otajstvenost suosjećanja / Linguistic Mystery of Compassion

9:45–10:00 DENIS NOVKO (Hrvatska/Croatia): Herderova promišljanja o podrijetlu jezika / Herder's Reflections on the Origin of Language

10:00–10:30 *Rasprava / Discussion*

10:30–10:45 *Pauza / Break*

Predsjedava / Chairperson: MARKO TOKIĆ

10:45–11:00 VANI ROŠČIĆ (Hrvatska/Croatia): Spoznaja ljepote i jezik umjetnosti / The Cognition of Beauty and the Language of Art

11:00–11:15 KATARINA RUKAVINA (Hrvatska/Croatia): »Relacijska estetika«: intertekstualno i interaktivno čitanje umjetnosti / “Relational Aesthetics”: Intertextual and Interactive Reading of Art

11:15–11:30 IRIS VIDMAR (Hrvatska/Croatia): Jezik i spoznaja: filozofski »jasno« ili književno »gusto«? / Language and Cognition: Philosophically “Clear” or Literary “Dense”?

11:30–11:45 VESNA MARIČIĆ (Hrvatska/Croatia): Diderotovo i Brechtovo shvaćanje jezika i spoznaje u teatru / Diderot’s and Brecht’s Understanding of Language and Cognition in Theatre

11:45–12:15 *Rasprava / Discussion*

12:15–12:30 *Pauza / Break*

PLENARNO PREDAVANJE (engleski)
PLENARY LECTURE (English)

Predsjedavaju / Chairpersons: IGOR MIKECIN & LJUDEVIT FRAN JEŽIĆ

12:30–13:00 MISLAV JEŽIĆ (Hrvatska/Croatia): Language and Cognition: Some Philosophical and Linguistic Considerations / Jezik i spoznaja: neka filozofska i jezikoslovna razmatranja

13:00–13:30 *Rasprava / Discussion*

13:30–14:00 *Završna rasprava i zatvaranje simpozija / Closing discussion and closing of the symposium*

14:00 *Ručak / Lunch*

15:00 *Polazak organiziranog autobusa za Zagreb / Departure of the organized bus to Zagreb*

Simpozij
HRVATSKA FILOZOFIJA U INTERAKCIJI I KONTEKSTU

Symposium
CROATIAN PHILOSOPHY IN INTERACTION AND CONTEXT

SRIJEDA, 28. rujna 2016. / WEDNESDAY, 28 September 2016

Dolazak i smještaj sudionika u hotel *Kimen* u Cresu /
Arrival and accommodation of participants at *Kimen* Hotel, Cres

19:30 *Piće dobrodošlice / Welcome drink*

20:00 *Večera / Dinner*

ČETVRTAK, 29. rujna 2016. / THURSDAY, 29 September 2016

9:00–9:30 Otvaranje skupa i pozdravne riječi /
Opening ceremony and welcome addresses

Predsjedavaju / Chairpersons: PAVO BARIŠIĆ & BRUNO ĆURKO

Pavao Vuk-Pavlović – povodom 40. obljetnice smrti /
Pavao Vuk-Pavlović – On the Occasion of the 40th Anniversary of His Death

9:30–10:00 Uvodno predavanje / Introductory lecture

Predsjedava / Chairperson: PAVO BARIŠIĆ

MISLAV JEŽIĆ (Zagreb): Pavao Vuk-Pavlović: filozofije i svjetovi /
Pavao Vuk-Pavlović: Philosophies and Worlds

10:00–10:15 *Rasprava / Discussion*

10:15–10:30 *Stanka / Break*

10:30–12:00 Etika, estetika, odgoj i politika /
Ethics, Aesthetics, Education, and Politics

Predsjedava / Chairperson: MARITA BRČIĆ KULJIŠ

10:30–10:45 IRIS TIĆAC (Zadar): *Etika svijeta života*, pluralnost posebnih svjetova i poziv filozofa: Marija Brida, Pavao Vuk-Pavlović, Edmund Husserl / *Ethik der Lebenswelt*, Pluralität der besonderen Welten und Philosophenberuf: Marija Brida, Pavao Vuk-Pavlović, Edmund Husserl

10:45–11:00 IVANA ZAGORAC (Zagreb): O ljubavi u odgoju. Vuk-Pavlovićeva kritika Maxa Schelera / On Love in Education. Vuk-Pavlović's Critique of Max Scheler

11:00–11:15 ŽELJKA METESI DERONJIĆ (Zagreb): Pavao Vuk-Pavlović o ulozi estetike i umjetnosti u odgoju *ličnosti* / Pavao Vuk-Pavlović on the Role of Aesthetics and Art in the Upbringing of *Personality*

11:15–11:30 PAVO BARIŠIĆ (Zagreb / Split): Filozofija kulture Pavla Vuk-Pavlovića s posebnim pogledom na politiku / Pavao Vuk-Pavlović's Philosophy of Culture with Special Regard to Politics

11:30–12:00 *Rasprava / Discussion*

12:00–12:15 *Stanka / Break*

12:15–13:30 Razumijevanje i tumačenje filozofije /
Understanding and Interpretation of Philosophy

Predsjedava / Chairperson: IVANA ZAGORAC

12:15–12:30 DEMIAN PAPO (Osijek): Vuk-Pavlovićevo razumijevanje Lockeove filozofske misli / Vuk-Pavlović's Understanding of Locke's Philosophical Thought

12:30–12:45 DAVOR BALIĆ (Osijek): Vuk-Pavlovićevi zapisi o Kantu i njegovu nauku / Äußerungen von Vuk-Pavlović über Kant und seine Lehre

12:45–13:00 RADOMIR VIDENOVIĆ (Niš): Tumačiti Pavla Vuk-Pavlovića njim samim / Pavao Vuk-Pavlović zu erläutern durch ihn selbst

13:00–13:30 *Rasprava / Discussion*

13:30 *Ručak / Lunch*

16:00 Obilazak grada Cresa uz stručno vodstvo /
Sightseeing tour of the town of Cres with a tour guide

17:00 Osnovna škola Frane Petrića, Cres/
Frane Petrić Elementary School, Cres

Javna predavanja / Public lectures:

IVANA ZAGORAC (Zagreb): Znanost, razum i osjećaji / Science, Reason, and Feelings

KORINA FLEGO, KLARA KUČIĆ, RENATO MUŠKARDIN (Cres): Predstavlanje projekta »Matematika u arhitekturi« učenika Srednje škole Ambroza Haračića iz Cresa / Presentation of the project “Mathematics in Architecture” of students of Ambroz Haračić High School in Cres

19:30 *Večera / Dinner*

21:00 Predstavlanje recentnih publikacija /
Presentation of recent publications

- *Sabrana djela Pavla Vuk-Pavlovića [The Collected Works of Pavao Vuk-Pavlović]*, ur./eds. Milan Polić, Ivana Zagorac, Zagreb: Hrvatsko filozofsko društvo, 2007–2016.
- Erna Banić-Pajnić, Bruno Ćurko, Mihaela Girardi-Karšulin, Ivica Martinović (ur./eds.), *Juraj Dragišić (Georgius Benignus) – život i djela [Juraj Dragišić (Georgius Benignus) – Life and Works]*, Zagreb: Institut za filozofiju, 2016.
- Tematski broj / Special theme issue »Boscovichianism Pure and Simple«, ur./eds. Aleksandar Petrović, Tomislav Petković, *Almagest* 6 (1/2015).

Predstavljajući / Presenters: Mislav Ježić, Ivana Zagorac, Erna Banić-Pajnić, Mihaela Girardi-Karšulin, Bruno Ćurko, Marko Kos, Tomislav Petković

S Petrićem u žarištu / With Petrić in Focus

9:00–10:30 Od Hermana Dalmatina do Jurja Dubrovčanina /
From Hermannus Dalmata to Georgius Raguseius

Predsjedava / Chairperson: TOMISLAV PETKOVIĆ

9:00–9:15 ERNA BANIĆ-PAJNIĆ (Zagreb): Koncepcija čovjeka u *De essentiis* Hermana Dalmatina / The Conception of Man in Hermannus Dalmata's *De essentiis*

9:15–9:30 BRUNO ĆURKO (Zadar): Juraj Dragišić u suvremenim enciklopedijama i biografijama / Juraj Dragišić in Contemporary Encyclopaedias and Biographies

9:30–9:45 ŽELJKA METESI DERONJIĆ (Zagreb): Frane Petrić o polusvetome pjesništvu / Frane Petrić on Semisacred Poetry

9:45–10:00 MIHAELA GIRARDI-KARŠULIN (Zagreb): Georgius Raguseius (?–1622): učeni aristotelovac i profesor filozofije u Padovi / Georgius Raguseius (?–1622): ein gelehrter Aristoteliker und Philosophieprofessor in Padua

10:00–10:30 *Rasprava / Discussion*

10:30–10:45 *Stanka / Break*

**Hrvatska filozofija u prošlosti i sadašnjosti /
Croatian Philosophy in the Past and Present**

10:45–12:15 Renesansni učenjaci / Renaissance Scholars

Predsjedava / Chairperson: ERNA BANIĆ-PAJNIĆ

10:45–11:00 SNJEŽANA PAUŠEK-BAŽDAR (Zagreb): Spis Giulia Camilla Delminija o filozofima prirode i transmutaciji tvari / Giulio Camillo Delminio's Writings on Philosophers of Nature and Transmutation of Matter

11:00–11:15 HRVOJE POTLIMBRZOVIĆ (Osijek): Promišljanja Federika Grisogona o spoznajnoj teoriji u spisu *De artificioso modo collegiandi egritudinum* / Federik Grisogono's Thoughts on Theory of Knowledge in His Work *De artificioso modo collegiandi egritudinum*

11:15–11:30 MARITA BRČIĆ KULJIŠ (Split): O ideji pravednosti u djelu *Monoregija* Ivana Polikarpa Severitana / The Idea of Justice in John Polycarpus Severitanus' Work *Monoregia*

11:30–11:45 VANJA FLEGAR (Zagreb): Hrvatski učenjaci u Dudićevoj korespondenciji / Croatian Scholars in Dudić's Correspondence

11:45–12:15 *Rasprava / Discussion*

13:00 *Ručak / Lunch*

16:00–16:45 Renesansna učenja i recepcija / Renaissance Doctrines and Reception

Predsjedava / Chairperson: DEMIAN PAPO

16:00–16:15 IGOR ŠKAMPERLE (Ljubljana): Francesco Colonna e il sogno di Polifilo. Un viaggio iniziatico dell'anima / Francesco Colonna i Polifilov san. Inicijacijsko putovanje duše

16:15–16:30 MARIN MARTINIĆ JERČIĆ (Zagreb): *Flaciana* (1563–1574) u digitalnim knjižnicama / *Flaciana* (1563–1574) in Digital Libraries

16:30–16:45 *Rasprava / Discussion*

19:30 *Večera / Dinner*

SUBOTA, 1. listopada 2016. / SATURDAY, 1 October 2016

9:00–10:30 Filozofija odgoja, etika i filozofija prakse /
Philosophy of Education, Ethics, and Philosophy of Praxis

Predsjedava / Chairperson: MISLAV KUKOČ

9:00–9:15 VALENTINA PERIŠIĆ (Split): Filozofija odgoja u djelu *Governo della famiglia* Nikole Vitova Gučetića / Philosophy of Education in Nikola Vitov Gučetić's Work *Governo della famiglia*

9:15–9:30 RENATA DŽAJA (Osijek): Etička sastavnica Krležine novele *Domobran Jambrek* / Ethical Component of Krleža's Novella *Jambrek the Homeguardsman*

9:30–9:45 JOSIP GUĆ (Podstrana): Etika ili revolucija – Camus ili Kangrga / Ethics or Revolution – Camus or Kangrga

9:45–10:00 ANITA LUNIĆ (Split): Prisutnost filozofije prakse u Sarajevu: prilog mapiranju suvremene filozofije / La presenza di filosofia della prassi a Sarajevo: un contributo alla mappatura della filosofia contemporanea

10:00–10:30 *Rasprava / Discussion*

10:30–10:45 *Stanka / Break*

10:45–12:15 Suvremena filozofija, znanost i bioetika /
Contemporary Philosophy, Science, and Bioethics

Predsjedava / Chairperson: MISLAV JEŽIĆ

10:45–11:00 TOMISLAV PETKOVIĆ, ARTO MUTANEN (Zagreb/Helsinki): The 25-Year Jubilee of the *Days of Frane Petrić*: On the Roads Between the *Philosophical Foundations* and the Modern Discoveries of *Science and Technology* / Jubilarni 25. *Dani Frane Petrića*: Na sučeljima *filozofskih osnova* i modernih otkrića u *znanosti i tehnologiji*

11:00–11:15 MISLAV KUKOČ (Split): Mediteranski korijeni hrvatske filozofije / Mediterranean Roots of Croatian Philosophy

11:15–11:30 ANA JELIČIĆ (Zagreb): Europeizacija bioetike u okviru integrativne bioetike / Europeanization of Bioethics in the Context of Integrative Bioethics

11:30–11:45 LUKA TOMAŠEVIĆ (Split): Franjevačka integralna ekologija kao podloga enciklike *Laudato si'* s posebnim osvrtom na ekologiju dalmatinskih franjevaca / Franciscan Integral Ecology as the Basis of the Encyclical *Laudato si'* with Special Regard to Ecology of Dalmatian Franciscans

11:45–12:15 *Rasprava / Discussion*

12:15–12:45 Završna rasprava i zatvaranje skupa /
Closing discussion and closing of the Symposium

Predsjedavaju / Chairpersons: PAVO BARIŠIĆ & BRUNO ĆURKO

13:00 *Ručak / Lunch*

Odlazak sudionika / Departure of participants

4. ZNANSTVENI INKUBATOR

*Training za znanstvena istraživanja i obilježavanje
Europske noći istraživača*

Tema: Jezik i znanost

4th SCIENTIFIC INCUBATOR

*Training in Scientific Research and Celebration of
the European Researchers' Night*

Topic: Language and Science

ČETVRTAK, 29. rujna 2016. / THURSDAY, 29 September 2016

Dolazak i smještaj sudionika u hotel *Kimen* u Cresu /
Arrival and accommodation of participants at *Kimen* Hotel, Cres

17:00–19:00 Osnovna škola Frane Petrića (Cres) /
Frane Petrić Elementary School (Cres)

Javna predavanja / Public lectures

IVANA ZAGORAC (Zagreb): Znanost, razum i osjećaji / Science, Reason, and
Feelings

KORINA FLEGO, KLARA KUČIĆ, RENATO MUŠKARDIN (Cres): Pred-
stavljanje projekta »Matematika u arhitekturi« učenika Srednje škole Ambroza
Haračića iz Cresa / Presentation of the project “Mathematics in Architecture”
of students of Ambroz Haračić High School in Cres

Radionica / Workshop

LJUDEVIT FRAN JEŽIĆ (Zagreb): Kako jezici mogu biti srodni? / How Can
Languages Be Cognate?

19:30 *Večera / Dinner*

PETAK, 30. rujna 2016. / FRIDAY, 30 September 2016

8:00 *Doručak / Breakfast*

9:00–13:00 Hotel *Kimen*, Cres

Radionica / Workshop

DAVOR STANKOVIĆ (Zagreb): Od govornih mana do govornih vrлина /
From Speech Impediments to Speech Virtues

11:00–11:45 Osnovna škola Frane Petrića (Cres) /
Frane Petrić Elementary School (Cres)

Radionica / Workshop

BRUNO ĆURKO (Zagreb/Zadar): Što je mudrost? / What is Wisdom?

13:00 *Ručak / Lunch*

16:00–17:00 Sudjelovanje učenika na simpoziju »Hrvatska filozofija u interakciji i kontekstu« / Students' participation in the symposium "Croatian Philosophy in Interaction and Context"

17:00–19:30 Hotel *Kimen*, Cres

Prezentacije učeničkih istraživanja / Students' research presentations

17:00–17:30 Srednja škola Obrovac (Obrovac): Razvoj jezika / Obrovac High School (Obrovac): The Development of Language

17:30–18:00 Srednja škola Ambroza Haračića (Mali Lošinj): Glagoljica, starohrvatski jezik i kultura / Ambroz Haračić High School (Mali Lošinj): The Glagolitic Alphabet, the Old Croatian Language and Culture

18:00–18:30 Srednja škola Ambroza Haračića (Cres): Možda je problem u komunikaciji / Ambroz Haračić High School (Cres): Communication Might Be a Problem

18:30–19:00 Gimnazija Frane Petrića (Zadar): Sinkronizacija crtanih filmova – politički ili sociolingvistički problem? / Frane Petrić Gymnasium (Zadar): Animated Films Dubbing – a Political or a Sociolinguistic Problem?

19:00–19:30 Predstavljanje broja časopisa *Metodički ogledi* 41 (1/2015) s objavljenim radovima s prošlih *Znanstvenih inkubatora* / Presentation of the *Metodički ogledi* journal issue 41 (1/2015) with published papers from previous *Scientific Incubators*
Predstavljajući / Presenters: Bruno Ćurko, Ivana Zagorac

Obilježavanje *Europske noći istraživača* /
Celebration of the *European Researchers' Night*

19:30–21:00 Filozofska večera / Philosophical dinner

21:00–23:00 Znanstvena šetnja po Sretnome Gradu / Scientific walk and talk across the Happy Town

SUBOTA, 1. listopada 2016. / SATURDAY, 1 October 2016

8:00 *Doručak / Breakfast*

9:00–12:00 Hotel *Kimen*, Cres

Radionica / Workshop

KREŠIMIR BABEL (Zagreb): Istraživati poput znanstvenika / To Research like a Scientist

Natjecanje / Competition: Istražimo svijet / Let's Explore the World

12:00 Završna rasprava i dodjela priznanja učenicima i njihovim mentorima / Closing discussion and acknowledgement presentation ceremony for students and mentors

13:00 *Ručak / Lunch*

Odlazak sudionika / Departure of the participants

25. DANI FRANE PETRIĆA

Sažeci izlaganja

25th DAYS OF FRANE PETRIĆ

Paper abstracts

Simpozij
JEZIK I SPOZNAJA
Symposium
LANGUAGE AND COGNITION

SEAD ALIĆ

*Sveučilište Sjever – Sveučilišni centar Koprivnica, Hrvatska /
University North – University Centre Koprivnica, Croatia*

JEZIK OBJAVE

U ovome se radu interpretiraju zabilježeni načini komuniciranja čovjeka s Bogom. Pristup je mediološki odnosno filozofsko-medijski. U načinu komuniciranja s Bogom želi se postaviti pitanje jezika, odnosno medija te komunikacije. Hoće li promišljanje medija komuniciranja između čovjeka i Boga otkriti razlog zašto je i kako Bog komunicirao s ljudima jezikom. Je li to odredilo povijest ljudskih vjerovanja odnosno oblik utemeljenja religija knjige?

Jezik je jedan od oblika komunikacije između ljudi. Suvremena pomjeranja interesa religijskih hijerarhija prema političkomu stavljaju u sumnju vjeru utemeljenu na jezičnome iskazu. Medij komuniciranja s Bogom u pitanje stavlja i odrednicu predodžbe kao oblika samospoznaje apsoluta. Je li jezik stranputica u ljudskoj komunikaciji s Bogom? Koje su konsekvence pristajanja uz jezik kao oblik komunikacije sa Svevišnjim?

LANGUAGE OF REVELATION

In this presentation the recorded ways of man's communication with God are being interpreted. The approach relies on mediology, i.e. on philosophy of the media. When it comes to ways in which humanity communicates with God, a question is raised concerning language as the medium of communication. Will a reflection on the medium of this communication between man and

God reveal why and how God has used language in order to communicate with humans? Has this fact determined the history of human belief and the form of religions based on holy scriptures?

Language is a form of communication between people. Contemporary movement of interests of the religious hierarchy towards the political casts a shadow of doubt over faith based on linguistic utterance. The medium of communication with God puts into question the determination of representation as a form of the absolute's self-knowledge. Is language a side-track (diversion) in human communication with God? What are the consequences of adhering to language as a form of communication with the Supreme?

DANIEL BUČAN

*Zagreb, Hrvatska /
Zagreb, Croatia*

O GOVORU I O JEZIKU

Logos kao govor bitka, jezik kao mišljenje logosa

Izlaganje je posvećeno *logosu*. *Logos* je ključni pojam u filozofiji zato što, ako ga se uzme s gledišta njegove funkcije (a ne značenja), može se reći da *logos* jest ono što univerzum čini *kosmosom*; to znači da je njegova funkcija ono što se može nazvati »zakonom bitka«. Upravo zbog toga Heraklit kaže »ne mene, nego *logos* slušajući mudro je kao on reći da jedno jest sva [bića]«. U tome smislu *logos* je, moglo bi se reći, »govor« bitka. Kako kaže Heraklit, mudar je onaj tko spozna svijet su-zboreći s *logosom*. A to znači da mišljenje koje vodi spoznaji nije drugo doli razumijevanje – odnosno »prevođenje« – *logosa* kao »govor« bitka. Drugim riječima, jezik u filozofiji nije drugo doli »govor bitka« kao očitovanje bitka prevedeno u ljudski jezik.

ON SPEECH AND LANGUAGE

Logos as the Speech of Being, Language as Thinking the Logos

The presentation is dedicated to *logos*. *Logos* is a key notion in philosophy because, if considered from the point of view of its function (rather than its meaning), it can be said that it is *logos* that makes universe into a *kosmos*; this means that its function is what may be called the "law of Being". Precisely

because of this Heraclites said “listening not to me but to the *logos* it is wise to say that the one is all [beings]”. In this respect it could be said that the *logos* is the “speech” of Being. As Heraclites says, wise is one who cognizes the world by “speaking together with the *logos*”. This means that thinking that leads to cognition is nothing else but understanding – or “translation” – of the *logos* as the “speech” of Being. In other words, language in philosophy is but the “speech of Being” as the manifestation of Being translated into human language.

IVANA BULJAN

*Filozofski fakultet, Sveučilište u Zagrebu, Hrvatska /
Faculty of Humanities and Social Sciences, University of Zagreb, Croatia*

NEKI ASPEKTI STAROKINESKOGA JEZIKA I ODLIKE KLASIČNE KINESKE MISLI: IREALNE POGODBENE REČENICE I PROTUČINJENIČNO MIŠLJENJE

Protučinjenično mišljenje, tj. konstruiranje mentalne alternative realnosti, važan je tip teorijskoga mišljenja. Izraženo irealnim pogodbenim rečenicama, ono postavlja hipotezu na temelju radnje ili stanja koji se nisu dogodili. Zato je protučinjenično mišljenje važno za formiranje etičkih i političkih te znanstvenih refleksija. Provodeći empirijsko istraživanje o protučinjeničnome mišljenju u kineskih govornika, Alfred Bloom zapaža njihovu nesklonost takvu načinu mišljenja, što povezuje s manjkom gramatičkih označitelja za irealne pogodbe u modernome kineskome jeziku. Nadovezujući se na Blooma, ovo izlaganje razmatra odnos između gramatičkih struktura starokineskoga jezika i protučinjeničnoga mišljenja u klasičnome kineskome diskursu. Istraživanje će obuhvatiti dvije razine: (1) lingvističku: prisutnost/odsutnost irealnih pogodbenih konstrukcija u starokineskome; (2) diskurzivnu: prisutnost/odsutnost protučinjeničnoga mišljenja u klasičnim kineskim filozofijskim tekstovima. Rezultati istraživanja prilog su razumijevanju naravi klasičnoga kineskoga mišljenja te mjere u kojoj su morfo-sintaktičke strukture starokineskoga utjecale na oblikovanje toga mišljenja.

SOME ASPECTS OF OLD CHINESE AND CHARACTERISTICS OF CLASSICAL CHINESE THOUGHT: COUNTERFACTUAL CONDITIONAL SENTENCES AND COUNTERFACTUAL THINKING

Counterfactual reasoning, i.e, constructing an alternative mental reality, is an important type of theoretical thinking. Expressed through contrafactual conditional sentences, it constructs hypothesis on the basis of action or state which did not happen. Thus, counterfactual reasoning is important for the formation of ethical, political and scientific reflections. On the basis of empirical research on counterfactual reasoning in Chinese speakers, Alfred Bloom noticed their reluctance to use this mode of reasoning and linked it to the absence of grammatical markers for contrafactual conditions in modern Chinese language. Following Bloom, this presentation analyses the relationship between grammatical structures of Old Chinese and counterfactual reasoning in classical Chinese discourse. Research will include two levels: (1) The linguistic level: presence/absence of contrafactual conditional constructions in Old Chinese, (2) The discursive level: presence/absence of counterfactual thinking in Classical Chinese philosophical texts. This research is a contribution to our understanding of the nature of classical Chinese thinking and the extent to which morfo-syntactical structures of Old Chinese influenced its formation.

IGOR ČATIĆ

*Fakultet strojarstva i brodogradnje, Sveučilište u Zagrebu, Hrvatska /
Faculty of Mechanical Engineering and Naval Architecture, University of Zagreb,
Croatia*

SUSTAVNOSNA RAŠČLAMBA HRVATSKOG JEZIKA – DVA DESETLJEĆA KASNIJE

Sustavnosna teorija koju se povezuje s imenom L. K. von Bertalanfyja razvijena je za potrebe prirodnih znanosti. Međutim pokazala se vrlo moćnom istraživačkom metodom. Autor ju je najprije koristio za stvaranje općega modela injekcijskoga prešanja tvari i materijala. Ta su istraživanja u osnovi završena 1991. Prvi pokušaj njezine uporabe na području humanističkih znanosti bio je tekst napisan s Lj. Šarić pod nazivom »Prilog sustavnosnoj analizi hrvatskog jezika« (1994.). Dokazano je da hrvatski jezik jest samostalni sustav, ali

da pripada nadsustavu koji čine: bosanski, crnogorski, hrvatski i srpski jezik. Pokazalo se da se taj zaključak još uvijek nedovoljno koristi u dokazivanju da je hrvatski samostalan jezik i da mora biti otvoren i prema drugim jezicima nadsustava kojemu pripada.

SYSTEMIC ANALYSIS OF CROATIAN LANGUAGE – TWO DECADES LATER

The systemic theory which is associated with the name of L. K. von Bertalanffy was developed for the needs of science. However, it proved to be a very powerful research method. The author had first been using this theory to create a general model of injection moulding of substances and materials. This research was basically completed in 1991. The first attempt of its application in the field of humanities was a text written with Lj. Šarić called “Systemic analysis of Croatian language” (1994). It is proved that the Croatian language is an independent system, but that it also belongs to a supersystem consisting of: Bosnian, Montenegrin, Croatian, and Serbian languages. It was shown that this conclusion still has not found its appropriate usage in proving the Croatian language to be an independent language on the one hand and necessarily open to other languages of the mentioned supersystem on the other.

ĆIRIL ČOH

*Prva gimnazija Varaždin, Hrvatska /
First Gymnasium, Varaždin, Croatia*

JEZIK I MIŠLJENJE KONCA ILI SVRHE SVEGA MISLIVOGA U PLATONA

U Platona konac i svrha svega mislivoga (τῷ τοῦ νοητοῦ τέλει, *Resp.* 532b1-2) jest *ono dobro*. Želimo razmotriti na koji je način ono mislivo kroz jezik. *Ono dobro* je po prirodi takvo da se o njem može kroz jezik govoriti. Imenovanje i iskaz mu ne dolaze izvana i naknadno. Međutim, ono ne prebiva u jeziku. U *Sedmome pismu* pokazuje se kako predmet onoga mislivoga nije u imenu i definiciji. Uzima se primjer kruga. Primjer nije slučajan. On se veže uz kretanje koje može samo sebe pokrenuti, uz dušu i um. Ime i definicija se kreću, ali ne mogu sami sebe pokrenuti jer u njima nema kruga (*Epist. Z*

343a7-b5). Krug kao samopokretivo u određenoj je mjeri prisutan u *onome osjetivome* kruga, a u punoj mjeri, u umu. *Sveti napjev* koji treba učiti (*Resp.* 531d8) da bi se moglo kroz jezik uistinu misliti jest umovanje kruga. On ne prebiva u jeziku, već ga jezik može primiti ali i izgubiti. Zato *sveti napjev* nije neka dijalektička rasprava, ni rasprava o dijalektici, pa ni rasprava o *onome dobru*. To je ono u mišljenju (ne u jeziku!) što svaku od tih rasprava pokreće. Od njega pokrenuta, svaka od njih postaje pokretljivija od osjetive stvarnosti (*Resp.* 473a1-3) i dosiže pokretljivost kruženja samoga.

LANGUAGE AND THINKING WITH REGARD TO THE TRUE END OR GOAL OF THE INTELLIGIBLE IN PLATO'S WORKS

In Plato's works, the true end and goal of the intelligible ($\tau\tilde{\omega}\ \tau\tilde{o}\ \nu\eta\tau\tilde{o}\tilde{\upsilon}\ \tau\acute{\epsilon}\lambda\epsilon\iota$, *Resp.* 532b1-2) is the *good itself*. We want to discuss the way in which it is conceivable through language. The *good itself* is by its nature such that it can be spoken of. Naming and predication are not imposed on it from the outside and retrospectively. However, it does not reside within a language. In *The Seventh Letter*, we can see that the object of that which is conceivable is neither in a name nor in a definition. Circle is taken as an example. The example is not coincidental. It is connected to the movement which can move itself, to a soul and mind. The name and definition are in the movement, but they cannot be moved by themselves, because there is no circle within them (*Epist. Z* 343a7-b5). The circle as that which moves itself is to a certain extent present in the *perceivable* part of the circle and, to a full extent, in the mind. The *song itself* that has to be learned (*Resp.* 531d8) in order to be possible to truly think through language is circle's thinking. It does not reside within language, but language can both receive it and lose it. That is why the *song itself* is not a dialectical discussion, nor a discussion on dialectics and not even the discussion on the *good itself*. It is the thing in thought (and not in language!) that sets in motion each of these discussions. Once set in motion by it, it becomes more movable than perceivable reality (*Resp.* 473a1-3) and it reaches the mobility of the circling itself.

ANITA DREMEL

*Centre for Croatian Studies, University of Zagreb, Croatia /
Hrvatski studiji, Sveučilište u Zagrebu, Hrvatska*

VELIKE RAZDJELNICE NEČISTOGA UMA OD EPISTEMOLOGIJE DO DISKURSA

»Jezični obrat« u sociološkoj teoriji

Jezični obrat inzistira na autorefleksiji o pretpostavkama istraživača po pitanju prirode jezika kao odijeljenoga od »zbiļe« »velikom razdjelnicom« (Latour, engl. *big divide*). Svrstavanje je predmeta istraživanja s jedne od strana razdjelnice po Latouru posao purifikacije. J. R. Hall zato predlaže kritiku »nečistoga uma« te ocrtava »treći put« koji vodi onkraj objektivizma i relativizma prema razumijevanju istraživanja u kulturalnim terminima, a to znači kao strukturiranih praksi koje imaju korijene u zajedničkim diskurzivnim resursima. Sociološka recepcija jezičnoga obrata nije do kraja adekvatna, unatoč jezičnoj orijentiranosti pristupa poput fenomenologije, etnometodologije i simboličkoga interakcionizma. Cilj je rada analizirati uzroke te krizne recepcije jezičnoga obrata u sociološkoj teoriji, u periodu opadanja interpretativne sociologije, te ponuditi okvir za kritičku teoriju diskursa kao kreativni angažman po pitanju sociološkoga odgovora na jezični obrat.

BIG DIVIDES OF IMPURE REASON FROM EPISTEMOLOGY TO DISCOURSE

“The Linguistic Turn” in Sociological Theory

The linguistic turn insists on self-reflecting the presuppositions of a researcher regarding the nature of language as separated from “reality” by the “big divide” (Latour). Classifying research objects as belonging to one of the sides created by the big divide involves their purification. J. R. Hall therefore offers a critique of “impure reason” and charts a “third path” to knowledge, beyond objectivism and relativism towards understanding research in cultural terms or as structured practices rooted in common discursive resources. The sociological reception of the linguistic turn is inadequate, despite linguistic orientation of approaches like phenomenology, ethnomethodology, and symbolic interactionism. The aim of the paper is to analyse the causes of the crisis reception of the linguistic turn in sociological theory during the falling influence of interpretive sociology and offer a framework for a critical theory of discourse as a creative engagement concerning sociological responses to the linguistic turn.

PREDRAG FINCI

*London, Ujedinjeno Kraljevstvo /
London, United Kingdom*

MISTERIJ KAO FILOZOFSKI POJAM

U izlaganju nastojim pokazati da misterij treba razlikovati od mističnoga. Misterij je kao pojam prisutan posebno u filozofiji Gabriela Marcela, ali može biti prepoznat i u djelima drugih filozofa (Plotina, Leibniza, Kanta, Bergsona, Wittgensteina). Misterij u filozofiji treba biti shvaćen kao ono što je zadano mišljenju, kao ono što u jeziku tek treba biti artikulirano i osvijetljeno filozofskom refleksijom, pa je u tom smislu misterij ono što je izazov samomu filozofiranju.

MYSTERY AS A PHILOSOPHICAL TERM

What I am trying to achieve in this presentation is to demonstrate that mystery should be distinguished from mysticism. Mystery as a notion is present in philosophy of Gabriel Marcel but it can also be found in the works of other philosophers (Plotinus, Leibniz, Kant, Bergson, and Wittgenstein). Mystery in philosophy should be understood as that which is given to reflection, as something that still has to be articulated in language and illuminated by philosophical reflection, so mystery in this sense is what a challenge to philosophizing itself is.

MICHAEL GEORGE

*Religious Studies Department, St. Thomas University, Fredericton, Canada /
Odjel za religijske studije, Sveučilište Svetog Tome, Fredericton, Kanada*

CONTEXTS OF COMMUNICATION: PRAGMATICS AND UNDERSTANDING

As the primary focus of this conference deals with the relationship of language and thinking, highlighting the connection between language and Being, I propose to examine how the contexts within which communication occurs affect the probabilities of understanding actually taking place. Using a framework informed by critical realism, different generic human patterns can be identified where fundamental aspects of interpretative criteria are informed by these same patterns. Given that individual, social, cultural, and historical fac-

tors all affect the ability and capacity to communicate, as well as the content of communication, providing for sufficient or adequate comprehension of any communication event can be highly problematic. These issues can result in social and political dysfunction, leading to even greater problems in communication, and thus, to greater dysfunction. Taken as a fundamental dimension of human historicity, one could argue that the ability to communicate effectively directly reflects the quality of cultural achievement and aspiration.

KONTEKSTI KOMUNIKACIJE: PRAGMATIKA I RAZUMIJEVANJE

Budući da je ova konferencija primarno usredotočena na odnos jezika i mišljenja, rasvjetljavajući vezu između jezika i bitka, predlažem istražiti kako konteksti u kojima se komunikacija pojavljuje utječu na vjerojatnost pravoga razumijevanja. Rabeći okvir koji nudi kritički realizam, mogu se identificirati različni generički ljudski obrasci u kojima su temeljni vidovi interpretativnih kriterija oblikovani samim tim obrascima. S obzirom na to da individualni, socijalni, kulturni i povijesni čimbenici svi skupa utječu na moć i sposobnost za komunikaciju, kao i na sadržaj komunikacije, pružanje dostatnoga ili prikladnoga shvaćanja bilo kojega komunikacijskoga događaja može biti veoma problematično. Ti problemi mogu rezultirati socijalnom i političkom disfunkcijom, što vodi još većim problemima u komunikaciji i stoga još većoj disfunkciji. Uzeta kao temeljna dimenzija ljudske povijesnosti, moglo bi se argumentirati da sposobnost za učinkovitu komunikaciju izravno odražava kakvoću kulturnoga dosega i težnje.

VESNA IVEZIĆ

*Srednja škola Mate Blažine, Labin, Hrvatska /
Mate Blažina High School, Labin, Croatia*

PARAMETRI VLADANJA – NA TRAGU RAZMATRANJA DAVIDA HUMEA O MEHANIČKOJ PRIRODI LJUDSKOGA UMA I SPOSOBNOSTI KRITIČKOGA RASUĐIVANJA

Polazište ovoga izlaganja jest tzv. *Humeov paradoks* koji kaže da »ništa ne iznenađuje više od lakoće kojom nekolicina vlada mnogima; i bespogo-

vorne pokornosti kojom se ljudi odriču svojih pogleda i osjećaja u korist onih koje imaju njihovi vladari«. Hume to pripisuje prirodi ljudskoga uma koji »nije opremljen da sam (...) prepozna vječne i univerzalne istine«, nego je sklon prijanjanju uz već poznato i propisano. Sklonost pojedinaca »navikama uma« (Hume) omogućuje vladanje u kojem pojedinci i manje grupe vladaju narodom. Pri održavanju vlasti najvažnija je »proizvodnja pristanka« (Hume / Chomsky), prema Humeovu nazivlju »usađivanje i razvijanje poslušnosti« uz »obavezu odanosti«. Proces vladanja održava se kontrolom i ograničavanjem znanja podanika. Znanje je oduvijek bilo privilegija manjine, i na tome temelju se oduvijek zasnivalo vladanje, dok je kritičko mišljenje subverzivno svakomu režimu. Mehanička priroda ljudskoga uma (stanje permanentno sužene svijesti – Horkheimer) omogućava lako plasiranje različitih tehnika zamagljivanja stvarnosti (ideologija), i – vladanja. Proces ograničavanja svijesti podanika uspješno se održava procesom kulturne hegemonije koja se najučinkovitije provodi uz pomoć jezika i govora. Frazeologija, prazna stilistika, konstrukcija novih govora prilagođenih političkim programima, programi su »pomračenja uma« (Horkheimer). Hermeneutika javnoga govora kao prenošenje vijesti onomu tko je u stanju slušati, upravo ukazuje na nastojanje na postizanju »kvalitete nerazumljivosti« u cilju formiranja najpoželjnijega imaginarija za centre moći.

THE PARAMETERES OF GOVERNING – FOLLOWING DAVID HUME’S CONSIDERATIONS ON THE MECHANICAL NATURE OF THE HUMAN MIND AND THE ABILITY OF CRITICAL THINKING

The starting point of this presentation is the so-called *Hume’s paradox* which says that “nothing surprises more than the ease with which few govern many, and unquestioning obedience with which people give their views and feelings in favor of those who are their rulers.” Hume attributed to the nature of the human mind that it is “not equipped itself (...) to recognize eternal and universal truths”, but that it tends to adhere to the already known and prescribed. The tendency of individual “habits of mind” (Hume) enables government in which individuals and small groups rule over the majority. In maintaining of government the most important thing is the “production of consent” (Hume / Chomsky) or, according to Hume’s terminology, “implanting and developing obedience” with “the obligation of loyalty”. The process of governing is maintained and controlled by limiting knowledge of one’s subjects. Knowledge has always been the privilege of a minority, and on the basis of it government has

always been established, while critical thinking has been subversive to every regime. The mechanical nature of the human mind (as a state of permanently narrowed awareness – Horkheimer) facilitates the implementation of different techniques of blurring the reality (ideologies), and facilities – the ruling. The process of limiting the consciousness of subjects is successfully maintained by the process of cultural hegemony, which is carried out most effectively with the help of language and speech. Phraseology, empty stylistics, construction of new ways of speaking which are adjusted to political programmes – all are programmes of “the eclipse of reason” (Horkheimer). Hermeneutics of public speech as transmitting news to one who is able to listen just points to the effort to achieve “a quality of incomprehensibility” in order to form the imagery most wanted by the centres of power.

LJUDEVIT FRAN JEŽIĆ

*Faculty of Humanities and Social Sciences, University of Zagreb, Croatia /
Filozofski fakultet, Sveučilište u Zagrebu, Hrvatska*

IS OUR THOUGHT, AND TO WHAT EXTENT, DETERMINED BY LANGUAGE?

To what extent are our thoughts moulded or even determined by linguistic structures and speech patterns? Our science is intent on finding knowable causes of phenomena which will explain them and make their predictions possible in order to enable us to master them or to produce them. Modern cognitive science, including cognitive linguistics, develops a theoretical framework in which the human mind is dependent on language, human society, our body and natural environment, and finally on evolution in Darwinian sense. Classical philosophical viewpoint, on the other hand, assumes that mind autonomously applies its logic and creatively uses actual and potential linguistic symbols in the context of culture in order to formulate and elaborate its thoughts and insights, based on its inherent logic and external experience, and to communicate them to others. History of both philosophy and linguistics gives us instructive examples of such intellectual use of language which cultivated our speech and broadened our views. They are provided by many thinkers such as Plato, Aristotle, the Stoics, Plotinus, Leibniz, Wolff, Kant, Maimon, Hegel, Saussure, or Sapir.

ODREĐUJE LI JEZIK, I U KOJOJ MJERI, NAŠE MIŠLJENJE?

U kojoj mjeri jezične strukture i govorni obrasci oblikuju ili čak određuju naše misli? Naša znanost smjera na pronalaženje spoznatljivih uzroka pojava koji će objasniti pojave i omogućiti njihova predviđanja kako bi nas osposobila za njihovo ovladavanje ili proizvodnju. Moderna kognitivna znanost, uključno s kognitivnom lingvistikom, razvija teoretički okvir u kojem je ljudski um ovisan o jeziku, o ljudskome društvu, o našem tijelu i prirodnoj okolini, te na koncu o evoluciji u darvinističkome smislu. Klasično filozofsko gledište, s druge strane, pretpostavlja da um autonomno primjenjuje svoju logiku i kreativno rabi zbiljske i moguće jezične simbole u kontekstu kulture kako bi formulirao i razradio svoje misli i uvide, na temelju svoje usutne logike i vanjskoga iskustva, te kako bi ih priopćio drugima. Povijesti filozofije i jezikoslovlja pružaju nam poučne primjere takve umne uporabe jezika koja je kultivirala naš govor i proširila naše obzore. Njih nam pružaju mnogi mislioci kao Platōn, Aristotel, stoici, Plōtin, Leibniz, Wolff, Kant, Maimon, Hegel, Saussure i Sapir.

MISLAV JEŽIĆ

*Faculty of Humanities and Social Sciences, University of Zagreb, Croatia /
Filozofski fakultet, Sveučilište u Zagrebu, Hrvatska*

LANGUAGE AND COGNITION: SOME PHILOSOPHICAL AND LINGUISTIC CONSIDERATIONS

Without language we would not be able to communicate our thoughts or knowledge. Would we be able to think without language? The structure of languages largely corresponds to our conceptual categories: nouns primarily to substances, adjectives to properties, verbs to activities. That was recognized by Aristotle as well as by the Indian Vaiśeṣika philosophers. Our language corresponds in some way to our cognition, and our cognition to the objective reality. That was assumed by the Peripatetics and Scholastics as *adaequatio rei et intellectus*, and developed by the medieval grammarians called *modistae*. This reasoning persisted in the rationalist grammar of the 17th century, and was partly revived in the generative and transformational grammar of the 20th century. The inadequacy of language for metaphysics was argued by L. Wittgenstein, who advocated the return to ordinary language, like the Madhyamaka school 1800 years before. J. L. Austin and J. Searle claimed that language does not only support cognition but also stimulates action, as the Mīmāṃsakas did

maybe 2000 years earlier. However, the reason is one, but there are many languages of mankind of many types and of many families. Serious study of language typology began in the 19th century with F. Schlegel, W. von Humboldt, etc., and the comparative and historical linguistics with R. Rask, F. Bopp, J. Grimm, etc. W. von Humboldt, E. Sapir, and B. L. Whorf discussed the possible influence of different language structures on different worldviews. The modern structural linguistics started with F. de Saussure who refined concepts through dichotomies like that between language and speech. Almost as old as philosophy, much older than linguistics, philology produced the first grammars in the West in the Antiquity. Although some schools of linguistics, like the modern cognitive linguistics, take culture into consideration, philology still remains the most experienced discipline that connects language, culture and human thought. To understand their relationship, it is crucial to introduce the dichotomy between the language change and language development. The paper will try to illustrate how philosophical reasoning and philological experience can shed ample light on the relationship between language and cognition.

JEZIK I SPOZNAJA: NEKA FILOZOFSKA I JEZIKOSLOVNA RAZMATRANJA

Bez jezika ne bismo mogli prenositi misli ni znanje. Bismo li mogli misliti bez jezika? Ustroj jezika uvelike odgovara našim pojmovnim kategorijama: imenice prvjenstveno sučinama, pridjevi svojstvima, glagoli radnjama. To je prepoznao Aristotel, a u Indiji vaišešike. Naš jezik na neki način odgovara našoj spoznaji, a spoznaja predmetnoj stvarnosti. To su shvaćali peripatetici i srednjovjekovni skolastici kao *adaequatio rei et intellectus*, a u gramatici su to primijenili modisti. Takvo je umovanje ustrajalo u racionalističkoj gramatici 17. stoljeća i obnovilo se u generativnoj i transformacijskoj gramatici u 20. stoljeću. Neprimjerenost jezika metafizici i povratak svakodnevnomu govoru zastupao je L. Wittgenstein, kao i madhyamake oko 1800 godina ranije. J. L. Austin i J. Searle smatrali su da jezik ne služi samo spoznaji, nego i poticanju na djelovanje, kao i mīmāṃsake oko 2000 godina ranije. Ipak, um je jedan, a ljudskih je jezika mnogo, različitih su tipova i različitih porodica. S ozbiljnim su proučavanjem jezične tipologije počeli u 19. stoljeća F. Schlegel, W. von Humboldt i dr. S poredbenim i povijesnim jezikoslovljem počeli su u slično vrijeme R. Rask, F. Bopp, J. Grimm i dr. W. von Humboldt, E. Sapir i B. L. Whorf razmišljali su o mogućem utjecaju različitih jezičnih ustroja na različite svjetonazore. Na početku modernoga strukturalnoga jezikoslovlja stoji F. de Saussure koji je pojmove razbistrazio dihotomijama, npr. između jezika i

govora. No mnogo starija od jezikoslovlja, gotovo tako stara kao filozofija, filologija je proizvela prve gramatike u Antiki. Mada neki novi jezikoslovni pravci, kao kognitivna lingvistika, uzimlju kulturu u obzir, filologija ostaje najiskusnija struka koja povezuje jezik, kulturu i mišljenje. Da bi se razumio njihov odnos, ključno je uvesti dihotomiju između jezične mijene i jezičnoga razvoja. Ovaj će prinos nastojati oslikati zornim primjerima kako filozofsko promišljanje i filološko iskustvo mogu uvelike osvjeteliti odnos između jezika i spoznaje.

HRVOJE JURIĆ

*Filozofski fakultet, Sveučilište u Zagrebu, Hrvatska /
Faculty of Humanities and Social Sciences, University of Zagreb, Croatia*

»JEZIČNI INŽENJERING« I BIOETIČKI PROBLEMI

U suvremenim bioetičkim raspravama suočavaju se i sukobljavaju različiti stavovi koji se često prikazuju kao nepomirljivi, što otežava ili čak onemogućuje otvoreni dijalog kao minimalnu pretpostavku pluriperspektivnoga sagledavanja problema i dolaska do rješenja koja bi bila što je moguće više konsenzualna. Jedan od faktora koji utječe na perpetuiranje takve situacije jest (nenamjerno) nereflektirana upotreba određenih riječi, termina i pojmova, ili pak njihovo (namjerno) natapanje određenim svjetonazorskim i ideološkim konotacijama – svojevrsni »jezični inženjering«. O toj ću problematici u ovome izlaganju govoriti na nekoliko izabranih primjera. To su: temeljni bioetički pojam 'život', zatim 'okoliš' i 'priroda' u ekološko-bioetičkim raspravama te 'životinja' i 'ne-ljudska životinja' u animalističko-bioetičkim raspravama, a naposljetku i neki primjeri iz biomedicinsko-bioetičkih rasprava kao što su pojmovni parovi 'dijete/majka' i 'fetus/trudnica' te fraza »svetost života od začeca do prirodne smrti«.

“LINGUISTIC ENGINEERING” AND BIOETHICAL PROBLEMS

In contemporary bioethical discussions different attitudes, often presented as irreconcilable, are being confronted and clashed, which complicates or even disables an open dialogue as a minimal precondition for a pluriperspec-

tive consideration of the problems and for problem-solving which should be consensual as much as possible. One of the factors which influence the perpetuation of such a situation is the (unintended) unreflective use of certain words, terms, and concepts, or their (intended) pairing with some particular world-view and ideological connotations – some kind of “linguistic engineering”. In this presentation I will deal with these issues on some examples. These are ‘life’ as a basic bioethical concept, then ‘environment’ and ‘nature’ in the ecological-bioethical discussions, ‘animal’ and ‘non-human animal’ in animalistic-bioethical discussions, and finally some examples from biomedical-bioethical discussions such as conceptual pairs ‘child/foetus’ and ‘mother/pregnant woman’ and phrase “sanctity of life from conception to natural death”.

MILENA KARAPETROVIĆ

*Filozofski fakultet, Sveučilište u Banjoj Luci, Bosna i Hercegovina /
Faculty of Philosophy, University of Banja Luka, Bosnia and Herzegovina*

TOPOGRAFSKE SKICE LUDWIGA WITTGENSTEINA – GRANICE MIŠLJENJA I JEZIKA

U strogu pristupu jezičnim pitanjima Ludwig Wittgenstein vlastiti rad uvijek obilježava kao »skice« i »napomene«. Tako se oslobađa krutosti pojmova i bavi se »samo« opisivanjem razvoja mišljenja te veze mišljenja i onoga što je izgovoreno. Odsutnost potrebe za stvaranjem sistema i uporno traganje za preciznošću značenja riječi podsjeća nas na neophodnost da uvijek iznova istražimo vezu između onoga što jesmo, onoga što mislimo i onoga što izgovaramo i bilježimo.

Ti tek djelomično sređeni materijali iz kutija u svojoj ogoljenosti – iako poslije sređeni, izredigirani i objavljeni u standardnome formatu knjige – ostaju svjedočanstvo o mukotrpnosti jezičnoga oblikovanja onoga što mislimo i što mislimo da mislimo. Uzimajući u obzir tekstove iz druge Wittgensteinove faze, u izlaganju se nastoji naglasiti mjera u kojoj je, dalje od izrečenoga i napisanoga, važnije obratiti pažnju na sam put i tijek istraživanja koji nas, kroz preispitivanje odnosa mišljenja i jezika te pravila upotrebe jezika, vodi k novomu traganju za bićem.

LUDWIG WITTGENSTEIN'S *TOPOGRAPHICAL DRAWINGS* – THE LIMITS OF THOUGHT AND LANGUAGE

In its strict approach to linguistic issues, Ludwig Wittgenstein's own work is always characterized as “drafts” and “notes”. He thus frees himself of rigidity of terms and concerns himself “only” with the description of the development of thinking and the way thinking and what is spoken are related. The absence of the need to create a system, and the persistent search for precise meaning of words reminds us of the necessity to always explore anew the relationship between what we are, what we think and what we say and write.

These materials from only partially sorted out boxes – even after being arranged, edited, and published in a standard book format – remain testimonies to the problem of linguistic shaping of what we think and what we think we think. Taking texts from Wittgenstein's second phase into account, the presentation seeks to emphasize the extent to which, beyond the stated and the written, it is more important to pay attention to the path and course of research which leads us, through reviewing the relationship between thought and language as well as the rules of language use, to a new quest for being.

GORAN KARDAŠ

*Faculty of Humanities and Social Sciences, University of Zagreb, Croatia /
Filozofski fakultet, Sveučilište u Zagrebu, Hrvatska*

ON PARALLELISM BETWEEN THE GRAMMATICAL ANALYSIS OF SENTENCE AND THE ANALYSIS OF COGNITIVE PROCESS IN INDIAN PHILOSOPHY

The presentation outlines Pāṇini's (4th century BCE) “metalinguistic” analysis of the syntactical relations in a sentence that introduces the idea of the so-called “thematic roles” (*kāraka*, lit. “that which generates action”) through which Pāṇini explains actual syntactic relations that obtain in a natural language (Sanskrit). It is then shown how Indian philosophers of realistic tendencies (Nyāya) implicitly and explicitly employed this type of grammatical analysis for interpreting the constitution of cognitive process, especially in the case of objection that instruments or means of cognition (*pramāṇas*: perception, inference, etc.) cannot appear in the cognitive process as an object of cognition (*prameya*). In conclusion, the parallelism is also indicated between

grammatical analysis of language and philosophical thinking within the Nyāya school of thought in the field of metaphysics whose basic categories appear to be hypostasized grammatical categories.

O PARALELIZMU GRAMATIČKE ANALIZE REČENICE I ANALIZE SPOZNAJNOGA PROCESA U INDIJSKOJ FILOZOFIJI

U izlaganju ukratko predstavljam Pāṇinijevu (4. stoljeće pr. Kr.) »metajezičnu« analizu sintaktičkih odnosa u rečenici koja uvodi ideju tzv. »tematskih uloga« (kāraḥ, dosl. »ono što generira radnju«) putem kojih Pāṇini tumači realne sintaktičke odnose u prirodnome jeziku (sanskrtu). Zatim pokazujem kako su indijski filozofi realističkoga smjera (nyāya) implicitno i eksplicitno primjenjivali taj tip gramatičke analize na tumačenje konstitucije spoznajnoga procesa, posebice u slučaju prigovora da se instrumenti ili izvori spoznaje (*pramāṇe*: percepcija, logički zaključak, itd.) ne mogu u spoznajnome procesu pojaviti kao predmeti spoznaje (*prameya*). U zaključku ukazujem također na paralelizam između gramatičke analize jezika i filozofskoga mišljenja u okviru škole nyāya na području metafizike gdje se prilično jasno razaznaje striktna kategorijalnost indijske realističke metafizike čije kategorije predstavljaju upravo hipostazirane gramatičke kategorije.

DANIELA KATUNAR¹, IGOR ETEROVIĆ²

¹ *Filozofski fakultet, Sveučilište u Zagrebu, Hrvatska /
Faculty of Humanities and Social Sciences, University of Zagreb, Croatia*

² *Medicinski fakultet, Sveučilište u Rijeci, Hrvatska /
Faculty of Medicine, University of Rijeka, Croatia*

KANTOV POJAM SHEME I NJEGOVO UPORIŠTE U LINGVISTIČKOJ ANALIZI

Upotreba kantovskih shema kao vrijednih teorijskih elemenata (konstrukata) u objašnjenju našega kognitivnoga ustroja već je duže vrijeme aktualna tema u filozofiji uma. Relevantnost sheme i shematizacije kao principa organizacije jezičnih struktura u posljednjih je tridesetak godina istaknuta i u lingvističkoj teoriji, posebice u kognitivnoj lingvistici. U ovome se izlaganju nastoji pokazati kako upravo Kantov koncept shematizma uma, izložen u *Kritici*

čistoga uma, odnosno središnji pojam sheme, pruža relevantne uvide za mogućnost drugačijega kritičkoga sagledavanja sheme u lingvističkoj diskusiji. Istovremeno se pokazuje da lingvistička diskusija nudi sadržajno obogaćenje Kantove teorijske filozofije pružajući konkretne primjere jezične artikulacije onoga što bi sheme trebale biti i njihove naravi, osnažujući na taj način Kantovu poziciju lingvističkim argumentima i čineći ga aktualnim za suvremenu lingvistiku.

KANT'S NOTION OF SCHEMA AND ITS BASIS IN LINGUISTIC ANALYSIS

The use of Kantian schemata as valuable theoretical elements (constructs) in the explication of our cognitive architecture has been for some time a recurring topic in the philosophy of mind. The relevancy of schemata and processes of schematization as organizing principles of language structures has been repeatedly pointed out in linguistic theory as well, especially within the framework of cognitive linguistics. In this presentation we discuss how Kant's notion of the schematization of mind, as discussed in his *Critique of Pure Reason*, i.e. the central notion of the schema, provides us with relevant insights into a novel critical approach to schemata in linguistics. At the same time we will show that linguistic analyses can provide a material enrichment of Kant's theoretical philosophy by means of linguistic data, reinforcing Kant's position with linguistic arguments and thus making him relevant in contemporary linguistic discussions.

IVANA KNEŽIĆ

*Department of Philosophy, University of Zadar, Croatia /
Odjel za filozofiju, Sveučilište u Zadru, Hrvatska*

THE PROBLEM OF GROUNDING LANGUAGE AS A SPECIFIC FEATURE OF MAN

In our presentation we explore the possibility of grounding language as a specific human ability by analysing and comparing positions of two representatives of modern British philosophy on this subject. Thomas Hobbes and Thomas Reid share their understanding of language as a specific human ability through which man expresses his thoughts. However, according to Hobbes,

language is not only a specific human ability, but also the basic ability of man, which enables him to form all the other abilities through which he elevates himself above the world of animals. Language, therefore, is not something that arises out of human nature, but just the opposite, something which, in a certain way, conditions the emergence of the humanity itself. At the same time, the origin of the language itself remains insufficiently explained in the thought of this English philosopher. On the other side, Reid grounds all the languages of the world, as artificial products of men, in the human nature itself, more precisely, in something he calls “natural language”, language common to all humans as beings endowed with reason and will. In this presentation, the two solutions offered by the above-mentioned British philosophers will be critically evaluated through their comparative advantages and disadvantages.

PROBLEM UTEMELJENJA JEZIKA KAO ČOVJEKOVE SPECIFIČNOSTI

U našem izlaganju želimo propitati mogućnost utemeljenja jezika kao specifične čovjekove sposobnosti analizirajući i uspoređujući promišljanja dvojice predstavnika moderne britanske filozofije o spomenutoj problematici. Thomas Hobbes i Thomas Reid dijele stav o jeziku kao specifično ljudskoj sposobnosti kojom čovjek izražava svoje misli. No, prema Hobbesu, jezik nije samo specifično ljudska sposobnost već je on ujedno temeljna sposobnost čovjeka koja mu omogućuje formiranje svih drugih sposobnosti kojima se on izdiže iznad životinjskoga svijeta. Jezik stoga nije nešto što proizlazi iz ljudske naravi, nego, naprotiv, nešto što tako reći uvjetuje nastanak same čovječnosti. Porijeklo samoga jezika ostaje pritom u engleskoga filozofa nedovoljno razjašnjeno. S druge strane, Reid sve jezike svijeta, kao artificijelne ljudske proizvode, utemeljuje u samoj ljudskoj naravi, točnije, u nečem što on naziva »naravnim jezikom«, jezikom zajedničkom svim ljudima kao bićima obdarenima razumom i voljom. U rješenjima koja nude dvojica britanskih filozofa kritički vrjednujemo njihove komparativne prednosti i nedostatke.

MARKO KOS

*Filozofski fakultet, Sveučilište u Zagrebu, Hrvatska /
Faculty of Humanities and Social Sciences, University of Zagreb, Croatia*

»ZELENI LAV PROŽDIRE SUNCE«

Kriza tehnike u srednjem vijeku

Društveno-kulturni kontekst srednjega vijeka umnogome predstavlja kuri-ozum promatramo li ga iz pozicije filozofije tehnike. Srednjovjekovna filozofija tehnike, kao i njoj prateća filozofija prirode, gotovo su istisnute iz diskursa povijesti filozofije. Put prema razumijevanju pojma *techne* u ovome specifičnom historijskom kontekstu pokušat ću dočarati razlaganjem ikonografskih momenata iz alkemijske tradicije. Ujedno, razmotrit ću problem pojmova za koje kažemo da »imaju povijest«, odnosno pojmove koji nisu statični označitelji. Veza između našega razumijevanja pojma 'umijeća' i samog načina na koji se on zapisuje te prenosi nerijetko diktira kako poimamo i spoznajemo realitet.

“THE GREEN LION DEVOURING THE SUN”

The Crisis of Technology in the Middle Ages

The socio-cultural context of the Middle Ages in many ways presents a curiosity if we consider it from the position of philosophy of technology. Medieval philosophy of technology, together with the accompanying philosophy of nature, has almost been extruded from the discourse of history of philosophy. I will try to evoke a path towards understanding the concept of *techne* in this specific historical context by interpreting iconographic moments of the alchemical tradition. Also, I will consider the problem of concepts that “have history”, i.e. concepts that are not static signifiers. The connection between our understanding of the concept of ‘skill’ and the very way in which we write and transmit it often dictates how we conceive and understand reality.

NENAD MALOVIĆ

*Katholisch-Theologische Fakultät, Universität Zagreb, Kroatien /
Katolički bogoslovni fakultet, Sveučilište u Zagrebu, Hrvatska*

RELIGIÖS-WELTANSCHAULICHER DIALOG: SPRACHLOGISCHE ASPEKTE NACH O. MUCK

Die wichtigste Aufgabe in einer Welt, die weltanschaulich pluralistisch geprägt ist, ist der Dialog. Hier wird Mucks Analyse logischer und dialogischer Zusammenhänge dargestellt, welche für einen solchen Dialog wichtig sind. Zunächst werden die Probleme des Dialogs bewusst gemacht, die sich auf Grenzen der Sprache bzw. der zwischenmenschlichen Verständigung, verschiedene Interpretationstendenzen (eingeschränkte Interpretation) und zwei Arten von Begründungen der eigenen Standpunkte der Gesprächspartner (innere und äußere) beziehen. Schließlich werden einige Grundsätze, welche für den Dialog generell wichtig sind, dargelegt, mit besonderem Hinblick auf den Dialog über Glaubensüberzeugungen.

RELIGIJSKO-SVJETONAZORSKI DIJALOG: JEZIČNOLOGIČKI ASPEKTI PREMA O. MUCKU

Najvažnija zadaća u svjetonazorski pluralističkome svijetu jest dijalog. Ovdje se predstavlja Muckova analiza logičkih i dijaloških konteksta koji su važni za takav dijalog. Najprije se posvješćuju poteškoće dijaloga, koje se odnose na granice jezika, tj. međuljudskoga sporazumijevanja, različite tendencije tumačenja (ograničena interpretacija) te dvije vrste utemeljenja vlastitih stavova sugovornika (unutarnje i vanjsko utemeljenje). Na kraju se izlažu neka načela koja su važna općenito za dijalog, s posebnim osvrtom na dijalog o vjerskim uvjerenjima.

VESNA MARIČIĆ

Beograd, Srbija /
Belgrade, Serbia

DIDEROTOVO I BRECHTOVO SHVAĆANJE JEZIKA I SPOZNAJE U TEATRU

U izlaganju ću se usmjeriti na problematiku jezika i spoznaje u teatru iz perspektive Denisa Diderota i Bertolta Brechta. O shvaćanju teatra i jezika drame Diderot je pisao u ogledu *Paradoks o glumcu*. U njemu je zapisao da se od velika glumca ne očekuje uživljavanje u lik, pri čemu je čaroliju mimetičkoga uživljavanja prepustio gledatelju. Brecht je pak u djelu *Dijalektika u teatru* teatar shvatio kao prostor u kojem glumac i gledatelj imaju distancu od lika, i to u takvoj mjeri da zauzimaju kritički stav. Osim toga, Diderot i Brecht teatar su shvaćali i kao mjesto društveno-političke spoznaje. Zbog toga je opravdano istražiti promišljanja koja su izložili o jeziku i spoznaji u teatru. Naposljetku, takvo istraživanje opravdano je provesti i zbog promjena koje su u teatru aktualne i značajno određuju društvene i političke prilike u regiji.

DIDEROT'S AND BRECHT'S UNDERSTANDING OF LANGUAGE AND COGNITION IN THEATRE

The presentation will focus on the issues concerning language and cognition in theatre from the perspective of Denis Diderot and Bertolt Brecht. Diderot wrote about his understanding of theatre and dramatic language in his essay *Paradox of the Actor*. In this essay he wrote that from a great actor one does not expect identification with his character, leaving the mimetic magic of identification to the viewer. Brecht in his book *Dialectics in the Theatre* understands theatre as a space in which the actor and the spectator have a distance from the characters, and that to such an extent that they even take up a critical attitude towards them. In addition, Diderot and Brecht understood theatre also as a place for socio-political cognition. Therefore, it is justified to investigate the reflexions they expounded concerning language and cognition in the theatre. After all, it is also justified to implement such research considering the current changes in the theatre that are significantly influencing the social and political affairs in the region.

IGOR MIKECIN

*Philosophische Fakultät, Universität Zagreb, Kroatien /
Filozofski fakultet, Sveučilište u Zagrebu, Hrvatska*

DER SPEKULATIVE SATZ

In „der Vorrede“ zur *Phänomenologie des Geistes* entwickelt Hegel die Lehre vom spekulativen Satz, in der die sprachliche Darstellungsweise der spekulativen Philosophie durch eine Kritik der gewöhnlichen Satzformen gewonnen wird. Die Aufgabe der Urteilkritik ist, zu zeigen, ob und inwiefern sich die spekulative Wahrheit der Philosophie sprachlich darstellen lässt. Insofern das, was dargestellt werden muss, das Absolute ist, stellt sich die Frage nach der Möglichkeit einer philosophischen Darstellung des Absoluten. Da die Form des Urteils innerhalb der gewöhnlichen Sprache nur endliche Inhalte ausdrücken kann, entdeckt Hegel eine sprachliche Darstellungsweise, die über ihre Endlichkeit hinaus der Unendlichkeit des Absoluten entsprechen kann. Die spekulative Darstellungsweise der Hegelschen Philosophie gründet somit in seinem Begriff der Spekulation als der begreifenden Erkenntnis des Absoluten.

SPEKULATIVNA REČENICA

U »Predgovoru« *Fenomenologije duha* Hegel razvija nauk o spekulativnoj rečenici, u kojem se način jezičnoga prikaza spekulativne filozofije zadobiva putem kritike običnih oblika rečenice. Zadaća je kritike suda da pokaže kako se i u kojem smislu spekulativna istina filozofije dade jezično prikazati. Ukoliko je ono što se ima prikazati ono apsolutno, postavlja se pitanje mogućnosti filozofijskoga prikaza onoga apsolutnoga. Budući da forma suda unutar običnoga jezika može izraziti samo konačne sadržaje, Hegel otkriva takav način jezičnoga prikaza koji nadilazi njenu konačnost i odgovara beskonačnosti onoga apsolutnoga. Spekulativni način prikaza Hegelove filozofije temelji se stoga u njegovu pojmu spekulacije kao poimajuće spoznaje onoga apsolutnoga.

ARTO MUTANEN

*Finnish Naval Academy, Finnish National Defence University, Helsinki, Finland /
Finska pomorska akademija, Finsko sveučilište nacionalne obrane, Helsinki, Finska*

THE LINGUISTIC TURN, TRUTH, AND KNOWLEDGE

Linguistic philosophy refers to the idea that philosophical problems can be solved by a better understanding of the language we use. Therefore, for linguistic philosophy language is the central theme of philosophy. The approach is closely connected to analytic philosophy, as the anthology *The Linguistic Turn* (edited by Rorty, 1967) demonstrates. However, linguistic philosophy is not restricted only to the analytic tradition. The phrase “linguistic turn” nowadays refers to different approaches in linguistic philosophy. For example, general study of different kinds of texts (hermeneutics), interpretation of textual evidence (history), or theory of communication (sociology; Habermas) are all connected to linguistic philosophy. The historical roots of linguistic philosophy are deep and its philosophical entailments are manifold. In this presentation the philosophical entailments of the linguistic turn are examined, and the notions of truth and their consequences for the possibility of knowledge are especially explicated.

JEZIČNI OBRAT, ISTINA I ZNANJE

Jezična filozofija zastupa zamisao da se filozofski problemi mogu riješiti boljim razumijevanjem jezika koji rabimo. Zato je za jezičnu filozofiju jezik središnja tema filozofije. Kako antologija *Jezični obrat* (ur. R. Rorty, 1967.) pokazuje, ovaj pristup je u uskoj svezi s analitičkom filozofijom. Međutim, jezična filozofija ipak nije ograničena samo na analitičku tradiciju. Izraz »jezični obrat« danas se odnosi na različite pristupe u jezičnoj filozofiji. Naprimjer, opće istraživanje različitih vrsta tekstova (hermeneutika), interpretacija tekstualnih svjedočanstava (povijest) ili teorija komunikacije (sociologija, Habermas) – sve je to povezano s jezičnom filozofijom. Povijesni su korijeni jezične filozofije duboki, a njene filozofske posljedice mnogostruke. U izlaganju se razmatraju posljedice jezičnoga obrata, a napose se razlažu pojmovi istine i njene posljedice za mogućnost znanja.

DENIS NOVKO

*Varaždin, Hrvatska /
Varaždin, Croatia*

HERDEROVA PROMIŠLJANJA O PODRIJETLU JEZIKA

Herderova teorija o podrijetlu jezika nastavak je i svojevrsno dovršenje rasprava 18. stoljeća na temu prirodnoga poretka ljudskoga roda i povezanoga pitanja o podrijetlu jezika. Herderova teorija jest kritika i odgovor na teoriju o božanskome podrijetlu jezika Johanna Petera Süssmilcha s jedne strane te na teoriju o prirodnome podrijetlu jezika francuskih »naturalista« Condillaca i Maupertuisa s druge strane. Potonja su dvojica jezik shvaćali kao refleksi različitih izvanjskih senzacija i percepcija izražen vapajima i krikovima zajedničkih čovjeku i životinji, a zato, prema Herderovu shvaćanju, podrijetlo jezika nisu odvojili od životinjskoga glasanja. Za razliku od navedenih teorija o podrijetlu jezika, Herder nastoji dokazati ljudsko podrijetlo jezika iz samih čovjekovih prirodnih sposobnosti. Kao osnovno polazište svojega istraživanja i dokazivanja podrijetla jezika Herder uzima istočne, većinom semitske, dijalekte i primitivne jezike u kojima pronalazi živahnost te muzičke i poetske elemente »prajezika«. U ovome izlaganju razmotrit će se uvjeti nastanka prvotnoga jezika prema Herderu, te će se pitanje podrijetla jezika sagledati u odnosu prema povijesnoj dimenziji razvoja jezika i pitanja čovjekove slobode.

HERDER'S REFLECTIONS ON THE ORIGIN OF LANGUAGE

Herder's theory on the origin of language is a continuation and a kind of completion of the 18th century discussions on the subject of the natural order of mankind and on the closely related question about the origin of language. Herder's theory is shown to be both criticism of and response to Johann Peter Süssmilch's theory of the divine origin of language on the one hand and the theory of the natural origin of language as developed by French "naturalists" Condillac and Maupertuis on the other hand. The latter viewed language as a reflex of different external sensations and perceptions expressed in cries common to man and animal alike, and, according to Herder's view, they did not adequately distinguish the origin of language from animal vocalizations. Unlike the theories just quoted, Herder seeks to prove that language is of human origin. As the starting point of his research and demonstration of the origin of language, Herder takes oriental, mostly Semitic, dialects and primitive languages in which he finds the vivacity and musical and poetic elements of the

“proto-language”. This presentation will review the conditions under which the original language arose, according to Herder’s theory. It will consider the issue of the origin of language in relation to the historical dimension of language development and to the issue of human freedom.

JOSIP OSLIĆ

*Katholisch-Theologische Fakultät, Universität Zagreb, Kroatien /
Katolički bogoslovni fakultet, Sveučilište u Zagrebu, Hrvatska*

‘VERSTEHEN‘ UND ‘NICHTVERSTEHEN‘ IN DER *PHILOSOPHISCHEN GRAMMATIK* LUDWIG WITTGENSTEINS

In der vorliegenden Arbeit werden die Bedingungen des Verstehens eines *Satzes* erörtert, wobei der Satz zuerst als isoliert und danach im Zusammenhang *des Ganzen der Rede/des Textes* betrachtet wird. Im Verhältnis zur traditionellen Logik, aber auch zur gegenwärtigen Hermeneutik, stellt sich für Wittgenstein die entscheidende Frage: „Wie kann man vom ‚Verstehen‘ und ‚Nicht verstehen‘ eines Satzes reden; ist es nicht erst ein Satz, wenn man es versteht?“ (*Philosophische Grammatik*, 5) Indem Wittgenstein dieses Problem auf die Sprache im Ganzen ausdehnt, will er zeigen: „Die Sprache muss für sich selbst sprechen“ (ebenda), d.h. sie ist kein privatives Erzeugnis des einzelnen Subjektes und seiner Willkür, sondern aus sich selbst dem Redenden den „Sinn“ und die „Bedeutung“ suggeriert, durch die er einen sinnhaften Satz bilden und den Satz des Anderen überhaupt verstehen kann, wobei sich letztendlich – paradoxerweise – herausstellt, dass die Sprache durch jene einzelnen Subjekte mit sich selbst spricht.

‘RAZUMIJEVANJE‘ I ‘NERAZUMIJEVANJE‘ U *FILOZOFSKOJ GRAMATICI* LUDWIGA WITTGENSTEINA

U izlaganju se razmatraju uvjeti mogućnosti razumijevanja *rečenice*, najprije ukoliko se promatra zasebno, a potom i u sklopu *cjeline govora/teksta*. U odnosu na tradicionalnu logiku, ali i hermeneutiku, za Wittgensteina se postavlja odlučujuće pitanje: »Kako se može govoriti o ‘razumijevanju’ i ‘nerazumijevanju’ neke rečenice: nije li neka rečenica rečenica tek kada se

razumije?» (*Filozofska gramatika*, 5). Proširujući taj problem na jezik u cjelini Wittgenstein želi pokazati kako »jezik mora govoriti za samoga sebe« (ibid.), tj. da jezik nije nikakva privatna tvorevina pojedinačnoga subjekta i njegove proizvoljnosti, nego da on iz samoga sebe sugerira govorniku »smisao« i »značenje«, zahvaljujući čemu on uopće može oblikovati neku smislenu rečenicu i jednako tako razumjeti rečenicu »drugoga« govornika, uslijed čega u konačnici – paradoksalno – proizlazi da jezik kroz pojedinačne subjekte razgovara sa samim sobom.

KLAUS-UWE PANTHER, LINDA LOUISE THORNBURG

*University of Hamburg, Germany /
Sveučilište u Hamburgu, Njemačka*

COGNITIVE LINGUISTICS: A VIEW FROM WITHIN AND WITHOUT

Cognitive linguistics is a cover term for a variety of functionalist approaches to the study of language that emerged in the 1980s and that share certain basic theoretical and methodological tenets, most of which are incompatible with Noam Chomsky's theory of generative grammar and its more recent offshoots. A non-exhaustive list of these tenets includes the following:

1. Cognitive linguistics assumes, contrary to the innateness hypothesis, that general cognitive faculties and learning mechanisms suffice to account for the acquisition of human language(s).
2. The semiotic character of language holds not only for individual words but also for grammatical constructions, which code more or less abstract *meanings* and *communicative functions*.
3. Cognitive linguistics attributes to figurative meanings, in particular, *metaphor* and *metonymy* an important function in the construction of meaning. According to this view, these tropes are not merely ornamental figures of speech and writing but are crucially involved in human conceptualization. Metaphor and metonymy have been shown to be rooted in human bodily experience and interaction with the environment, a property that is often referred to as *embodiment*.
4. Cognitive linguistics, like other functionalist linguistic paradigms, assumes that linguistic structure is (relatively) *motivated* by conceptual and pragmatic factors – although is not *predictable*.

The focus of the talk will be on Points 2, 3, and 4, which will be illustrated with mostly English-language data.

Finally, we argue for a more extensive exchange of ideas between cognitive linguists and philosophers of language, in particular, scholars working in the fields of speech act theory and Neo-Gricean pragmatics. In our work, we have been influenced as much by theories that originate from “without”, i.e. outside the cognitive linguistic paradigm, as from “within”.

KOGNITIVNA LINGVISTIKA: POGLED IZNUTRA I IZVANA

Kognitivna lingvistika naziv je koji pokriva raznolike funkcionalističke pristupe istraživanju jezika koje su se pojavile 1980ih godina i koje dijele stavovite temeljne teorijske i metodološke zasade, od kojih većina nije kompatibilna s teorijom generativne gramatike Noama Chomskoga i njenim novijim ograncima. Neiscrpan popis tih zasada uključuje ove postavke:

1. Kognitivna lingvistika polazi, suprotno hipotezi o jezičnoj urođenosti, od toga da opće kognitivne moći i mehanizmi učenja dostaju da se objasni stjecanje ljudskoga jezika (tj. ljudskih jezika).
2. Semiotički značaj jezika vrijedi ne samo za pojedine riječi nego i za gramatičke konstrukcije koje kodiraju manje ili više apstraktna *značenja* i *komunikacijske funkcije*.
3. Kognitivna lingvistika pridijeva figurativnim značenjima, a napose *metafori* i *metonimiji* znatnu ulogu u konstrukciji značenja. Prema njenu gledištu, ti tropi nisu samo ukrasne figure govora i pisanja nego su na ključan način uključene u ljudsku konceptualizaciju. Metafora i metonimija prikazuju se kao ukorijenjene u ljudskome tjelesnome iskustvu i međudjelovanju (interakciji) s okolinom, dakle sa svojstvom koje se često naziva *utjelovljenost* (*embodiment*).
4. Kognitivna lingvistika, kao i druge funkcionalističke lingvističke paradigme, polazi od toga da je jezična struktura (relativno) *motivirana* pojmovnim i pragmatičkim čimbenicima – premda nije *predvidljiva*.

Izlaganje će biti usredotočeno na točke 2, 3 i 4, koje će se rasvijetljavati na primjerima ponajviše iz engleskoga jezičnoga materijala.

Na koncu, zalažemo se za rašireniju razmjenu misli između kognitivnih lingvista i filozofa jezika, napose učenjaka koji rade u poljima teorije govornih akata i novogriceovske pragmatike. Pri našem smo radu bili pod utjecajem kako teorija koje potječu »izvana«, tj. izvan kognitivno-lingvističke paradigme, tako i onih koje potječu »iznutra«.

LUKA PERUŠIĆ

*Faculty of Humanities and Social Sciences, University of Zagreb, Croatia /
Filozofski fakultet, Sveučilište u Zagrebu, Hrvatska*

**VALID ANALYSIS OF PHENOMENA
AND THE ROLE OF INTEGRATIVE BIOETHICS
IN ENDORSEMENT OF LANGUAGE VARIETY**

What is discovered about any investigated phenomenon is documented and passed on through at least two mediating systems: informational deciphering through senses and linguistic activity in general. The latter activity comprises of organic data processing, invention and experience. It disperses itself into special languages in accordance with special needs, and it differentiates between individuals and communities. Each linguistic “signifying-towards”, e.g. naming of phenomena, contains original experience of a phenomenon and “meaningful clearing” of its sense. These processes point to the richness of ways of understanding any phenomenon, and at its content, it reveals to us a boundary of possibilities humans as interpreting beings have and opens a possibility for finding variables that will alter the known state of things, suggesting proper methods for truth revealing and its use, and thus the facticity of the aforementioned relations must not be ignored. Even though the symbiosis of anglophonization, globalization, “STE(A)M” logic of science and corporative capitalism does not inherit such culture, integrative bioethics, as a field of gathering of perspectives revolving around concrete life, grants a perspective wide enough for understanding problems of these currents and can thus be understood as a source for (re)building of science and society corresponding to the suppressed being. In this way, it can become a defence bastion of necessary linguistic and ethical variety.

**VALJANA ANALIZA FENOMENA
I ULOGA INTEGRATIVNE BIOETIKE
U PODUPIRANJU JEZIČNE RAZNOLIKOSTI**

Ono što se o ispitivanom fenomenu saznaje, bilježi se i prenosi kroz najmanje dva posrednička sustava: šifriranje informacija dobivenih osjetilima te jezičnu djelatnost. Potonje djelovanje sveza je organske obrade podataka, inovencije i iskustva, raslojava se na posebne jezike prema užim potrebama, te se diferencira među pojedincima i zajednicama. U svakome jezičkome »upućiva-

nju-na«, primjerice imenovanju fenomena, sadržano je autentično »utiskivanje doživljaja« fenomena te »smisaono raskrčivanje« njegova značenja. Procesi ukazuju na bogatstvo shvaćanja fenomena i njihovih sadržaja, otkrivaju granicu čovjeka kao tumačećega bića te otvaraju mogućnost pronalazjenja varijabli koje mogu mijenjati znano stanje stvari, što upućuje na ispravne metode otkrivanja istinosnih sadržaja i primjene. Iako simbioza anglofonizacije, globalizacije, »STE(A)M« logike znanosti i korporativnoga kapitalizma ne baštini takvu kulturu, integrativna bioetika, kao područje sabiranja perspektiva oko životne konkretnosti, daje širinu za raspoznavanje problematičnosti ovih strujanja i može se razumjeti kao izvorište izgradnje (obnove) znanosti i društva kakvi odgovaraju zatomljenoj biti. Tako se ona ujedno može utjeloviti kao bastion obrane potrebne jezične i običajnosne raznolikosti.

BOŠKO PEŠIĆ

*Filozofski fakultet, Sveučilište J. J. Strossmayera u Osijeku, Hrvatska /
Faculty of Humanities and Social Sciences, J. J. Strossmayer University of Osijek,
Croatia*

ZAJEDNIČKI JEZIK KAO ISKUSTVO SVIJETA

O Gadamerovu razumijevanju jezika

Osnovna tema ovoga izlaganja jest problem zajedničkoga jezika koji pretpostavlja razgovor kao jezičnu razmjenu s obzirom na istinu stvari o kojoj se govori. Rezultat razgovora kao razgovora prema Gadameru uvijek je sporazumijevanje pri kojemu niti jedan od govora ne ostaje kakav je bio. Ako se uopće može govoriti o nekoj zadanoj niti vodilji kojom vođeni dospijevamo u sporazumijevanje unutar onoga što čini pravi razgovor, onda je to vođenje bez propisanoga oblika sporazuma. Na taj se način razumijevanje ispostavlja kao jezik koji u nama živi kroz odvijanje našeg života. Napor oko sporazumijevanja u razgovoru tim je veći ako do izražaja ne dolazi spremnost prihvaćanja onoga što nam se u govoru sugovornika usprotivljuje, i težak dok nam se to protivno kao vlastita stvar ne prenese u naš govor. Samo takvim naporom može nastati zajednički jezik koji kao takav nije puki slučaj raspolaganja istim jezikom, nego sâmo središte onoga što Gadamer naziva *hermeneutički razgovor* kao provedbu samoga razumijevanja i sporazumijevanja. Ovakva provedba predstavlja načelo svake istinske komunikacije u kojoj stvar o kojoj se pritom radi postaje zajednička stvar, naime zajedničko iskustvo svijeta.

COMMON LANGUAGE AS EXPERIENCE OF THE WORLD

On Gadamer's Understanding of Language

The main subject of this presentation is the problem of common language, which assumes conversation as a linguistic exchange concerning the truth of the thing conversed about. According to Gadamer, the result of conversation as conversation is always a communication, an understanding by agreement in which none of the speeches remains as it was. If we can even talk about a certain guiding principle by which we achieve this communication within what makes a true conversation, then the guidance is without the prescribed form of agreement. In this way, understanding turns out to be a language living within us through the development of our life. The effort of reaching an understanding by agreement in conversation is even greater if we are not ready to accept the opposing parts of the interlocutor's speech, and hard until the opposing parts are translated into our speech and adequately appropriated. Only by such an effort a common language can emerge that is not a mere exchange of the same language but the very centre of what Gadamer terms a *hermeneutical conversation*, i.e. the implementation of both understanding and understanding by agreement. This kind of implementation represents the principle of every true communication in which a communicable thing becomes a common thing, namely the common experience of the world.

TOMISLAV PETKOVIĆ

*Fakultet elektrotehnike i računarstva, Sveučilište u Zagrebu, Hrvatska /
Faculty of Electrical Engineering and Computing, University of Zagreb, Croatia*

IZRIČIT EPISTEMOLOŠKI UTJECAJ ERNSTA MACHA U EINSTEINOVU ČLANKU U *ANNALEN DER PHYSIK* 49 (1916)

U predavanju će se pokazati uzlet epistemologije (*Erkenntnistheorie*) koji su izveli Ernst Mach i Albert Einstein u proširenju Newtonove teorije mehanike i klasične slike svemira. Fokus će biti na stoljetnome članku »Die Grundlage der allgemeinen Relativitätstheorie« u *Annalen der Physik* 49 (1916), napose na Einsteinovu višekratnome navođenju kovanice »epistemološkoga zadovoljstva«, koja izvorno potječe od Ernsta Macha (1838.–1916.). Epistemologija je tako ovdje zacrtana prije Wernera Heisenberga u njegovim člancima *Physik und Erkenntnis 1927–1955*. Naglasit ćemo razvoj znanstvenoga jezika u su-

vremenoj spoznaji »nepoznatoga« ili »tamnoga« vida svemira. Na kraju ćemo, povodom stote obljetnice Machove smrti, objaviti najnovije otkriće povijesnoga Machova utjecaja na razvoj fizike na Sveučilištu u Zagrebu.

EXPLICIT EPISTEMOLOGICAL INFLUENCE OF ERNST MACH IN EINSTEIN'S PAPER IN *ANNALEN DER PHYSIK* 49 (1916)

The presentation will show how the ascent of epistemology (*Erkenntnistheorie*) was brought about by Mach's and Einstein's broadening of the Newtonian theory of mechanics and its classic picture of the universe. The focus will be set on the centenary paper "Die Grundlage der allgemeinen Relativitätstheorie" published in *Annalen der Physik* 49 (1916), particularly on Einstein's several mentions of the notion of "epistemological satisfaction", which originates from the work of Ernst Mach (1838 – 1916). The epistemology was thus introduced here earlier than in Werner Heisenberg's papers of the *Physik und Erkenntnis 1927–1955*. Special emphasis will be put on the importance of the development of scientific language for our contemporary knowledge of the "unknown" or "dark" aspect of the universe. On the occasion of the centenary of Mach's death, the newest discovery of Mach's historical influence on the development of physics at the University of Zagreb will be made known.

MAJA POLJAK

*Department of Philosophy, University of Zadar, Croatia /
Odjel za filozofiju, Sveučilište u Zadru, Hrvatska*

THE RELATIONSHIP BETWEEN THE REAL/NOTIONAL APPREHENSION AND LANGUAGE

The focus of the presentation will be on Newman's account of the relationship between language and cognition. In his epistemology, Newman distinguishes two kinds of apprehension: the real and the notional. These present two opposite kinds of apprehension, of which each has a unique relationship to language. Notional apprehension has ideas for its object, and the language that uses strictly defined words can adequately express the cognition arrived at through notional apprehension. Real apprehension, on the other hand, has for its object concrete, individual beings that signify a kind of reality that is richer than the "world of ideas". Newman thus thinks that the language used

to express the object of real apprehension should be richer, more poetic and elastic than the one used for notional apprehension. In the presentation we will endeavour to clarify these distinctions in order to understand Newman's account of the relationship between language and cognition.

ODNOS IZMEĐU REALNOGA/POJMOVNOGA SHVAĆANJA I JEZIKA

U izlaganju ćemo prikazati odnos između jezika i spoznaje kako ga je razumijevao J. H. Newman. On u svojoj epistemologiji razlikuje dvije vrste shvaćanja: realno i pojmovno. Ona predstavljaju dvije suprotne vrste shvaćanja od kojih svaka ima svoj specifičan odnos prema jeziku. Pojmovno shvaćanje za svoj objekt ima ideje, a jezik koji koristi značenjski strogo definirane riječi može prikladno izraziti spoznaju do koje smo došli preko pojmovnoga shvaćanja. Realno shvaćanje, s druge strane za svoj objekt ima konkretna, pojedinačna biće, te, budući da je takva vrsta stvarnosti prema Newmanu bogatija od »svijeta ideja«, on smatra da jezik koji koristimo da izrazimo objekt realnoga shvaćanja mora biti bogatiji, poetičniji i elastičniji od jezika za pojmovno shvaćanje. U izlaganju ćemo nastojati razjasniti prethodno spomenuta razlikovanja s ciljem utvrđivanja Newmanova razumijevanja odnosa između jezika i spoznaje.

STJEPAN RADIĆ

*Katholisch-Theologische Fakultät in Đakovo, J.-J.-Strossmayer-Universität Osijek,
Đakovo, Kroatien /
Katolički teološki fakultet u Đakovu, Sveučilište J. J. Strossmayera u Osijeku,
Đakovo, Hrvatska*

DIE FRAGE NACH DER BEDEUTUNG VON MORALISCHEN BEGRIFFEN

Worüber wir reden, wenn wir über dicke und dünne moralische Begriffe reden?

Zeitgenössische analytische Moralphilosophie zeichnet sich u. a. auch dadurch aus, dass sie großen Wert auf moralische Begriffe legt. Einige Philosophen (wie B. Williams) reden dabei von sogenannten *dicken* moralischen Begriffen (*thick moral concepts*) auf der einen und *dünnen* moralischen Begrif-

fen (*thin moral concepts*) auf der anderen Seite. Als *dicke* moralische Begriffe bezeichnet Williams diejenigen, die zugleich eine bestimmte Bewertung der Situation und damit eine richtige moralische Erkenntnis liefern. Zu den *dicken* moralischen Begriffen zählt er beispielsweise Begriffe der (Un)gerechtigkeit, (Un)anständigkeit, Grausamkeit, Tapferkeit, Mut usw. Was die *dünnen* moralischen Begriffe angeht, sind das für Williams alle deontologischen Begriffe, d. h. die Begriffe des moralischen Sollens und der Verpflichtung. Diese sind nach ihm abstrakt und führen bei der moralischen Bewertung einer Situation zu doppelten Interpretationen. Deswegen sind sie irreführend und die moralische Philosophie kann auf sie, so Williams, problemlos verzichten. Im Vortrag wird gerade dieser Ansatz diskutiert, wobei besonders danach gefragt wird, ob Williams' Versuch (Abschaffung von *dünnen* moralischen Begriffen) gerechtfertigt ist?

PITANJE ZNAČENJA MORALNIH POJMOVA

O čemu govorimo kada govorimo o *gustim* i *rijetkim* moralnim pojmovima?

Suvremena analitička moralna filozofija odlikuje se između ostalog i po tome da veliku važnost pridaje moralnomu pojmovlju. Pojedini filozofi (kao primjerice B. Williams) govore pri tome s jedne strane o tzv. *gustim* moralnim pojmovima (*thick moral concepts*) i s druge strane o *rijetkim* moralnim pojmovima (*thin moral concepts*). Kao *guste* moralne pojmove Williams označuje one koje daju u isto vrijeme određeno vrednovanje situacije i ispravnu moralnu spoznaju. U *guste* moralne pojmove on ubraja primjerice pojmove (ne)pravednosti, (ne)pristojnosti, okrutnosti, hrabrosti, odvažnosti itd. Što se tiče *rijetkih* moralnih pojmova, to su za Williamsa svi deontološki pojmovi, to jest pojmovi moralnoga trebanja i obveze. Ovi su prema njem apstraktni i pri moralnome vrednovanju neke situacije vode k dvostrukim interpretacijama. Zbog toga oni vode u zabludu pa moralna filozofija može bez problema od njih odustati. U predavanju se diskutira upravo ovo Williamsovo nastojanje, pri čem se posebno propituje opravdanost njegova pokušaja ukinuća *rijetkih* moralnih pojmova.

ZDRAVKO RADMAN

*Institute of Philosophy, Zagreb, Croatia /
Institut za filozofiju, Zagreb, Hrvatska*

THE LANGUAGE (UNCONSCIOUS) GAMES

In the intellectualist tradition language is taken as an epitome of reasoned behaviour and a mode of expression of the most complex cognitive tasks. My aim in this presentation is to display reasons for the belief that language has a capacity to fulfil functions other than those conceived by intellectualism. I will thus first briefly outline a critique of intellectualism and its contemporary anti-intellectualist response. I am further going to consider views that language is more like an instinct (Pinker) and a primarily biological function (Noe). Drawing on Wittgenstein, I will develop the idea of language games as basically unconscious. The fact that language is unconsciously available does not diminish its cognitive capacity; on the contrary there are many advantages to the unconscious processing of language.

JEZIČNE (NESVJESNE) IGRE

U intelektualističkoj tradiciji jezik se uzima kao primjer razumskoga ponašanja i izraz složenih spoznajnih procesa. Cilj je ovog izlaganja podastrijeti razloge za vjerovanje da su mogućnosti i svojstva jezika šira od onih koje mu pridaje intelektualizam. U tu svrhu će se najprije izložiti kratka kritika intelektualizma ali i njemu suprotstavljena anti- intelektualizma. Potom će se razmatrati stav kako je jezik instinkt (Pinker) i da u osnovi ima biološku funkciju (Noe). Nadovezujući se na Wittgensteina, pokušat ću razraditi ideju da su jezične igre mahom nesvjesne. Činjenica da je jezik dostupan u nesvjesnome obliku ne mora nužno upućivati na zaključak kako je on zbog toga spoznajno inferioran; upravo obrnuto, postoji niz prednosti procesuiranja jezika izvan svijesti.

BILJANA RADOVANOVIĆ

*Filozofski fakultet, Sveučilište u Nišu, Srbija /
Faculty of Philosophy, University of Niš, Serbia*

JEZIČNI I EPISTEMOLOŠKI RELATIVIZAM KOD PAULA FEYERABENDA

U izlaganju se analizira odnos jezičnoga i epistemološkoga relativizma kod Feyerabenda. Kakva je veza između jezika, činjenica i slike svijeta? Jezik nije tek puko sredstvo za opisivanje stanja stvari, on također formira i oblikuje događaje. Raznolika gramatička pravila vode osebnim načinima promatranja i opažanja te, povezano s time, specifičnim mjerilima vrednovanja i ocjenjivanja nekoga čina. Različiti jezici ne samo da na poseban način organiziraju činjenice nego i stvaraju potpuno *drugačije* činjenice. Iz toga razloga i dolazi do formiranja specifičnih pogleda na svijet. Feyerabend usvaja poziciju *jezičnoga relativizma* te prihvaća *epistemološki relativizam* izražen u stavu da se svaka teorija može održati naspram bilo kojega svjedočanstva i da iskazi nemaju istinosnu vrijednost apsolutno, već jedino s određenoga stanovišta.

PAUL FEYERABEND'S LINGUISTIC AND EPISTEMOLOGICAL RELATIVISM

This presentation analyses the relationship between linguistic and epistemological relativism of Feyerabend. What is the connection between language, facts and the image of the world? Language is not merely a means to describe the state of facts, it also forms and shapes events. Diverse grammar rules lead to specific ways of observation and perception, and, in connection with this, to specific standards for evaluation and assessment of an act. Different languages not only organize facts in specific ways, but also create completely *different* facts, which is the reason why specific views of the world are formed. Feyerabend adopts the position of *linguistic relativism* and accepts *epistemological relativism* expressed through the view that every theory may hold against any testimony and that statements do not have the truth-value from an absolute, but rather only from a certain point of view.

VANI ROŠČIĆ

*Odjel za filozofiju, Sveučilište u Zadru, Hrvatska /
Department of Philosophy, University of Zadar, Croatia*

SPOZNAJA LJEPOTE I JEZIK UMJETNOSTI

Koncepcija ljudske spoznaje kao otvorenosti subjekta prema neograničnim mogućnostima shvaćanja stvarnosti implicira i shvaćanje ljepote kao sastavnoga dijela bitka stvarnosti. Trenutna i neposredna percepcija ljepote jest u svojoj empirijskoj dimenziji ujedno osjetilna i razumska. Cilj izlaganja je iznijeti doprinose Luigija Stefaninija na području estetičke spoznaje, jezika i umjetnosti. On pokazuje kako je senzitivnost, kada dođe do nivoa spoznaje, već elaborirana, informirana, selekcionirana, vrjednovana i sažeta. Komponente koje su sastavni dio svakoga ljudskog iskustva prepoznaju se i u estetskome iskustvu. Za umjetnost, kao i za svaku ljudsku djelatnost, življenje i shvaćanje ne stvaraju dilemu, jer je spoznaja čin života i samo se čovjekov život uistinu shvaća, te se preko umjetnikova stila prelijeva u jezik umjetnosti.

THE COGNITION OF BEAUTY AND THE LANGUAGE OF ART

The conception of the human cognition as openness of the subject towards the unlimited possibilities of the apprehension of reality implies an understanding of beauty as a constituent part of the Being of reality. Momentary and immediate perception of beauty in its empirical dimension happens simultaneously on the sensory and the intellectual level. The aim of this presentation is to present the contribution of Luigi Stefanini to the field of aesthetical cognition, language and art. He wishes to show how sensitivity, when it reaches the level of cognition, is already elaborated, informed, discriminated, valued and summarized. The components which are the constituent parts of every human experience are recognized in aesthetical experience as well. For art, just as for any human activity, living and understanding create no dilemma, because the cognition is an act of life and only human life is apprehended fully and transforms itself into the language of art through an artist's style.

KATARINA RUKAVINA

*Akademija primijenjenih umjetnosti, Sveučilište u Rijeci, Hrvatska /
Academy of Applied Arts, University of Rijeka, Croatia*

»RELACIJSKA ESTETIKA«: INTERTEKSTUALNO I INTERAKTIVNO ČITANJE UMJETNOSTI

U izlaganju se razmatra teorija suvremene umjetničke prakse proizašle iz »promjene mentalnoga prostora« koji je oblikovan novim kontekstom u epohi postindustrijskoga, kapitalističkoga, globaliziranoga društva i ekspanzijom interneta kao »centralnog oruđa informacijske epohe u koju smo ušli«. Prema riječima francuskoga kustosa i teoretičara Nicolasa Bourriauda, taj kontekst uvjetuje nove i drugačije poetike umjetnosti u odnosu na prethodni period postmodernizma. S obzirom na Bourriaudovu tezu da je suvremeni umjetnik *semionaut* koji pronalazi putanje između znakova, u izlaganju se nastoji ispitati koliko njegova »relacijska estetika« opravdava suvremenu umjetnost kao *način svjetotvorstva* te koliko u tome smislu doprinosi raspravi o jeziku i spoznaji u sferi umjetnosti.

“RELATIONAL AESTHETICS”: INTERTEXTUAL AND INTERACTIVE READING OF ART

The presentation discusses the theory of contemporary art practice resulting from “the change of mental space” shaped by the new context of the era of post-industrial, capitalist, globalized society and the expansion of the Internet as “the tool of the information era that we have entered”. According to the French curator and theorist Nicolas Bourriaud, this context determines new and different poetics of art in relation to the previous period of postmodernism. With regard to Bourriaud’s premise that the contemporary artist is a *semionaut* who finds trajectories between signs, the presentation seeks to examine to what extent his “relational aesthetics” can justify contemporary art as a *way of worldmaking* and to what extent does it in this regard contribute to the discussion of language and cognition in the sphere of art.

INES SKELAC¹, NENAD SMOKROVIĆ²

¹ *Hrvatska zaklada za znanost, Opatija, Hrvatska /
Croatian Science Foundation, Opatija, Croatia*

² *Filozofski fakultet, Sveučilište u Rijeci, Hrvatska /
Faculty of Humanities and Social Sciences, University of Rijeka, Croatia*

UTJECAJ PRIRODNOGA JEZIKA NA ZAKLJUČIVANJE

Istraživat će se povezanost prirodnoga jezika i mišljenja analiziranjem načina na koji prirodni jezik utječe na izvođenje deduktivnih zaključaka. Posebno će se proučavati odnos između uspješnosti korištenja složenih gramatičkih konstrukcija i jezika općenito te deduktivnoga zaključivanja, pri čemu se postavlja pitanje na koji su način jezična sposobnost i sposobnost deduktivnoga zaključivanja povezane. Pokazatelj mogućnosti utjecaja jezične sposobnosti na deduktivno zaključivanje mogla bi biti uočena veza između različitih jezičnih struktura i posebnosti zaključivanja. Mogući jezični utjecaji na razlike u zaključivanju vjerojatno bi se pokazali u razlikama u značenju i dosegu veznika i kvantifikatora, kao i u redu riječi u rečenici.

Ako razlike u prirodnim jezicima mogu utjecati na razlike u zaključivanju, mišljenje bi moglo biti jezično uvjetovano barem u pogledu formalnih mogućnosti jezika. Nadalje, ako je uspješnost korištenja jezika izravno povezana s uspješnošću zaključivanja, to bi upućivalo na to da je zaključivanje snažno jezično uvjetovano te da čak određene razlike u zaključivanju mogu proizlaziti iz razlika u jezičnoj sposobnosti.

INFLUENCE OF NATURAL LANGUAGE ON REASONING

The relationship between natural language and thinking will be investigated by analysing the influence of natural language on deductive reasoning. More specifically, the efficiency in use of complex grammar structures and language use in general will be correlated to the efficiency in deductive reasoning. A question that arises is how language capacity is related to capacity of deductive reasoning. The detected relation between different language structures and specificities of reasoning could imply a possibility that language capacity influences deductive reasoning. Differences in natural languages which may cause specificities in reasoning could probably include differences in meaning and scope of connectives and quantifiers, as well as in word order.

If differences in natural languages may influence differences in reasoning, it could be concluded that thinking is language-dependent at least with respect

to the formal possibilities of language. Further, if the efficiency in language use is directly related to the efficiency in reasoning, this could suggest that reasoning is strongly language-dependent and even that particular differences in reasoning may be caused by differences in language capacity.

DAMIR SMILJANIĆ

*Filozofski fakultet, Sveučilište u Novom Sadu, Srbija /
Philosophische Fakultät, Universität Novi Sad, Serbien*

TIPOVI JEZIČNIH IGARA U FILOZOFIJI I NJIHOV ZNAČAJ ZA FILOZOFSKU SAMOSPOZNAJU

Zadatak izlaganja jest istražiti metafizofske implikacije koncepta jezičnih igara. Prvo valja odrediti sam pojam jezične igre u sklopu filozofije, dakle valja odrediti kako sličnost tako i razlike spram onoga shvaćanja toga pojma koje je Wittgenstein izložio u *Filozofskim istraživanjima*. Sljedeći korak treba biti jezgrovit pokušaj tipologije jezičnih igara koje su specifične za samu filozofiju. U tome kontekstu bit će od koristi Diltheyeva tipologija svjetonazora. Na kraju izlaganja sagledava se konflikt jezičnih igara karakterističan za (post)moderni filozofski diskurs. Ujedno se skicira pravac u kojem bi trebalo izbjegavati jednostrane koncepcije i umjesto toga poraditi na integrativnome modelu filozofskoga jezika i filozofske komunikacije. Ovo može biti od pomoći za samospoznaju filozofije.

SPRACHSPIELTYPEN IN DER PHILOSOPHIE UND IHRE BEDEUTUNG FÜR DIE PHILOSOPHISCHE SELBSTERKENNTNIS

Die Aufgabe des Beitrags liegt darin, die metaphilosophischen Implikationen des Sprachspielkonzepts durchzuspielen. Zuerst muss der Begriff des Sprachspiels im Rahmen der Philosophie bestimmt werden – es soll die Ähnlichkeit, aber auch der Unterschied gegenüber Wittgensteins Verständnis dieses Begriffs aus den *Philosophischen Untersuchungen* bestimmt werden. Der nächste Schritt soll die Konzipierung einer philosophisch relevanten Typologie der Sprachspiele sein. In diesem Zusammenhang wird Diltheys Typologie der Weltanschauungen von Nutzen sein. Am Ende des Beitrags soll ein Blick auf den Konflikt der Sprachspiele geworfen werden, der den (post)modernen phi-

losophischen Diskurs bestimmt. Gleichzeitig wird die Richtung umrissen, in der man einseitigen Konzeptionen ausweichen und die Vorarbeit für ein integratives Modell der philosophischen Sprache und philosophischen Kommunikation leisten könnte. Das kann auch für die Selbsterkenntnis der Philosophie bedeutend sein.

GORAN SUNAJKO, MARTINA KOKOLARI

*Leksikografski zavod Miroslav Krleža, Zagreb, Hrvatska /
Miroslav Krleža Institute of Lexicography, Zagreb, Croatia*

JACQUES RANCIÈRE: HERMENEUTIČKA BORBA *PHŌNÉ*–*LOGOS* NA PRIMJERU POETIKE

Izlaganje se temelji na analizi hermeneutike Jacquesa Rancièrea s obzirom na odnos dvaju hermeneutičkih pojmova, *logosa* i *phōnéa*. Svoj poznati diskurs o politici i demokraciji koji su u nesuglasju Rancière temelji na hermeneutičkome suprotstavljanju dvaju pojmova koji svoj izraz doživljavaju u društvenoj i političkoj borbi za politička prava. Naime, poredak *logosa* kao cjeline zahtijeva od građana hermeneutičko identificiranje s poretkom prepoznatih pojmova i predstavlja ono što Rancière naziva »policijskom logikom«. S druge strane sloboda od poretka *logosa* postavlja se kao zahtjev za subjektifikacijom koja se izražava glasom (*phōné*) koji se podiže protiv riječi (*logos*) i time predstavlja »političku logiku«. Svaka je politika države policijska logika koja sve želi podvesti pod *logosom*. U izlaganju se prikazuje i studija slučaja poetike Vesne Parun u razdoblju sorealizma kao primjer Rancièreova hermeneutičkoga diskursa suprotstavljanja autokratskomu poretku *logosa*.

JACQUES RANCIÈRE: THE *PHŌNÉ*–*LOGOS* HERMENEUTICAL STRUGGLE ON THE EXAMPLE OF POETRY

The presentation is based on the analysis of Jacques Rancière's hermeneutics concerning the relationship between the two hermeneutical concepts, *logos* and *phōné*. His famous discourse on politics and democracy being in disagreement Rancière bases on a hermeneutical confrontation between the two concepts that are manifested in the social and political struggle for po-

litical rights. The order of *logos* as a whole requires from citizens to identify themselves hermeneutically with the order of the identified terms and represents what Rancière calls “police logic”. On the other hand, the freedom from and against the order of *logos* requires subjectification, which expresses itself by means of voice (*phōné*) that is raised against the word (*logos*), thus representing the “political logic”. Each state policy is police logic that wants to subsume everything to *logos*, therefore to pacify democracy whose essence lies in disagreeing with the order of *logos*. The presentation will also show a case study of Vesna Parun’s poetry in the period of socialist realism as an example of Rancière’s hermeneutic discourse that opposes the autocratic order of the *logos*.

RUSMIR ŠADIĆ

*Filozofski fakultet, Sveučilište u Tuzli, Bosna i Hercegovina /
Faculty of Philosophy, University of Tuzla, Bosnia and Herzegovina*

PRINCIPI EPISTEMOLOGIJE U KASNIJOJ ISLAMSKOJ FILOZOFIJI

Recentna istraživanja i brojni naslovi objavljeni na Zapadu pokazali su neutemeljenim stavove o »kraju« islamske filozofije nakon smrti Averroesa i potvrdili postojanje bogate intelektualne tradicije razvijane unutar muslimanskoga intelektualnoga kruga. Epistemologija, iako neraskidivo vezana za ontologiju i metafiziku, jedna je od disciplina koje su naročito njegovane unutar kasnije islamske filozofske misli. Izlaganje to pokazuje na primjeru doktrine o sjedinjenju spoznavatelja i predmeta spoznavanja (*ittiḥād al-‘āqil wa ‘al-ma‘qūl*) te na primjeru ideje uprisutjenoga znanja (*al-‘ilm ‘al-ḥuḍūrī*), što oboje dominantno pripada šadrijskoj filozofskoj tradiciji.

THE PRINCIPLES OF EPISTEMOLOGY IN LATER ISLAMIC PHILOSOPHY

Recent research and numerous publications in the West proved the view about the “end” of the Islamic philosophy after the death of Averroes to be unfounded and further corroborated the existence of a rich intellectual tradition developed within Muslim intellectual circles. Epistemology, although inextricably linked to the ontology and metaphysics, is one of the disciplines that

are particularly cared for within the later Islamic philosophical thought. In the presentation this is shown through the example of the doctrine of unification of the intellector and the intelligible (*ittihād al-‘aql wa ‘al-ma‘qūl*), and on the idea of knowledge-by-presence (*al-‘ilm ‘al-ḥuḍūrī*), both of which predominantly belong to Ṣadrian philosophical tradition.

MATIJA MATO ŠKERBIĆ

Elektrostrojarska škola Varaždinu; Glazbena škola u Varaždinu; Nacionalni centar za vanjsko vrednovanje obrazovanja Zagreb, Hrvatska / Electromechanical School Varaždin, Music School in Varaždin, National Centre for External Evaluation of Education, Zagreb, Croatia

BERNARD SUITS AND THE “TRIAD” *SPORT, PLAY, GAME* Challenges of Defining the Terms

Problems and controversy of defining the “triad” of fundamental terms *sport, game* and *play* within the discourse of philosophy of sport, started with P. Weiss (1969), B. Suits (1973) and *Journal of the Philosophy of Sport (JPS, Vol.2, iss.1, 1975)*. In this regard, main focus of the presentation is B. Suits’ *Grasshoper – Games, Life and Utopia* (1978), the book that mark a watershed in the field, as well as Suits’ following scientific articles in *JPS*. According to Suits, the key term is *game*, which he defines as “voluntary attempt[s] to overcome unnecessary obstacles” with three accepted moments: *Prelusory Goal* (“object of the game”), *Lusory Rules* (constitutional rules) and *Lusory Attitude* (conscious acceptance of the rules). Thus, primary intention of this presentation is to show the development of Suits’ definitions, but also, from a broader point of view, their reception in the field of philosophy of sport, as well as further questioning, consideration, revision and additions by W. J. Morgan and others (K. V. Meier, M. A. Holowchak, R. Scott Kretchmar, F. McBride).

BERNARD SUITS I »TRIJADA« *SPORT, PLAY, GAME* Izazovi definiranja pojmov

Unutar diskursa filozofije sporta, problem i prijepori definiranja »trijade« fundamentalnih pojmova *sport, game* (igra) i *play* (igranje igre), započeli su s P. Weissom (1969), B. Suitsom (1973) i brojem časopisa *Journal of the Philosophy of Sport (JPS, br. 2, sv. 1, 1975.)*. U ovome izlaganju autor se fokusira na

– u smislu teme prijelomno i presudno – djelo B. Suitsa *Grasshoper – Games, Life and Utopia* iz 1978., nadopunjeno s radovima istoga autora objavljenima u *JPS*. Za Suitsa ključan je pojam *game*, koji definira kao »voljni pokušaj svladavanja nepotrebnih smetnji«, unutar kojega valja prihvatiti tri momenta: *Prelusory Goal* (postizanje cilja igre), *Lusory Rules* (konstitutivna pravila) i *Lusory Attitude* (svjesno prihvaćanje pravila). Zato je primarna nakana ovoga izlaganja prikazati razvoj Suitsovih definicija i ujedno, gledano u širem raku- su, njihove recepcije unutar filozofije sporta, kao i posljedičnih razmatranja, propitivanja, revidiranja i nadopunjavanja W. J. Morgana i drugih autora (K. V. Meier, M. A. Holowchak, R. Scott Kretchmar, F. McBride).

MARKO TOKIĆ

*Filozofski fakultet, Sveučilište u Zagrebu, Hrvatska /
Faculty of Humanities and Social Sciences, University of Zagreb, Croatia*

JEZIČNA OTAJSTVENOST SUOSJEĆANJA

Jamblih Halkiđanin u *De mysteriis* govori o imenima koja izriču smisao života, a koja su po sebi samima nespoznatljiva. Doživljava ih svetima te smatra da predstavljaju tijela bogova. Ta se imena ne mogu prevesti te su odriješena od svake vrste sličnosti s pojavama u prirodi. U teurgičkim obredima izgovaraju se sa smislom uzvišenih simbola. Sam zvuk pri izgovaranju takvih imena, prema Jamblihovu shvaćanju, očituje zbiljnost tajnoga jezika (*mystikos logos*) koji prožima cjelokupno tijelo kozmosa, a u duši čovjeka budi suosjećanje na osnovi kojega ona usavršava svoje otjelovljivanje. U ovome se izlaganju stavlja naglasak na poimanje takva suosjećanja. Naime, prema Jamblihu, upravo se takvim suosjećanjem postiže svrha filozofije.

LINGUISTIC MYSTERY OF COMPASSION

In *De mysteriis* Iamblichus discusses names which are unknowable in themselves and express the meaning of life. He found this kind of names to be sacred and believed they represent the bodies of the gods. As a consequence, they are untranslatable and free from any similarities with natural phenomena. In theurgical rituals they are being uttered as supreme symbols. According to Iamblichus, the sound made when pronouncing these names reveals the reality of the secret language (*mystikos logos*). The secret language permeates

the entire body of the world and recovers compassion in the human soul by which the soul develops its embodiment. In this presentation the emphasis is on the conception of that kind of compassion. Moreover, man can achieve the purpose of philosophy, according to Iamblichus, precisely through that kind of compassion.

LINO VELJAK

*Filozofski fakultet, Sveučilište u Zagrebu, Hrvatska /
Philosophische Fakultät, Universität Zagreb, Kroatien*

INSTRUMENTALIZACIJA JEZIKA

Jezik se odavno koristi kao sredstvo za manipulaciju i gospodarenje (npr. u sofisticiranim zlorabama u argumentaciji, koje su doživjele široku retoričko-političku primjenu). Međutim, istom se u modernim vremenima otkrivaju obuhvatne mogućnosti instrumentalizacije jezika. Instrumentalna racionalnost novovjekovnoga uma (tzv. instrumentalni um) služi se jezikom u svrhu reprodukcije i snaženja gospodstva, čime se ljudi svode na sredstva za neljudske ciljeve. Odlučno pitanje glasi: ima li uopće izgleda za oslobađanje jezika od njegove instrumentaliziranosti.

DIE INSTRUMENTALISIERUNG DER SPRACHE

Die Sprache wird als Mittel für Manipulation und Herrschaft längst gebraucht (z. B. durch sophistische Missbrauche der Argumentation, die eine breite rhetorisch-politische Anwendung erworben haben). Doch erst in den modernen Zeiten wurden die umfangreichen Vermögen der Instrumentalisierung der Sprache entdeckt. Die Zweckrationalität der neuzeitlichen Vernunft (sog. instrumentelle Vernunft) nutzt die Sprache für Reproduktion und Stärkung der Herrschaft, dadurch die Menschen die Mittel zu den unmenschlichen Zwecken werden. Die entscheidende Frage lautet: Gibt es überhaupt irgendeine Perspektive einer Entinstrumentalisierung der Sprache?

NENAD VERTOVŠEK

*Odjel za kroatistiku i slavistiku, Sveučilište u Zadru, Hrvatska /
Department of Croatian and Slavic Studies, University of Zadar, Croatia*

JEZIK MASMEDIJA
IZMEĐU KREATIVNOSTI I MANIPULACIJE
Filozofija jezika i uma Noama Chomskog

Premda Chomsky sebe izravno ne smatra kombinacijom lingvista, društvenog kritičara i aktivista, sva područja njegova djelovanja povezuje *govor o slobodi*. Dosad je malo pozornosti posvećeno tomu kako su Chomskyeva promišljanja o duhu i slobodi jezika i uma povezana s onim dijelom njegove kritike društva u kojem posebno razotkriva globalnu nejednakost i nepravdu, državno i svako ino nasilje, te manipulativnost jezika suvremenih masovnih medija. U svojim lingvističkim raspravama jezik shvaća kao značajan produžetak ljudskosti, čovjekove bitne odrednice da razumije i suosjeća s drugima. Kroz filozofiju jezika i pojam univerzalne gramatike, on razmatra i istražuje kreativne mogućnosti izražavanja kao i angažiranost za slobodu misli i govora.

Problemi i rasprave o jeziku, zapravo su problemi i rasprave o znanju i spoznaji. Chomsky ih koristi i za jaču kritiku društvene strukture i zbiljanja. Njegovu univerzalnu gramatiku trebamo čitati i kao *filozofiju gramatike*. Njegove kritike masmedija i vlasti koje potiču nejednakost i nasilje zapravo su i duboko promišljanje *semantike nasilja*, gdje je jezik medija značajan dio kontinuirane indoktrinacije javnosti.

LANGUAGE OF THE MASMEDIA
BETWEEN CREATIVITY AND MANIPULATION
Noam Chomsky's Philosophy of Language and Mind

Although Chomsky does not consider himself a combination of a linguist, a social critic, and an activist, all areas of his work are connected by *speech about freedom*. So far, little attention has been given to the manner in which Chomsky's reflections on the spirit and freedom of language and mind are connected with that part of his criticism of society in which he particularly exposes global inequality and injustice, the state and all kind of violence, and manipulative language of the contemporary mass media. In his linguistic discussions Chomsky sees language as a significant extension of humanity, man's essential feature to understand and empathize with others. Through philosophy

of language and the concept of universal grammar, he considers and explores the possibility of creative expression as well as the commitment to freedom of thought and speech.

Problems and discussions about language are actually problems and discussions about knowledge and cognition. Chomsky also uses them for a stronger criticism of the social structure and events. We should read his universal grammar also as a *philosophy of grammar*. His criticism of mass media and governments that promote inequality and violence are also a profound reflection of the *semantics of violence*, where language of the media is a significant part of the continuous indoctrination of the public.

IRIS VIDMAR

Filozofski fakultet, Sveučilište u Rijeci, Hrvatska /

Faculty of Humanities and Social Sciences, University of Rijeka, Croatia

JEZIK I SPOZNAJA: FILOZOFSKI »JASNO« ILI KNJIŽEVNO »GUSTO«?

Platonovoj filozofskoj ostavštini pripada ideja da se filozofirati mora jezikom koji je očišćen od svega estetskoga, metaforičnoga, simboličnoga, višeznačnoga, netransparentnoga, odnosno svega što se tradicionalno vezuje uz semantičku gustoću karakterističnu za književnost. Iako ni sam Platon, a ni mnogi drugi filozofski velikani, nije bio vjeran ovomu idealu – Hume je izuzetno poetičan a Kant je sve samo ne transparentan – uvriježeno je mišljenje kako je jedna od ključnih razlika filozofije i književnosti upravo specifičnost uporabe jezika u svakoj od ovih domena. Na osnovi ove oprjeke – jasan i precizan jezik filozofije nasuprot semantički gustu jeziku književnosti – često se izvode stavovi o njihovoj povezanosti s istinom i spoznajom. Filozofija je tako domena istine, a književnost domena obmane. U izlaganju nudim nekoliko interpretacija ove oprjeke i pokazujem njezinu neutemeljenost.

LANGUAGE AND COGNITION: PHILOSOPHICALLY “CLEAR” OR LITERARY “DENSE”?

To Plato’s philosophical legacy pertains the idea that philosophical language has to be purified from all that is aesthetic, metaphorical, symbolic, ambiguous, nontransparent, i.e. all that has traditionally been associated with

the semantic density characteristic of literature. Though neither Plato himself, nor many other philosophical classics, remained faithful to this idea – Hume is extremely poetical and Kant is all but transparent – it is commonly thought that one of the crucial differences between philosophy and literature is their distinctive use of language. Very often, this opposition – clear and precise language of philosophy vs. semantically dense language of literature – serves to ground the alleged relation each of them has with the truth and cognition. The truth is said to pertain to the domain of philosophy, and deception to the domain of literature. In this presentation I offer several interpretations of this opposition and show that it is fundamentally misconceived.

IVANA ZAGORAC

*Filozofski fakultet, Sveučilište u Zagrebu, Hrvatska /
Faculty of Humanities and Social Sciences, University of Zagreb, Croatia*

MAX SCHELER O LJUBAVI I SPOZNAJI

Na tragu Augustina, Scheler tvrdi da emocionalni život predstavlja temelj za svaki oblik spoznaje. Nasuprot dominantnoj tvrdnji da »ljubav čini slijepim« i da istinska spoznaja počiva na potiskivanju emocija, Scheler poziva na obrtanje položaja ljubavi i spoznaje. Ljubav – shvaćena ne kao nedostatak (*eros*), nego kao davanje (*agape*) – rehabilitira filozofijski osjećaj začuđenosti te ujedno rekonstruira sustav vrijednosti. No, Schelerova fenomenološka pozicija, njegovo razumijevanje religijskoga iskustva, kao i opći sustav vrijednosti koji zagovara nisu u središtu našega interesa. Izlaganje će pobliže razmotriti fenomen koji je fascinirao Schelera – *ressentiment*. On ga naziva negativnim osjećajem koji može razoriti vrijednosti. Oslanjajući se na Nietzscheovo razumijevanje *ressentimenta*, Scheler poduzima detaljnu analizu i na koncu preoblikuje *ressentiment* iz puke patologije u potentan filozofski i etički koncept. Izlaganje će kritički razmotriti Schelerovo razumijevanje *ressentimenta*, posebno pod vidom njegovih teza o ljubavi i spoznaji.

MAX SCHELER ON LOVE AND COGNITION

Following Augustine, Scheler takes the emotional life as foundational for any form of knowledge. Reacting to the dominant claim that “love makes one blind” and that all true knowledge of the world can only rest on holding back the emotions, Scheler calls for a radical reversal of position of love and knowl-

edge. In Scheler's view, love – understood as a giving (*agape*), not as a lack (*eros*) – rehabilitates the philosophical sense of wonder, simultaneously reconstructing the system of values. However, Scheler's phenomenological position, his understanding of religious experience, and the general system of values he promotes are not of our main interest here. Rather, we shall take a closer look at a phenomenon that fascinated him – *ressentiment*. Scheler calls it a negative feeling which can deconstruct values. Drawing heavily on Nietzsche's account of *ressentiment*, Scheler analyses it in great details and finally transforms it from a mere pathology into a potent philosophical and ethical concept. This paper will critically assess Scheler's account of *ressentiment*, with a special emphasis on his concepts of love and knowledge.

MARTINA ŽEŽELJ

*Filozofski fakultet, Sveučilište J. J. Strossmayera u Osijeku, Hrvatska /
Faculty of Humanities and Social Sciences, J. J. Strossmayer University of Osijek,
Croatia*

LACANOVO ODREĐENJE JEZIČNE STRUKTURE SVIJETA

Cilj je ovoga izlaganja izložiti način na koji za Lacana jezik ustrojava ljudski proizvedeni svijet. Jezik je temeljni obrazac ustrojavanja svekolikosti ljudske zbiljnosti jer jezični zakoni od prirode čine ljudski svijet. Dakle, jezične strukture rukovode svim oblicima ljudskih odnošenja pružajući pravila i zabrane kao što su pravila tvorenja saveza ili zabrane incesta. Takav ljudski svijet diskursa Lacan određuje kao registar Simboličkoga. Imenovanjem čovjek zauzima mjesto koje mu je dodijeljeno u simboličkome poretku prije njegova rođenja, a na osnovi njegova imena. Kao takav čovjek je poruka koja je uključena u univerzalnu sukcesiju poruka diskursa Simboličkoga. Iako je čovjek podvrgnut zakonima Simboličkoga, on ne razumije jezik Simboličkoga. Ipak, čovjek pokušava razotkriti jezik Simboličkoga, dekodirati poruku koja određuje njegovo mjesto u simboličkome poretku.

LACAN'S VIEW OF THE LANGUAGE-BASED STRUCTURE OF THE WORLD

The aim of this paper is to present Lacan's view on the way in which language structures the man-made world. Language is the fundamental pattern for the structuring of the entire human reality, since the laws of language convert

the natural world into the man-made world. In other words, linguistic structures govern all aspects of human relations, providing rules and prohibitions, such as those regulating the formation of an alliance or a prohibition on incest. Lacan defines this man-made world of discourse as the register of the Symbolic. In the process of naming, man takes the place assigned to him before he was born on the basis of his name in the symbolic order. As such, man is a message within the universal succession of the messages of the discourse of the Symbolic. Even though he is subject to the laws of the Symbolic, man does not understand the language of the Symbolic. However, man tries to decipher the language of the Symbolic, decode the message which determines his place in the symbolic order.

Simpozij
HRVATSKA FILOZOFIJA
U INTERAKCIJI I KONTEKSTU

Symposium
CROATIAN PHILOSOPHY
IN INTERACTION AND CONTEXT

DAVOR BALIĆ

*Filozofski fakultet, Sveučilište J. J. Strossmayera u Osijeku, Hrvatska /
Philosophische Fakultät, J.-J.-Strossmayer-Universität Osijek, Kroatien*

VUK-PAVLOVIĆEVI ZAPISI O KANTU I NJEGOVU NAUKU

Opus Pavla Vuk-Pavlovića (1894–1976) obilježavaju i studije posvećene prikazu i tumačenju misli pojedinih filozofa, primjerice Anselma Canterburyjskoga, Thomasa Hobbesa, Benedikta de Spinoze, Jean-Jacquesa Rousseaua, Đure Arnolda i Vladimira Dvornikovića. Premda nije napisao tekst koji bi u cijelosti bio posvećen Immanuelu Kantu (1724–1804), Vuk-Pavlović se u svojim djelima nerijetko očitovao i o nauku tog njemačkog filozofa.

Najbrojnije i najopširnije zapise o Kantu i njegovu nauku Vuk-Pavlović je izložio u djelu *Spoznaja i spoznajna teorija* iz 1926. godine. Započeo ga je tako što je u njemačkom izvorniku citirao prvu rečenicu prvog paragrafa Kantove *Prolegomene za svaku buduću metafiziku*. Vuk-Pavlović je u tom djelu nastojao odgovoriti na to »da li je odnosno kako li je spoznajna teorija kao znanost moguća, i to ne u smislu upravo transcendentalnog nego načelno metodičkog odnosno znanstveno-sistematičkog postavka pitanja«, upozorivši da se ne valja »nipošto izgubiti u lagodnoj sigurnosti, kao da je pitanje o granicama spoznaje kantovskom i njoj analognom spoznajnom kritikom za vječna vremena riješeno«. Osim toga, valja se zapitati je li, kako kaže, »Kantov 'Ding an sich'« jedino moguće »određenje metafizičkoga realiteta«.

O Kantovoj teoriji spoznaje Vuk-Pavlović se očitovao i u članku »Spoznajna teorija i metafizika« objavljenom 1928. godine. Pritom je priopćio da se u »modernoj duhovnoj kulturi Zapada«, posebice u »samoj filosofiji«, može zamijetiti »žig duha Kantova«, zbog čega je »najznačajnija crta sadašnjice« ili pak »bivstvo ove kantovski orijentirane kulture« to da je sadašnjica, a što »dalje odmiče od časa, kad je Kantov sustav ugledao svijet«, sve »izrazitije *antimetafizična*.« U istom članku ukazao je i na važnost »Kantova 'kopernikovskoga obrata', kako ga Kant sam naziva«, čime je, premda griješi kada bilježi da Kant koristi sintagmu »kopernikanski obrat«, podsjetio na sadržaj »Predgovora drugome izdanju« *Kritike čistoga uma*, točnije na Kantovu tvrdnju da ćemo u »zadacima metafizike« bolje napredovati kada prestanemo pretpostavljati da se »sva naša spoznaja mora upravljati prema predmetima« i prihvatimo da se »predmeti moraju upravljati prema našoj spoznaji.«

Inače, Vuk-Pavlovićevo poznavanje sadržaja Kantove *Kritike čistoga uma* potvrđuje i tekst »Slikar u ontologičkome bogokazu Anselma Canterburyjskog« iz 1971. godine. Naime, prilikom pojašnjavanja Anselmova dokaza o postojanju Boga, Vuk-Pavlović je u tom tekstu pripomenuo da u povijesti filozofije nije bila zanemariva »kritika toga dokaznog postupka«, i to »sve tamo od Gaunila pa do Kanta«. Pritom je mislio na kritiku koju je Anselmu podastro njegov suvremenik Gaunilo (Gaunilon), francuski mislilac koji je ponukan Anselmovim dokaznim postupkom o postojanju Boga napisao *Liber pro insipiente (Knjiga za bezumnoga)*, te na kritiku koju je o tom dokaznom postupku iznio Kant, posebice u odsjeku koji je u *Kritici čistoga uma* naslovio »O nemogućnosti ontologijskoga dokaza za opstojnost Boga«.

Razumijevanje Kantova nauka Vuk-Pavlović je izložio i u djelu koje je objelodanio 1938. godine pod naslovom *Spinozina nauka*. U njemu je, među ostalim, Spinozin nauk o duhovnosti i tjelesnosti usporedio s Kantovim, pa zapisao da je »u tome pravcu i s toga gledišta sustav Spinozin po obuhvatnosti i zahvatnoj snazi možda najuspjeliji filozofički pokušaj prije Kanta«. Iz tog iskaza ne doznajemo samo stav koji je imao o Spinozinim filozofskim promišljanjima posvećenima duhovnosti i tjelesnosti, nego i o Kantovim. Kantova filozofska promišljanja o duhovnosti i tjelesnosti smatrao je najuspjelijima »po obuhvatnosti i zahvatnoj snazi«.

Upućenost u Kantove zapise nudi i studija »Misaoni put J. J. Rousseaua«, koju je Vuk-Pavlović napisao povodom 180. obljetnice Rousseauove smrti i objavio 1959. godine. Iz nje doznajemo da je čitao i Kantove napomene (*Bemerkungen*) uz spis *Beobachtungen über das Gefühl des Schönen und Erhabenen (Razmatranja o osjećaju lijepog i uzvišenog)*. Naime, Vuk-Pavlović je u toj studiji istaknuo da Rousseauovo »iskreno nastojanje« koje se ticalo

»promicanja istančanijega čovječstva, dublje humanosti, slobodnijeg opstanka i ispunjenijeg života nije uvažavao samo Kant«, koji je izvijestio da ga je, preuzima Vuk-Pavlović tvrdnju iz Kantovih napomena, »Rousseau skrenuo na pravi put ('Rousseau hat mich zurecht gebracht').«

Očekivano, Vuk-Pavlović je bio upućen i u sadržaj Kantove *Kritike praktičkog uma*. To je dokazao člankom »Bemerkung zum westlichen und östlichen Atheismus« (»Napomena k zapadnom i istočnom ateizmu«), koji je objavio 1961. godine u Rimu. U njemu je zabilježio da »Kant postojanje Boga vidi kao postulat praktičnog uma«. Time je uputio na nauk koji je Kant zastupao u drugom poglavlju druge knjige prvog dijela *Kritike praktičkog uma*, znači kada je obrazlagao da »opstojnost boga« također valja smatrati postulatom »čistog praktičkog uma«, pri čemu je naglasio da je »postulat mogućnosti najvišeg izvedbenog dobra (najboljeg svijeta) ujedno postulat zbiljnosti najvišeg iskonskog dobra, naime egzistencije boga.«

Naposljetku, u posljednjoj godini života, dakle 1976., Vuk-Pavlović je objavio spis *Duševnost i umjetnost*. U njemu je Kanta spomenuo u poglavlju »Put k umjetnici«, pri čemu je zapisao da Kant »estetički postavak« određuje kao »'svidanje mimo pojma', kao bespojmovno raspoloženje«, pa dodao da se u Kantovu nauku »estetičko gubi u subjektivnome, koje ne može prijeći u spoznaju.« Zato se može tvrditi da je Vuk-Pavlović u svojem opusu sintetizirao i nauk iz Kantove *Kritike rasudne snage*, posebice iz paragrafa naslovljenog »Svidanje, koje određuje sud ukusa, bez svakoga je interesa« i paragrafa naslovljenog »Lijepo je ono, što se predočuje bez pojmova kao objekt općega svidanja«.

ÄUßERUNGEN VON VUK-PAVLOVIĆ ÜBER KANT UND SEINE LEHRE

Opus von Pavao Vuk-Pavlović (1894–1976) ist durch Studien gekennzeichnet, die der Darstellung und Erläuterung von einigen Philosophen, zum Beispiel Anselmo von Canterbury, Thomas Hobbes, Benedikt de Spinoza, Jean-Jacques Rousseau, Đuro Arnold und Vladimir Dvorniković gewidmet sind. Obwohl er keinen Text schrieb, der im Ganzen nur an Immanuel Kant (1724–1804) gewidmet wurde, äußerte sich Vuk-Pavlović in seinen Werken ziemlich oft über Lehre von diesem deutschen Philosophen.

Die zahlreichsten und die umfangreichsten Äußerungen über Kant und seine Lehre erläuterte Vuk-Pavlović im Werk *Erkenntnis und Erkenntnistheorie* aus dem Jahre 1926. Am Anfang des Werkes zitierte er auf Deutsch den ersten Satz des ersten Paragraphs aus Kants *Prolegomena zu einer jeden künf-*

tigen *Metaphysik*. In diesem Werk versuchte Vuk-Pavlović die Frage zu beantworten, „ob bzw. auf welche Art Erkenntnistheorie als Wissenschaft möglich ist, und zwar nicht einmal im Sinne der transzendentalen sondern prinzipiell methodischen, d. h. wissenschaftlich systematischen Fragestellung“. Dabei machte er darauf aufmerksam, daß es keinesfalls gut ist, „sich in gemütlicher Sicherheit zu verlieren, als wäre die Frage über die Grenzen der Erkenntnis durch kantische und ihr analoge Kritik für immer gelöst“. Außerdem soll man die Frage stellen, ob, wie er sagt, „Kants ‘Ding an sich’“ die einzige mögliche „Bestimmung der metaphysischen Wirklichkeit“ ist.

Über Erkenntnistheorie von Kant äußerte sich Vuk-Pavlović auch in seinem Artikel „Erkenntnistheorie und Metaphysik“, veröffentlicht im Jahre 1928. Dabei behauptete er, dass „in der modernen geistigen Kultur des Westens“, besonders „in der Philosophie“, „der Stempel vom Kants Geist sichtbar wird“, weshalb „das wichtigste Merkmal der Gegenwart“ oder „das Wesen dieser kantisch orientierten Kultur“ in der Tatsache liegt, dass die Gegenwart, „je mehr sie sich vom Zeitpunkt der Entstehung von Kants System entfernt“, immer „deutiger *antimetaphysisch* wird.“ In diesem Artikel betonte er auch die Wichtigkeit von „Kants ‘kopernikanischer Wende’, wie sie Kant selbst nennt“. Obwohl er falsch notierte, daß Kant das Syntagma „kopernikanische Wende“ benutzt, erinnert er an den Inhalt der „Vorrede zur zweiten Auflage“ von *Kritik der reinen Vernunft*, genauer gesagt an Kants Behauptung, dass wir „mit metaphysischen Aufgaben“ besser fortkommen werden, wenn wir nicht mehr annehmen, dass „alle unsere Erkenntnis sich nach den Gegenständen richten müsse“ und akzeptieren „dass sich die Gegenstände nach unserer Erkenntnis richten müssen.“

Vuk-Pavlović bestätigt sein Kenntnis des Inhalts von Kants *Kritik der reinen Vernunft* auch im Text „Das Malergleichnis im ontologischen Gottesbeweis Anselms von Canterbury“ aus dem Jahre 1971. Im Rahmen der Beschreibung des Beweises vom Dasein Gottes von Anselmo erwähnte Vuk-Pavlović in diesem Text, dass in der Geschichte der Philosophie „die Kritik von diesem Beweisverfahren“ keinesfalls zu vernachlässigt war, und zwar „von Gaunilo bis zu Kant“. Dabei dachte er an Kritik, die dem Anselmo sein Zeitgenosse, französischer Denker Gaunilo (Gaunilon) darlegte. Gaunilo bewegt durch Anselms Beweisverfahren vom Dasein Gottes, schrieb *Buch zur Verteidigung des Toren (Liber pro insipiente)*. Er befasste sich auch mit Kants Kritik über dieses Beweisverfahren, das im zweiten Abschnitt der *Kritik der reinen Vernunft* unter dem Titel „Von der Unmöglichkeit eines ontologischen Beweises vom Dasein Gottes“ gesondert behandelt wurde.

Vuk-Pavlović erläuterte sein Verständnis von Kants Lehre auch im Werk, das er im Jahre 1938 unter dem Titel *Lehre von Spinoza* veröffentlichte. In diesem Werk verglich er, unter anderem, Spinozas Lehre über Geistigkeit und Körperlichkeit mit der von Kant, und schrieb, dass „in dieser Richtung und aus diesem Gesichtspunkt betrachtet, das System von Spinoza, nach Umfang und Greifkraft, der vielleicht erfolgreichste philosophische Versuch vor Kant“ war. Aus dieser Aussage erfahren wir nicht nur seine Stellungnahme zu Spinozas philosophischen Überlegungen über Geistigkeit und Körperlichkeit, sondern auch über die von Kant. Kants philosophische Überlegungen über Geistigkeit und Körperlichkeit hielt er „nach Umfang und Greifkraft“ für die erfolgreichsten.

Vertrautheit mit Kants Schriften ist auch in der Studie „Der Gedankengang J. J. Rousseaus“ enthalten, die Vuk-Pavlović anlässlich des 180. Todestages von Rousseau schrieb und im Jahre 1959 veröffentlichte. Daraus erfahren wir, dass er Kants *Bemerkungen zur Schrift Beobachtungen über das Gefühl des Schönen und Erhabenen* lies. In dieser Studie betonte Vuk-Pavlović, dass Rousseaus „ehrliche Bemühung“ bezüglich der „Promovierung von verfeinerter Menschlichkeit, tiefer Humanität, freier Existenz und erfülltem Leben nicht nur von Kant anerkannt wurden“, sondern er berichtete auch, dass ihn „Rousseau zurecht gebracht hat (‘Rousseau hat mich zurecht gebracht’)“. Diese Behauptung entnimmt Vuk-Pavlović aus Kants *Bemerkungen*.

Vuk-Pavlović war auch mit dem Inhalt von Kants *Kritik der praktischen Vernunft* gut vertraut. Er bewies dies durch seinen Artikel „Bemerkung zum westlichen und östlichen Atheismus“, den er im Jahre 1961 in Rom veröffentlichte. Darin notierte er, dass „Kant das Dasein Gottes als ein Postulat der reinen praktischen Vernunft sieht“. Dadurch wies er auf die Lehre, die Kant im zweiten Hauptstück des zweiten Buches des ersten Teils der *Kritik der praktischen Vernunft* vertritt, d. h. dass „das Dasein Gottes“ auch als Postulat „der reinen praktischen Vernunft“ gehalten werden sollte. Bei dem betonte er, dass „das Postulat der Möglichkeit des *höchsten abgeleiteten Guts* (der besten Welt) zugleich das Postulat der Wirklichkeit eines *höchsten ursprünglichen Guts*, nämlich der Existenz Gottes ist.“

Zum Schluss, im letzten Jahr seines Lebens, d. h. im Jahre 1976, veröffentlichte Vuk-Pavlović die Schrift *Innerlichkeit und Kunst*. Darin erwähnte er Kant im letzten Kapitel „Der Weg zum Kunstwerk“, wobei er notierte, dass Kant „den ästhetischen Grundsatz“ als „’das Wohlgefallen neben Begriff‘, als begriffslose Stimmung“ bestimmt, und fügte hinzu, dass sich in Kants Lehre „das Ästhetische im Subjektiven verloren wird, und nicht in die Er-

kenntnis übergehen kann.“ Aus diesem Grunde kann behauptet werden, dass Vuk-Pavlović in seinem Opus auch die Lehre aus Kants *Kritik der Urteilskraft* synthetisierte, besonders aus dem Paragraphen unter dem Titel „Das Wohlgefallen, welches das Geschmacksurteil bestimmt, ist ohne alles Interesse“ und aus dem Paragraphen unter dem Titel „Das Schöne ist das, was ohne Begriffe, als Objekt eines *allgemeinen* Wohlgefallens vorgestellt wird“.

ERNA BANIĆ-PAJNIĆ

*Institut za filozofiju, Zagreb, Hrvatska /
Institute of Philosophy, Zagreb, Croatia*

KONCEPCIJA ČOVJEKA U *DE ESSENTIIS* HERMANA DALMATINA

Premda Herman Dalmatin svoje najznačajnije djelo *De essentiis* piše sredinom 12. stoljeća, filozofija izložena u tom djelu u mnogim je svojim vidovima već najava onoga što će biti odredbeno za renesansnu filozofiju. To se očituje i u njegovoj koncepciji čovjeka koju izlaže u završnom dijelu spisa *De essentiis*.

Čovjeka Herman sagledava iz sveukupnosti bića, tj. iz cjeline svijeta. Temeljna postavka njegove koncepcije može se sažeti u stavu da je čovjek svijet u malom ili mikrokozmos. To po Hermanu znači da se iz stavova o svijetu mogu deducirati stavovi o čovjeku. Budući da u njegovoj slici svijeta, razvijenoj na temelju Platonova *Timeja* ali i utjecaja arapskih filozofa, ključna uloga pripada onom *srednjem*, tj. nebu i planetima kao instrumentu najvišeg uzroka – Boga, to je i za ljudski život presudan utjecaj planeta, koji se očituje u svim segmentima ljudskoga življenja. Usporedo s tim uvjerenjem, Herman kao kršćanski mislilac brani stav o slobodi ljudske volje.

THE CONCEPTION OF MAN IN HERMANNUS DALMATA'S *DE ESSENTIIS*

Although Hermannus Dalmata wrote his most important work *De essentiis* in the middle of the 12th century, the philosophy exposed in that work in many of its aspects already announces what will be characteristic of the Renaissance philosophy. This is manifested in his conception of man, which he expounded in the final part of his writings *De essentiis*.

Hermannus examines the man in the context of the totality of being, i.e. in the context of the totality of the world. The basic setting of his concept can be summed up in the position that the man is a little world or microcosm. This means, according to Hermannus, that we can deduce attitudes about the man from the attitudes about the world. In his worldview, which is basically grounded in Plato's *Timaeus* but is also developed under the influence of the Arab philosophers, the key role belongs to the *medium*, i.e. the sky and the planets as an instrument of the highest cause – God. Hence the planetary influence has a crucial impact on all aspects of human life. In parallel with this conviction, as a Christian thinker Hermannus defends the freedom of human will.

PAVO BARIŠIĆ

Institut za filozofiju, Zagreb, Hrvatska;

Filozofski fakultet, Sveučilište u Splitu, Hrvatska /

Institute of Philosophy, Zagreb, Croatia;

Faculty of Humanities and Social Sciences, University of Split, Croatia

FILOZOFIJA KULTURE PAVLA VUK-PAVLOVIĆA S POSEBNIM POGLEDOM NA POLITIKU

Monografski prikaz života i djela Pavla Vuk-Pavlovića završio je Milan Polić razmatranjem pitanja – zašto nije napisao »etiku«. Tako bi se vjerojatno moglo postaviti pitanje i o filozofiji politike. Međutim, činjenica je da Vuk-Pavlović u svojim djelima donosi mnoštvo etičkih promišljanja, jednako kao i razmatranja o politici. Ne samo što je duboko umovao o politici, nego je politika u njegovu životu igrala iznimnu egzistencijalnu ulogu.

Predavanje će na temelju ključnih teza Pavla Vuk-Pavlovića iznijeti na vidjelo njegove poglede na politiku. Razmatranje politike polazi od njegova širega usustavljenja filozofije kulture, a osobito će se u osvjetljavanju obzorja politike ocrtati dvije ključne relacije: napet odnos filozofije i vlasti te povezanost politike i odgoja.

PAVAO VUK-PAVLOVIĆ'S PHILOSOPHY OF CULTURE WITH SPECIAL REGARD TO POLITICS

Milan Polić concluded his monographic review of Pavao Vuk-Pavlović's life and opus by tackling the issue – why he did not write an "ethics". One could probably question the issue on philosophy of politics in the same man-

ner. However, the fact is that Vuk-Pavlović brought to discussion a number of ethical reflections in his works, as he also displayed philosophical considerations on politics. Not only did he deeply deliberate on politics, but politics also played a significant existential role in his life.

On the ground of Pavao Vuk-Pavlović's key theses, the paper will bring his views on politics into light. The reconsideration of politics starts with his broader systematisation of philosophy of culture. By enlightening the horizon of politics, two key relations will be outlined: the strained relationship between philosophy and power, as well as a connection between politics and education.

MARITA BRČIĆ KULJIŠ

*Filozofski fakultet, Sveučilište u Splitu, Hrvatska /
Faculty of Humanities and Social Sciences, University of Split, Croatia*

O IDEJI PRAVEDNOSTI U DJELU *MONOREGIJA* IVANA POLIKARPA SEVERITANA

Ivan Polikarp Severitan (1472–oko 1526) bio je hrvatski dominikanac, humanist, pjesnik, teolog i filozof. Iako je veliki dio njegovih djela izgubljen, sačuvana djela svjedoče o raznolikosti tema kojima se u njima bavio.

Svoju koncepciju političke filozofije Ivan Polikarp Severitan predstavio je u djelu *Monoregija* koje je objavljeno 1522. godine s posvetom urbinskom vojvodi Francesku Mariju della Rovera da Montefeltro. Djelo je podijeljeno na četiri dijela ili knjige: »O osobinama vladara«; »O osobinama dobro uređene države«; »O tome kako bi trebao izgledati dobro uređen grad«; »O onomu što bi vladar trebao znati ako i kad se država nađe u ratu«. Napisano je u formi priručnika, odnosno uputa ili preporuka najboljem vladaru.

U prvom dijelu izlaganja usmjerit ću se na Severitanovu koncepciju pravednosti, kako vladara, tako i pravedne države. U drugom dijelu usporedit ću njegovu koncepciju pravednosti s koncepcijom pravednosti izloženoj u djelu *Vladar* Niccole Machiavellia.

THE IDEA OF JUSTICE IN JOHN POLYCARPUS SEVERITANUS' WORK *MONOREGIA*

John Polycarpus Severitanus (1472–c. 1526) was a Croatian Dominican, humanist, poet, theologian and philosopher. While much of his work has been lost, preserved works testify of the diversity of the issues which he dealt with.

His conception of political philosophy John Polycarpus Severitanus presented in his work *Monoregia*, published in 1522 with a dedication to the duke of Urbino Francesco Maria della Rovere da Montefeltro. The work is divided into four parts or books: "On the Characteristics of the Ruler"; "On the Characteristics of a Well-Maintained State"; "On How a Well-Ordered City Should Look"; "On What the Ruler Should Know If and When the State is at War". The work is written in the form of a handbook, i.e. in the form of guidelines or recommendations for the best ruler.

In the first part of the presentation focus will be put on presenting Severitanus' concept of justice, applied to both the ruler and the just state. In the second part of the presentation his concept of justice will be compared with Niccolò Machiavelli's concept of justice presented in the work *The Prince*.

BRUNO ĆURKO

*Udruga Mala filozofija, Zadar, Hrvatska /
Petit Philosophy Association, Zadar, Croatia*

JURAJ DRAGIŠIĆ U SUVREMENIM ENCIKLOPEDIJAMA I BIOGRAFIJAMA

U izlaganju ću prikazati rezultate istraživanja o spominjanju Jurja Dragišića u enciklopedijama i biografijama u izdanjima od 1990. godine do danas.

U svjetski najpoznatijim filozofskim enciklopedijama na engleskom jeziku, samo u *The Routledge Encyclopedia of Philosophy*, a u članku »South Slavs, philosophy of« Živana Lazovića i Aleksandra Pavkovića, postoji kratak paragraf o Dragišiću, u kojem se spominju njegova logika i angelologija. U najposjećenijim općim *online* i tiskanim enciklopedijama, o Dragišiću postoje različite natuknice u njemačkoj, hrvatskoj i bosansko-hercegovačkoj inačici *Wikipedije*. U najobimnijoj inačici *Wikipedije*, onoj na engleskom jeziku, Dragišić se spominje samo u natuknici »Croatian Latin Literature«.

Juraj Dragišić spominje se i u nekoliko talijanskih enciklopedija te biografija. Najkvalitetnija natuknica nalazi se u *Dizionario Biografico degli Italiani* (Volume 41, 1992). Naslovljena je »Dragišić Juraj (Benigno Salviati, Giorgio)«, a napisale su je Germana Ernst i Paola Zambelli.

Očekivano, Dragišić se najčešće spominje u hrvatskim enciklopedijama. U *Proleksis enciklopediji*, osim što mu je posvećena kratka natuknica, Dragišić je spomenut i u natuknicama »Savonarola, Girolamo« te „Reuchlin, Johannes“.

Osim toga, natuknice o Dragišiću uvrštene su i u *Hrvatsku enciklopediju*, kao i u *Hrvatski biografski leksikon*.

JURAJ DRAGIŠIĆ IN CONTEMPORARY ENCYCLOPAEDIAS AND BIOGRAPHIES

In this paper the results of the research of the mentions of Juraj Dragišić in encyclopaedias and biographies in the editions after 1990 will be presented.

Among the world's most famous philosophical encyclopaedias in English, only in *The Routledge Encyclopedia of Philosophy* in the article "South Slavs, philosophy of" by Živan Lazović and Aleksandar Pavković, we can find a short paragraph about Dragišić, in which his logic and angelology are mentioned. In the most visited general online and printed encyclopaedias, we can find different entries about Dragišić in German, Croatian, and Bosnian-Herzegovinian editions of *Wikipedia*. In the most comprehensive edition of *Wikipedia*, the one in English, Dragišić is mentioned only in the entry "Croatian Latin Literature".

Juraj Dragišić is also mentioned in several Italian encyclopaedias and biographies. Entry of the highest quality can be found in *Dizionario Biografico degli Italiani* (Volume 41, 1992). It is entitled "Dragisic Juraj (Benigno Salviati, Giorgio)" written by Germana Ernst and Paola Zambelli.

Expectedly, the largest number of mentions of Dragišić can be found in Croatian encyclopaedias. In the *Proleksis* encyclopaedia there is a short entry about Dragišić, but he is also mentioned in the entries "Savonarola, Girolamo" and "Reuchlin, Johannes". Also, entries about Dragišić are listed in the *Croatian Encyclopaedia* and the *Croatian Biographical Lexicon*.

RENATA DŽAJA

*Filozofski fakultet, Sveučilište J. J. Strossmayera u Osijeku, Hrvatska /
Faculty of Humanities and Social Sciences, J. J. Strossmayer University of Osijek,
Croatia*

ETIČKA SASTAVNICA KRLEŽINE NOVELE DOMOBRAN JAMBREK

U zbirci ili ciklusu *Hrvatski bog Mars* Miroslav Krleža (1893–1981) objedinio je sedam novela posvećenih hrvatskim domobranima u Prvom svjetskom

ratu. U svakoj od tih novela zastupljena je i filozofska, posebice etička sastavnica. To dokazuje i *Domobran Jambrek*, novela koja će mi poslužiti kao paradigma za sagledavanje *Hrvatskog boga Marsa* iz filozofske perspektive.

Naime, Krleža je u noveli *Domobran Jambrek* obuhvatio barem dvije filozofske discipline: etiku i filozofiju politike. Zastupljenost etike pritom potvrđuju promišljanja o ljudskom dostojanstvu, dok zastupljenost filozofije politike potvrđuju promišljanja koja se odnose na, kako u *Krležijani* ističe Ivo Vidan, »društveno-realističnu grotesku« koja se odvija tijekom »sutona habsburške epohe.« Budući da novelu uvelike određuju promišljanja o obilježjima čovjekova života, u izlaganju ću ukazati i na to da je u njoj zastupljena filozofija egzistencije.

ETHICAL COMPONENT OF KRLEŽA'S NOVELLA *JAMBREK THE HOMEGUARDSMAN*

In his collection or cycle *Croatian God Mars* Miroslav Krleža (1893–1981) compiled seven novellas dedicated to Croatian homeguardsmen in World War I. Each of those novellas includes a philosophical, particularly an ethical component. To prove the aforementioned statement, novella *Jambrek the Homeguardsman* will be used as a paradigm for the overview of *Croatian God Mars* from a philosophical viewpoint.

In novella *Jambrek the Homeguardsman*, Krleža covered at least two philosophical disciplines: ethics and political philosophy. The extent of coverage is demonstrated by his thoughts on human dignity, whereas political philosophy is covered by his thoughts on, as Ivo Vidan states in *Krležijana*, “a socially realistic grotesque” which takes place during the “twilight of the Habsburg epoch.” Since the novella is greatly determined by reflections on the characteristics of human life, the presence of philosophy of existence will be pointed out in the presentation as well.

VANJA FLEGAR

Zavod za povijest i filozofiju znanosti, Hrvatska akademija znanosti i umjetnosti, Zagreb, Hrvatska /

Institute of the History and Philosophy of Science, Croatian Academy of Sciences and Arts, Zagreb, Croatia

HRVATSKI UČENJACI U DUDIĆEVOJ KORESPONDENCIJI

Andrija Dudić (Andreas Dudith, 1533–1589), humanist, filozof, teolog, diplomat i prirodoslovac, ostavio je bogatu korespondenciju koju je izmjenjivao s eminentnim osobama svojega vremena. Epistolarna komunikacija kao način kojim su se dijelile misli, ideje i informacije u vrijeme humanizma u Europi, afirmirala se na poseban način. Glavninu ostavštine Andrije Dudića sačinjavala je upravo njegova bogata znanstvena i diplomatska korespondencija. Među Dudićevim korespondentima ističu se poznate osobe kulturnog i političkog života toga doba: Maksimilijan II, kraljica Poljske Katarina, teolozi Theodor De Beza, Johann Wolf, Girolamo Zanchi i drugi. U Dudićev filozofski i znanstveni krug ulaze i sljedeće ličnosti: Joachim Rheticus, Joachim Camerarius, Joachim Camerarius mlađi, Paul Fabricius, Johannes Praetorius, Johannes Crato von Krafftheim, Tadeas Hajek i mnogi drugi.

Predmet izlaganja bit će prepiska koju je Dudić vodio s eminentnim učenicima hrvatskog podrijetla ili o njima, kao što su Juraj Drašković, Antun Vrančić, Pavao Skalić i Frane Petrić. Analizirat ću sadržaj tih pisama s obzirom na opće odrednice, poput kronologije njihova nastanka, jezika na kojem su pisana, statusa korespondenta i tematskog sadržaja pisama, što će otkriti Dudićevu vezu s korespondentima, kao i razne teme o kojima se raspravljalo u korespondenciji. Analiza prepiske dopunjava i dodatno tumači opću znanstvenu sliku utemeljenu na djelima koja su ostala sačuvana od pojedinih korespondenata, kao i razne zanimljive okolnosti te detalje oko recepcije tih djela.

CROATIAN SCHOLARS IN DUDIĆ'S CORRESPONDENCE

Andrija Dudić (Andreas Dudith, 1533–1589) a humanist, philosopher, theologian, diplomat and naturalist, left us a rich correspondence which he interchanged with the eminent persons of his time. Epistolary communication as a way of sharing thoughts, ideas and information at the time of humanism in Europe, asserted itself in a special way. The bulk of the legacy of Andrija Dudić is made up of his rich scientific and diplomatic correspondence. Dudić's correspondents were eminent representatives of cultural and political life of

the time: Maximilian II, Katarina Queen of Poland, theologians Theodor de Beza, Johann Wolf, Girolamo Zanchi and others. Dudić's philosophical and scientific circle included the following figures: Joachim Rheticus, Joachim Camerarius, Joachim Camerarius Jr., Paul Fabricius, Johannes Praetorius, Johannes Crato von Krafftheim, Tadeas Hajek and many others.

The main focus of this presentation will be Dudić's correspondence with or about the eminent scholars of Croatian origin, like Juraj Drašković, Antun Vrančić, Pavao Skalić and Frane Petrić. The contents of those letters will be analyzed through various settings, such as the chronology of their creation, the language in which the letters were written, the thematic content of letters, which will reveal Dudić's relationship with his correspondents, as well as a variety of topics that were discussed through his correspondence. Analysis of the correspondence complements and further interprets the general scientific picture based on the published works of individual correspondents which remained preserved, as well as various interesting circumstances and details about the reception of those works.

MIHAELA GIRARDI-KARŠULIN

*Institut za filozofiju, Zagreb, Hrvatska /
Institut für Philosophie, Zagreb, Kroatien*

GEORGIUS RAGUSEIUS (?–1622): UČENI ARISTOTELOVAC I PROFESOR FILOZOFIJE U PADOVI

Raguseius je, za razliku od samouka Antuna Mede s kojim ga povezuje Dubrovnik, doba života i kritičko pismo koje mu je uputio, bio učeni aristotelovac i aristotelizmu je posvetio svoj profesionalni život. Ipak, među njima uz sve doktrinalne razlike postoji i određena srodnost. Obojica žele nakon renesansnih kritika i dvojbi vratiti Aristotelu slavu i ugled Filozofa.

GEORGIUS RAGUSEIUS (?–1622): EIN GELEHRTER ARISTOTELIKER UND PHILOSOPHIEPROFESSOR IN PADUA

Im Gegensatz zu dem Autodidakten Antun Medo, mit dem er dieselbe Epoche und das gleiche wissenschaftliche Interesse am Peripatetismus teilte, war Georgius Raguseius ein gelehrter Aristoteliker, der als Professor in Padua dem Aristotelismus sein Leben gewidmet hat. Ungeachtet dieses Unterschieds

hat Raguseius einen polemischen Brief entworfen, den er an Medo adressierte und damit zeigte, dass er ihn ernsthaft nimmt. Aus dem Brief können wir sowohl die Unterschiede zwischen einem gelehrten Aristoteliker und einem Autodidakten als auch eine und gewisse Verwandtschaft zwischen Raguseius und Medo entnehmen. Beide versuchten nach der in der Renaissance entwickelten Kritik und nach den geäußerten Zweifel an der Wahrheit der Aristotelischen Philosophie, die Philosophie von Aristoteles als nützlich für die christliche Philosophie und Theologie nachzuweisen. Durch die Sedimente der Kommentare strebten sie an, zum wahren Aristoteles vorzudringen und damit seiner Philosophie den alten Ruhm wieder einzubringen.

JOSIP GUĆ

Podstrana, Hrvatska /

Podstrana, Croatia

ETIKA ILI REVOLUCIJA – CAMUS ILI KANGRGA

U izlaganju ću u vezu dovesti dva različita pristupa problemu odnosa etike i revolucije. Naslov potječe od djela *Etika ili revolucija* Milana Kangrge, u kojem se pokušava prikazati ukidanje etike kao njezino revolucionarno ozbiljenje, odnosno ukidanje etičke refleksije u povijesnom mišljenju. Albert Camus u *Pobunjenom čovjeku* navedeni problem sagledava u formi pitanja: pobuna ili revolucija? Međutim, u brojnim aspektima istinska pobuna pokazuje se kao moralni zahtjev. Konačno, u izlaganju ću pokušati prikazati neke bitne konsekvence i ograničenja obaju pristupa, a njihova konfrontacija doprinijet će pokušaju odgovora na sljedeća dva pitanja: isključuju li se međusobno etika i revolucija?; je li nužno da se etika ukine u revoluciji ili revolucija u etici?

ETHICS OR REVOLUTION – CAMUS OR KANGRGA

In the presentation a connection between two different approaches to the problem of the relationship between ethics and revolution will be established. The title itself comes from Milan Kangrga's work *Ethics or Revolution*, in which the author tries to present the overcoming of ethics as its revolutionary fruition, i.e. the overcoming of ethical reflection in historical thinking. In *The Rebel*, Albert Camus refers to the same problem by posing the question: rebellion or revolution? However, in many aspects, a true rebellion turns out to be a

moral requirement. Therefore, the presentation will try to present some of the essential consequences and limitations of both approaches, and their confrontation will contribute to an attempt to answer the question: do ethics and revolution exclude one another, or is it necessary that one overcomes another?

ANA JELIČIĆ

*Sveučilišni odjel za forenzične znanosti, Sveučilište u Splitu, Hrvatska /
University Department of Forensic Sciences, University of Split, Croatia*

EUROPEIZACIJA BIOETIKE U OKVIRU INTEGRATIVNE BIOETIKE

U izlaganju ću rekonstruirati razvojni put bioetike u Hrvatskoj, od nove medicinske etike do konceptualne i metodološke preobrazbe bioetike u integrativnu bioetiku, na liniji bioetičkog diskursa i liniji znanstveno-istraživačkih projekata, što je dovelo do relevantnih bioetičkih znanstvenih aktivnosti na prostorima Hrvatske, a onda i do senzibiliziranja javnosti za bioetičku problematiku. Razvojni put preobrazbe bioetike u Hrvatskoj pritom ću razmotriti u kontekstu rasprostranjivanja bioetičkih ideja na području jugoistočne Europe pod vidom programske ideje europeiziranja bioetike, odnosno pofilozofljenja bioetike i bioetizacije filozofije, u čemu se, uz pluriperspektivizam kao metodološku odrednicu, očituje inovativnost integrativne bioetike. Dosadašnja istraživanja u okviru integrativne bioetike premjestila su početak bioetike na europsko tlo i u početak 20. stoljeća. Tome u prilog idu idejne preteče bioetike koje nalazimo u misaonoj i duhovnoj baštini Starog kontinenta, što odgovara krajnjem cilju projekta integrativne bioetike – njezinu filozofskom fundiranju.

EUROPEANIZATION OF BIOETHICS IN THE CONTEXT OF INTEGRATIVE BIOETHICS

In this presentation the development path of bioethics in Croatia will be reconstructed, from the new medical ethics to the conceptual and methodological transformation of bioethics into integrative bioethics, following the line of bioethical discourse and the line of research projects, which led to the relevant bioethical research activities in Croatia, and then to the public sensibilization regarding bioethical issues. The development path of the transformation

of bioethics in Croatia will be considered in the context of the diffusion of bioethical ideas in Southeast Europe under the guise of the main idea of Europeanization of bioethics, i.e. philosophization of bioethics and bioethicization of philosophy, together with pluriperspectivism as a methodological guideline, which manifests innovativeness of the concept of integrative bioethics. Previous studies in the context of integrative bioethics moved the very beginning of bioethics on European soil at the beginning of the 20th century. This is also supported by findings of the conceptual forerunners of bioethics found in the thought and spiritual heritage of the Old Continent, which corresponds to the ultimate goal of the project of integrative bioethics – its philosophical foundation.

MISLAV JEŽIĆ

*Filozofski fakultet, Sveučilište u Zagrebu, Hrvatska /
Faculty of Humanities and Social Sciences, University of Zagreb, Croatia*

PAVAO VUK-PAVLOVIĆ: FILOZOFIJE I SVJETOVI

Pavao Vuk-Pavlović promišljao je o razlozima zbog kojih prilikom traženja filozofije nalazimo samo mnoštvo različitih filozofema, a ne jednu jedinstvenu filozofiju, i to usprkos tomu što se na Zapadu redovito govori o filozofiji, a ne filozofijama. Znači li to da su temelji cijele filozofije kolebljivi, nesigurni i stoga bez valjanosti? Egzaktne znanosti, prije svega tehnički primjenljive, rastu postupno, te se kontinuirano sve više približavaju pojedinačnim istinama svojega područja. Filozofija se pak u nizanju sve novijih sustava ne dovija postupno istini, nego stalno iznova vodi na izvore, temelje i pretpostavke saznatljiva svijeta. Vraća se u dubinu i počinje iznova. No to, prema mišljenju Vuk-Pavlovića, ne znači da filozofija nije realna, ukotvljena u zbiljnosti i jedna od najsvjesnijih ljudskih djelatnosti. Jedan od razloga za mnoštvo filozofskih sustava je, kako navodi Vuk-Pavlović, odnos filozofa prema stvarnosti kao »predmetnosti« koja postaje njegov »svijet«, koji se zbog vremenitosti mijenja, ne ostaje isti, a filozof izgrađuje svoj odnos prema svijetu svojega vremena. Drugi je razlog taj što filozof svijet spoznaje, ali i doživljuje u punini svoje osobnosti, pa taj proživljeni svijet nije za sve isti. Treći je razlog taj što filozof svijet ne samo spoznaje, nego želi u njem djelovati i stvarati ga, pa se on na razne načine spoznajno uobličava i djelatno mijenja u filozofskim sustavima koji tragaju za smislovitim životom u njem. Upravo zbog te ukotvljenosti u

zbiljnosti, zbog spoznajnoga, doživljajnoga, djelatnoga i stvaralačkoga odnosa filozofā prema svojim svjetovima, filozofija se nužno javlja u mnoštvu filozofskih sustava. Taj pluralizam je u zapadnoj filozofiji rijetko bio predmetom promišljanja, ali je to odavna u većoj mjeri bio u nekim drugim filozofskim tradicijama, primjerice u indijskoj filozofiji. Stoga može biti zanimljivo ukazati na to kako se ondje shvaća. Možda je stoga vrijedno spomena i to da se Čedomil Veljačić, koji je vjerojatno najpoznatiji učenik Vuk-Pavlovića, posvetio upravo proučavanju indijske i azijskih filozofskih tradicija.

PAVAO VUK-PAVLOVIĆ: PHILOSOPHIES AND WORLDS

Pavao Vuk-Pavlović pondered over the reasons why, while seeking for philosophy, we find that there is a multitude of philosophical systems instead of one philosophy, and in spite of that, in the West one regularly speaks of philosophy, and not of philosophies. Does it mean that the fundaments of philosophy are unstable, uncertain and lacking validity? Natural sciences, especially the technically applicable ones, make constant gradual progress and continuously come closer and closer to singular truths in their area. Philosophy, on the contrary, continually creates new systems, but does not seem to gradually approach the truth, but seems to incessantly revert to the sources and presuppositions of the cognizable world. It seems to dive deeply into them, and to start from the beginning again and again. However, according to Vuk-Pavlović, it does not mean that philosophy is far from reality, or that it is not anchored in the real world, because it is one of the human activities that are most aware of the actual world. One of the reasons for the multiplication of philosophical systems is, as Vuk-Pavlović states, the way the philosophers turn the reality into object of cognition, into a “world” which changes over time, and each philosopher refers to the “world” he sees as contemporary. Another reason lies in the fact that a philosopher not only strives to understand the world, but also experiences it personally, and this personal experience differs from person to person. There is yet another reason: a philosopher does not simply aspire to know the world, but equally to be active in it and to change it with his creativity, to give it a new form in his system in the search for the sense of life in it. Just because philosophy is so anchored in the real world, because philosophers develop approaches to their “worlds” that tend to be at the same time cognitive, personally experienced, active and creative, philosophy produces a multitude of systems. In the West, that pluralism was seldom made object of reflection, but in some traditions this was customary for a long time, e. g. in the Indian philosophy. Therefore it might be interesting to show how the Indians see their

philosophical pluralism. It may also be worth mentioning that the best known Vuk-Pavlović's student, Čedomil Veljačić, turned his attention primarily to the study of the Indian and Asian philosophies.

MISLAV KUKOČ

*Filozofski fakultet, Sveučilište u Splitu, Hrvatska /
Faculty of Humanities and Social Sciences, University of Split, Croatia*

MEDITERANSKI KORIJENI HRVATSKE FILOZOFIJE

Mediteran je kolijevka zapadno-europske filozofije i znanosti koja, zajedno s također mediteranskim naslijeđem hebrejsko-kršćanske religijske tradicije, udara temelje zapadno-europske kulture i civilizacije. Zapadna filozofija i znanost započinju svoj povijesni razvoj početkom 6. st. pr. Kr. na istočnoj obali Mediterana, potom se širi do Eleje i Sicilije, da bi svoj vrhunac postigla u Ateni, jednom od središta antičkog Mediterana. Daljnji razvoj antičke filozofije, od helenizma do srednjovjekovne epohe, također je sudbinski vezan za Mediteran.

Sljedeći aspekt mediteranskih korijena filozofije odnosi se na utemeljenje hrvatske filozofije, koja se, kako u svojim počecima, tako i u najsajnijim vrhuncima, korijeni u mediteranskom dijelu svojega višeregionalnoga kulturnog identiteta, počevši od Hermana Dalmatina, preko Marka Marulića, pa do Matije Vlačića Ilirika, Frane Petrića i Ruđera Boškovića. Nakon jednoipostoljetnog razdoblja u kojem se, tijekom 19. i prve polovice 20. stoljeća, središta filozofske misli sele s Mediterana u kontinentalni dio Hrvatske, u drugoj polovici 20. stoljeća i početkom 21. stoljeća filozofija se vraća na hrvatski Mediteran, što se ogleda u djelovanju filozofskih škola u kojima se oblikuju najviši dosezi suvremene hrvatske filozofije.

MEDITERRANEAN ROOTS OF CROATIAN PHILOSOPHY

The Mediterranean is the cradle of western philosophy and science which, together with the Mediterranean heritage of Hebrew-Christian religious tradition, sets the foundations of Western European culture and civilization. Western philosophy and science begin their historical development at the start of 6th century BCE on the eastern shores of the Mediterranean Sea, it then spreads to Elea and Sicily and reaches its peak in Athens, one of the centres of ancient

Mediterranean. Later development of ancient philosophy, from Hellenism to the medieval epoch, is also crucially related to the Mediterranean.

Another aspect of the Mediterranean roots of philosophy refers to the establishment of Croatian philosophy which, in its beginnings, as well as at its zenith, roots in the Mediterranean part of its multiregional cultural identity, starting with Hermann of Dalmatia, continuing through Marko Marulić, Matthias Flacius Illyricus, Frane Petrić, and Ruder Bošković. After a period of 150 years – in which, during the 19th and the first half of the 20th century, the centre of philosophical thought moved from the Mediterranean to the continental part of Croatia – in the second half of the 20th century and in the beginning of the 21st century philosophy comes back to the Croatian Mediterranean, where the new philosophical schools that have produced the highest achievements of contemporary Croatian philosophy were founded.

ANITA LUNIĆ

*Filozofski fakultet, Sveučilište u Splitu, Hrvatska /
Facoltà di Filosofia, Università di Split, Croazia*

PRISUTNOST FILOZOFIJE PRAKSE U SARAJEVU: PRILOG MAPIRANJU SUVREMENE FILOZOFIJE

Ocjenjivanje razine, mjesta i sadržaja zagrebačke filozofije prakse zahtijeva njezino pozicioniranje, i to kako u odnosu na suvremenu marksističku misao (ponajprije na dogmatski marksizam i *zapadni marksizam*), tako i u odnosu na druge filozofske pravce i pristupe koji se javljaju na istom, dakle, jugoslavenskom prostoru.

U izlaganju ću prikazati odnose, utjecaje i reakcije filozofā, sociologā i politologā iz Sarajeva, a na:

1. časopis *Praxis* i Korčulansku ljetnu školu;
2. filozofiju prakse u cjelini.

Izlaganje će biti u funkciji mapiranja dosega i utjecaja ideja zagrebačke filozofije prakse te, posredno, intelektualne produkcije u Sarajevu.

LA PRESENZA DI FILOSOFIA DELLA PRASSI A SARAJEVO: UN CONTRIBUTO ALLA MAPPATURA DELLA FILOSOFIA CONTEMPORANEA

La valutazione del livello, del posto e del contenuto di filosofia della prassi a Zagabria deve assumere la sua posizione verso il pensiero marxista contemporaneo (in primo luogo in rapporto con il marxismo dogmatico e *il marxismo occidentale*), ma anche verso le altre direzioni che si trovano nello stesso spazio, quello jugoslavo.

In questo esposizione esporrò i risultati della ricerca sui rapporti, influssi e reazioni degli filosofi, sociologi e politologi di Sarajevo riguardando:

1. *Praxis*, rivista filosofica jugoslava e la scuola estiva di Curzola;
2. la filosofia della prassi in totalità.

Questa ricerca vuole mostrare il conseguimento e l'influsso delle idee della filosofia della prassi a Zagabria e la produzione intellettuale a Sarajevo.

MARIN MARTINIĆ JERČIĆ

*Institut za filozofiju, Zagreb, Hrvatska /
Institute of Philosophy, Zagreb, Croatia*

FLACIANA (1563–1574) U DIGITALNIM KNJIŽNICAMA

Glavni je cilj istraživanja utvrditi zastupljenost Vlačićeve djela tiskanih u razdoblju od 1563. do 1574. godine. Istraživanje uključuje pretraživanje digitalnih knjižnica putem javno dostupnog online kataloga *www.Gateway-Bayern.de*, koji je 23. svibnja 2016. izlistao 517 Vlačićeve djela za razdoblje 16. i 17. stoljeća. Katalog upućuje na nekoliko digitalnih knjižnica: Münchener Digitalisierungszentrum (MDZ) pri Bayerische Staatsbibliothek (BSB), Universitäts- und Landesbibliothek (ULB) Sachsen-Anhalt, Staatsbibliothek zu Berlin (SBB) i Universitätsbibliothek Leipzig. Osim navedenih knjižnica, istraživanje zasebno uključuje pretraživanje baze Google Books i, naposljetku, usporedbu konačnog popisa s popisom istraživanja provedenoga u svibnju 2014. godine.

Podaci na naslovnica i u kolofonima potvrđuju da su Vlačićeve djela u promatranom razdoblju u najvećem broju tiskana u Baselu i Oberurselu, a najčešće se spominju tiskari Johannes Oporinus i Nicolaus Henricus. Godina otisnutog primjerka nalazi se na naslovnici 57 puta, u kolofonu četiri puta, a

na naslovnici i u kolofonu osam puta. Od proučenih digitaliziranih primjeraka, osam naslova nema otisnutu godinu izdanja, pa je ona tada zapisana prema bibliografskim podacima digitalne knjižnice ili prema Pregerovoj bibliografiji »Verzeichniss der gedruckten Schriften des Flacius« (1861).

U unutarnjem dijelu digitaliziranog primjerka ponedje je otisnut pečat. Po pečatima se može ustanoviti povijest pripadnosti različitim knjižnicama, ali i vlasništvo digitaliziranog primjerka. Među pronađenim djelima najčešće je otisnut pečat Bavarske državne knjižnice.

U digitalnoj knjižnici Münchener Digitalisierungszentrum (MDZ) pronađen je najveći broj djela, njih čak 50. U bazi Google Books pronađeno je 45 djela, u Universitäts- und Landesbibliothek (ULB) Sachsen-Anhalt 18, u Staatsbibliothek zu Berlin (SBB) tri djela, a u Universitätsbibliothek Leipzig jedno djelo.

Detaljno sastavljen popis, koji je nastao kao rezultat istraživanja, na kraju je uspoređen s Pregerovim popisom iz 1861. godine. Taj popis sadrži ukupno 90 djela, a u digitalnim knjižnicama je za promatrano razdoblje pronađeno ukupno 77 djela. Pritom treba istaknuti da je pronađeno 10 djela koja se ne nalaze u Pregerovoj bibliografiji:

1. *Christliche und Beständige Antwort, Matthiae Flacii Illyrici, auff allerley Sophistereyen des Pelagianischen Accidentis. Zu erforschung der Warheit sehr nützlich zu lesen.* (1572);
2. *Confessio Waldensium de plerisque nunc controversis dogmatibus ante 134. annos contra claudicantes Hussitas scripta, nostrisque temporibus statui, ac rebus pulchre correspondens.* (1568);
3. *Ein ersthretkliche historia, von Francisco Spira, Wie er in grausame verzweifflung gefallen ist, nach dem er mündlich und schriftlich, die erkandte warheit des heiligen Evangelii, von wegen des zeitlichen, und aus forcht der Menschen, widerumb verleugnet hat. Zü einem Trempel Göttliches zorns und gerechten urtheils, wider alle, so fürsetzlicher weise und mit wolbedachtem bertzen, müth und sinn, allein diß zeitliche leben, ehr und güit zü erhalten, von dem waren Glauben an Christum widerumb abfallen, und die menschen mehr dann Gott fürchten.* (1565);
4. *Erzelung. Wie der hochwichtige und langwirige Religionstryt, Victorini in Thüringen, endlich geschlichtet worden sy, allen liebhabern der warheit, sehr nutzlich zu lesen.* (1563);
5. *Etliche klare und treffliche Zeugnussen, O. Martini Luthers, von dem bösen Wesen Essentia, Bild, Form oder Gestalt des irdischen todten*

Adams, und von der Wesentlichen transformation, oder Verwandlung des Menschen: Aus welchen die Verkerung der Wörter, und der Sache, auch die falsche Lere der Sophisten, und des Papistischen Accidens kan uberaus wol erörtert werden. Matth. Flac. Illyr. (1574);

6. *Excusatio Matthiae Flacii Illyrici contra calumnias adversariorum quod praesentium calamitatum Ecclesiae Brabantiae causa fuerit. (1568);*
7. *Mathiae Flacii Illyrici scripta omnia hactenus adversus Sacramentarium errorem edita, Quibus recens accessit supra priores triginta Demonstrationes Appendix XXX. Novarum, praesentiae ac distributionis corporis et sanguinis Christi in sacra coena. (1566);*
8. *Recusatio Tridentinae synodi anno 1546 a statibus Augustanae Confessionis Germanice evulgata, et nunc primum Latine edita. Rationes item initio compendio recitantur, cur eiusmodi Synodi etiamnum devitandae sint. (1565);*
9. *Trewe Warnung. Für dem hochschedlichen betrug des Bapsts und seines Concilii, damit sie undter einem schein des nachgebens etlicher geringer Artickel, die einfeltigen Christen zu allen iren greweln zwingen, und auffs höchste verbinden wollen. (1563);*
10. *Von der Disputation oder Religionstreit, zwischen M. Matthia Flacio Illyrico, und den Jesuitischen Doctoren, zu Fulda im Meymonat dieses M. D. LXXIII. Jars geschehen, Allen Christen sehr nützlich zu lesen. Item, von der Uneinigkei der Papisten untere sich selbst. (1573).*

Vlačičeva djela koja nisu na Pregerovu popisu, potražena su u Olsonovoj bibliografiji iz 2011. godine. Od 10 djela koja nisu pronađena kod Pregera, Olsonov popis ima zabilježeno samo jedno djelo: *Confessio Waldensium de plerisque nunc controversis dogmatibus ante 134. annos contra claudicantes Hussitas scripta, nostrisque temporibus statui, ac rebus pulchre correspondens.*

FLACIANA (1563–1574) IN DIGITAL LIBRARIES

The aim of research is to establish the presence of the works of Matthias Flacius Illyricus printed in period from 1563 to 1574. The research involves searching digital libraries through publicly available online catalog www.Gateway-Bayern.de, that on 23 May 2016 listed 517 Flacius's works for the period of 16th and 17th century. The catalog refers to several libraries: Münchener Digitalisierungszentrum (MDZ) at Bayerische Staatsbibliothek (BSB), Uni-

versitäts- und Landesbibliothek (ULB) Sachsen-Anhalt, Staatsbibliothek zu Berlin (SBB) and Universitätsbibliothek Leipzig. In addition to the above libraries research also involves a search of Google Books and comparison of the final list with the list of past research done in May 2014.

Data on the title pages and in the colophons confirm that, during the period under study, Flacius's works were mostly printed in Basel and Oberursel, and the most mentioned printers were Johannes Oporinus and Nicolaus Henricus. The year of publication was present on the title page 57 times, in the colophon 4 times, on the title page and in the colophon 8 times. The year of publication has not been found for 8 titles, in which case it was recorded according to the bibliographical data in a digital library or in Preger's bibliography "Verzeichniss der gedruckten Schriften des Flacius" (1861).

Somewhere inside of the digitized copy a stamped seal can be found. According to the stamped seals, property of various libraries can be established, but also the ownership of a digitized copy. Among the works that have been found, the seal of the Bavarian State Library has been stamped in the largest number.

The largest number of works was found in the digital library Münchener Digitalisierungszentrum (MDZ), 50 of them. In Google Books 45, in Universitäts- und Landesbibliothek (ULB) Sachsen-Anhalt 18, in Staatsbibliothek zu Berlin (SBB) 3, and in Universitätsbibliothek Leipzig one work.

A detailed list, which came up as a final research result, has been compared to Preger's bibliography from 1861 in the end of the research. Preger's bibliography consists of 90 works from the observed period, and it was confirmed that 77 of them can be found in digital libraries. It should be pointed out that 10 works which are not in Preger's bibliography have been found:

1. *Christliche und Beständige Antwort, Matthiae Flacii Illyrici, auff allerley Sophistereyen des Pelagianischen Accidentis. Zu erforschung der Warheit sehr nützlich zu lesen.* (1572);
2. *Confessio Waldensium de plerisque nunc controversis dogmatibus ante 134. annos contra claudicantes Hussitas scripta, nostrisque temporibus statui, ac rebus pulchre correspondens.* (1568);
3. *Ein ersthretkliche historia, von Francisco Spira, Wie er in grausame verzweiflung gefallen ist, nach dem er mündlich und schriftlich, die erkandte warheit des heiligen Evangelii, von wegen des zeitlichen, und aus forcht der Menschen, widerumb verleugnet hat. Zü einem Trepipel Göttliches zorns und gerechten urtheils, wider alle, so fürsetzlicher weise und mit wolbedachtem bertzen, müth und sinn, allein diß zeitliche leben, ehr und güt zü erhalten, von dem waren Glauben*

- an Christum widerumb abfallen, und die menschen mehr dann Gott fürchten.* (1565);
4. *Erzelung. Wie der hochwichtige und langwirige Religionstryt, Victorini in Thüringen, endlich geschlichtet worden sy, allen liebhabern der warheit, sehr nützlich zu lesen.* (1563);
 5. *Eitliche klare und treffliche Zeugnussen, O. Martini Luthers, von dem bösen Wesen Essentia, Bild, Form oder Gestalt des irdischen todten Adams, und von der Wesentlichen transformation, oder Verwandlung des Menschen: Aus welchen die Verkerung der Wörter, und der Sache, auch die falsche Lere der Sophisten, und des Papistischen Accidens kan uberaus wol erörtert werden. Matth. Flac. Illyr.* (1574);
 6. *Excusatio Matthiae Flacii Illyrici contra calumnias adversariorum quod praesentium calamitatum Ecclesiae Brabantiae causa fuerit.* (1568);
 7. *Mathiae Flacii Illyrici scripta omnia hactenus adversus Sacramentarium errorem edita, Quibus recens accessit supra priores triginta Demonstrationes Appendix XXX. Novarum, praesentiae ac distributionis corporis et sanguinis Christi in sacra coena.* (1566);
 8. *Recusatio Tridentinae synodi anno 1546 a statibus Augustanae Confessionis Germanice evulgata, et nunc primum Latine edita. Rationes item initio compendio recitantur, cur eiusmodi Synodi etiamnum de- vitandae sint.* (1565);
 9. *Trewe Warnung. Für dem hochshedlichen betrug des Bapsts und seines Concilii, damit sie undter einem schein des nachgebens etlicher geringer Artickel, die einfeltigen Christen zu allen iren greweln zwingen, und auffß höchste verbinden wöllen.* (1563);
 10. *Von der Disputation oder Religionstreit, zwischen M. Matthia Flacio Illyrico, und den Jesuitischen Doctoren, zu Fulda im Meymonat dieses M. D. LXXIII. Jars geschehen, Allen Christen sehr nützlich zu lesen. Item, von der Uneinigkeit der Papisten untere sich selbst.* (1573).

Flacius's works, which have not been found in Preger's bibliography, were traced in Olson's bibliography from 2011. From 10 works that were not found in Preger's bibliography, Olson's bibliography has recorded one work: *Confessio Waldensium de plerisque nunc controversis dogmatibus ante 134. annos contra claudicantes Hussitas scripta, nostrisque temporibus statui, ac rebus pulchre correspondens.*

ŽELJKA METESI DERONJIĆ

Institut za filozofiju, Zagreb, Hrvatska /
Institute of Philosophy, Zagreb, Croatia

FRANE PETRIĆ O POLUSVETOME PJESNIŠTVU

Godine 1588. Petrić je dovršio pisanje svoje posljednje pjesničke dekade *Poetike (Della Poetica)*. Za razliku od prethodne *Dekade o svetom pjesništvu (La decia sacra)*, u kojoj je obradio u cijelosti božansku materiju pjesništva, u *Dekadi o polusvetom pjesništvu (La decia semisacra)* Petrićev se interes premješta na polusveto pjesništvo koje jednim dijelom sadrži božansku materiju, a drugim dijelom za svoju građu uzima prirodu i ljudska djela.

Sagledavajući značajke i načine obrade predmeta polusvetog pjesništva, Petrić ponavlja određene postavke svoje teorije izložene u prethodnim dekadama. To se prije svega odnosi na temeljni stav o pogrešnom učenju o imitaciji, iz kojeg proizlazi da se pjesnikom ne može nazvati onaj tko ne oponaša. Petrić će primjerima polusvetog pjesništva nastojati dokazati da je predmet pjesništva univerzalan. Na taj način Empedoklo, ili bilo koji drugi pjesnik koji u svojim stihovima obrađuje građu iz prirode, umjetnosti ili znanosti, nije ništa manji pjesnik od, primjerice, Homera. Mnogi pjesnici i njihova djela, poput Orfejeve *Astronomije* i *Fizike*, Horacijeve i Vidine *Poetike* (obje izložene u stihovima), Orfejeve i Hesiodove *Teogonije*, potvrđuju da imitacija nije uzrok i izvor pjesništva. Bit pjesništva leži u invenciji, u izmišljanju, povezivanju kontrarnosti kojima se ostvaruje začudno. A ono je izvor mudrosti.

FRANE PETRIĆ ON SEMISACRED POETRY

In 1588 Petrić completed writing his last poetic decade of his *Poetics (Della Poetica)*. In contrast to the previous *Decade on Sacred Poetry (La decia sacra)*, in which he entirely dealt with the divine substance of poetry, in the *Decade on Semisacred Poetry (La decia semisacra)* Petrić's interest shifted to semisacred poetry which partly contained the divine matter, while it partly took nature and human works as its object.

Considering the features and ways of processing the subjects of semisacred poetry, Petrić repeated certain views of his theory exposed in previous decades. This primarily refers to the basic attitude on false teaching about imitation, which indicates that one who does not imitate cannot be a poet. Using the examples of semisacred poetry, Petrić would try to prove that the

subject of poetry is universal. Thus, Empedocles or any other poet who writes in his verses about things from nature, art or science, is no less a poet than, for example, Homer. Many poets and their works, such as Orpheus's *Astronomy* and *Physics*, Horace's and Vida's *Poetics* (both expressed in verses), Orpheus and Hesiod's *Theogony*, confirm that imitation is not the cause and source of poetry. The essence of poetry lies in invention, relating the opposites, which provides amazement. And it is the source of wisdom.

ŽELJKA METESI DERONJIĆ

*Institut za filozofiju, Zagreb, Hrvatska /
Institute of Philosophy, Zagreb, Croatia*

PAVAO VUK-PAVLOVIĆ O ULOZI ESTETIKE I UMJETNOSTI U ODGOJU *LIČNOSTI*

U izlaganju ću analizirati Vuk-Pavlovićeve poglede o ulozi estetike i umjetnosti izložene u radu *Mogućnost i granice estetskog uzgoja u vidu individualne i socijalne pedagogike*. Spomenuto djelo je Vuk-Pavlovićev završni rad za profesorski ispit iz pedagogije napisan u Berlinu 1922. godine. Vuk-Pavlović je u njemu iznio sve bitne stavove vezane za estetiku i filozofiju odgoja, ključne i za razumijevanje njegove kasnije misli.

PAVAO VUK-PAVLOVIĆ ON THE ROLE OF AESTHETICS AND ART IN THE UPBRINGING OF *PERSONALITY*

In the presentation Vuk-Pavlović's views on the role of aesthetics and art presented in the work *Mogućnost i granice estetskog uzgoja u vidu individualne i socijalne pedagogike* (*Possibility and Limitations of Aesthetical Cultivation in Regard to Individual and Social Pedagogy*) will be analyzed. The mentioned work is Vuk-Pavlović's final paper for his professorship qualification in pedagogy written in Berlin in 1922. In it he presented all of the significant points related to aesthetics and philosophy of education, which are essential for understanding his later thought.

DEMIAN PAPO

*Filozofski fakultet, Sveučilište J. J. Strossmayera u Osijeku, Hrvatska /
Faculty of Humanities and Social Sciences, J. J. Strossmayer University of Osijek,
Croatia*

VUK-PAVLOVIĆEVO RAZUMIJEVANJE LOCKEOVE FILOZOFSKE MISLI

Hrvatski filozof Pavao Vuk-Pavlović (1894–1976) očitovao se i o filozofskoj misli novovjekovnih mislilaca. O tome svjedoči podatak da je u svojim spisima nerijetko upućivao na stavove racionalistā, kao što su, primjerice, Descartes, Spinoza, Malebranche i Leibniz, ali i na stavove empiristā, kao što su, primjerice, Bacon, Hobbes, Locke, Berkeley i Hume.

U izlaganju ću iznijeti Vuk-Pavlovićeva tumačenja filozofske misli Johna Locke (1632–1705), jednog od najistaknutijih predstavnika empirizma. Ta tumačenja odnosila su se na spoznajnu teoriju, filozofiju odgoja i filozofiju politike. Naime, Vuk-Pavlović se u spisu *Spoznaja i spoznajna teorija* očitovao o Lockeovim promišljanjima *supstance* i *primarnih kvaliteta*. Tumačenju Lockeove filozofije odgoja posvetio se u radu *Mogućnost i granice estetskog uzgoja u vidu individualne i socijalne pedagogije*, istaknuvši da je taj engleski novovjekovni mislilac svrhom odgojnog procesa smatrao djetetovo osamostaljivanje. O Lockeovoj filozofiji politike očitovao se u članku »Misaoni put J. J. Rousseaua (O 180. obljetnici smrti)«, pri čemu je zapisao da je Rousseau svojim demokratskim republikanizmom nadvladao Lockeov konstitucionalizam.

VUK-PAVLOVIĆ'S UNDERSTANDING OF LOCKE'S PHILOSOPHICAL THOUGHT

Croatian philosopher Pavao Vuk-Pavlović (1894–1976) wrote on philosophical thought of modern thinkers as well. What gives evidence to this statement is the fact that in his writings he frequently referred to attitudes proclaimed by rationalists, such as, for example, Descartes, Spinoza, Malebranche and Leibniz, as well as to those proclaimed by empiricists, such as, for example, Bacon, Hobbes, Locke, Berkeley and Hume.

Vuk-Pavlović's interpretations of the philosophical thought of John Locke (1632–1705), one of the most prominent representatives of empiricism, will be elaborated upon in the presentation. Those interpretations regarded theory of knowledge, philosophy of education and political philosophy. Namely, Vuk-

Pavlović wrote on Locke's understanding of *substance* and *primary qualities* in his writings *Cognition and Theory of Knowledge*. He devoted himself to interpreting Locke's philosophy of education in his work *Possibility and Limitations of Aesthetical Cultivation in Regard to Individual and Social Pedagogy*, stating that that modern English thinker considered child's independence the purpose of the educational process. He wrote on Locke's political philosophy in his article "J. J. Rousseau's Line of Thought (On the 180th Anniversary of His Death)", claiming that Rousseau overcame Locke's constitutionalism with his democratic republicanism.

SNJEŽANA PAUŠEK-BAŽDAR

Antropološki centar, Hrvatska akademija znanosti i umjetnosti, Zagreb, Hrvatska / Anthropological Center, Croatian Academy of Sciences and Arts, Zagreb, Croatia

SPIS GIULIA CAMILLA DELMINIJA O FILOZOFIMA PRIRODE I TRANSMUTACIJI TVARI

Giulio Camillo Delminio (1479–1544) bio je jedan od najglasovitijih ljudi svojega stoljeća. U nastojanju da proдре do najviših skrivenih principa nebeskog i zemaljskog svijeta, Delminio nije zaobišao prirodnu filozofiju. U biblioteci Girolamini u Napulju čuva se Delminijev rukopis *L'Interpretatione dell'arca del patto (Tumačenje škrinje saveza)*. U prvom dijelu tog rukopisa izlaže se ontološka hijerarhija bića, a drugi dio čini zasebnu cjelinu i nosi naslov »De Transmutatione« (»O pretvorbi«). Delminio je smatrao da postoje tri vrste transmutacije: božanska, govorna i prirodna. Prirodnom transmutacijom, odnosno transmutacijom materije, bavili su se alkemičari. Delminio ih naziva filozofima prirode ili pretvoriteljima prirodnih stvari. No, oni u tzv. *Velikom djelu (Ars magna)* nisu mogli izostaviti božansku transmutaciju.

Pokazat će se na koji je način Delminio protumačio prirodnu i usporednu božansku transmutaciju. Prvi korak odnosio se na čišćenje određene tvari u svrhu dobivanja pratvari (*prima materia*), koja je ekstrakt četiriju počela: zemlje, vode, zraka i vatre. Nakon izdvojene pratvari, mogla se, dodavanjem svojstava, načiniti njezina transmutacija u bilo koju drugu materijalnu tvar. Takvu transmutaciju mogli su postići samo oni eksperimentatori ili adeпти koji su istodobno postigli božansku transmutaciju. To su Božji ljudi, oni u čijem duhu prebiva duh Krista. U obzoru novoplatonizma, Delminio je razlikovao božansku od prirodne transmutacije. Prva se odvija odozgo (od nebeskog svijete-

ta) prema dolje (do zemaljskog svijeta), a druga obrnuto: odozdo prema gore. Prihvaćajući korespondenciju zemaljskog i nebeskog svijeta, alkemičari su vjerovali da spoznajom zemaljskih, pojedinačnih pretvorbi mogu otkriti narav nebeskog svijeta.

GIULIO CAMILLO DELMINIO'S WRITINGS ON PHILOSOPHERS OF NATURE AND TRANSMUTATION OF MATTER

Giulio Camillo Delminio (1479–1544) was one of the most renowned men of his century. In an effort to penetrate to the highest principles of hidden heavenly and earthly worlds, Delminio did not neglect philosophy of nature. The library Girolamini in Naples keeps Delminio's manuscript *L'Interpretatione dell'arca del patto* (*The Interpretation of the Chest Alliance*). In the first part of that manuscript the ontological hierarchy of beings is presented, and the other part is a separate entity and is entitled "De Transmutatione" ("On Transmutation"). Delminio held that there are three types of transmutations: divine, spoken and natural. Alchemists dealt with natural transmutation, or transmutation of matter. Delminio called them philosophers of nature or transformers of natural things. However, in the so-called *Great Work* (*Ars magna*) they could not leave out divine transmutation.

It will be shown how Delminio interpreted natural and comparative divine transmutation. The first step is related to the cleaning of certain substances in order to obtain prime matter (*prima materia*), which is an extract of the four elements: earth, water, air, and fire. After separating the prime matter, by adding properties, its transmutation into any other material substance could be made. Such transmutation could be achieved only by those experimenters or adepts who at the same time have achieved a divine transmutation. Those are God's people, those in whose spirit is the spirit of Christ. In the horizon of Neoplatonism, Delminio differs divine from natural transmutation. The first takes place from the top (from the celestial world) down (to the earthly world), and the other vice versa: from the bottom up. Accepting the correspondence between earthly and heavenly worlds, alchemists believed that the knowledge of the earthly, individual transmutations can reveal the nature of the celestial world.

VALENTINA PERIŠIĆ

Filozofski fakultet, Sveučilište u Splitu, Hrvatska /

Faculty of Humanities and Social Sciences, University of Split, Croatia

FILOZOFIJA ODGOJA U DJELU *GOVERNO DELLA FAMIGLIA* NIKOLE VITOVA GUČETIĆA

Dubrovački kasnorenesansni filozof Nikola Vitov Gučetić (1549–1610) objavio je 1589. godine djelo *Governo della famiglia* (*Upravljanje obitelji*). U njemu je iznio i promišljanja koja se odnose na filozofiju odgoja. Pritom se oslanjao na spoznaje koje su o toj problematici izložili i, primjerice, Platon te Aristotel, pa i dubrovački ranorenesansni mislilac Benedikt Kotruljević. Kada se očitovao o odgojnom procesu, Gučetić ga je podijelio na sedmogodišta, pri čemu ga je razumijevao kao skup različitih pravila kojih se moraju pridržavati roditelji, djeca, kao i njihovi učitelji.

U izlaganju ću ukazati na to da je Gučetić svoj pristup odgoju uvelike temeljio na kršćanskom nauku. Osim toga, obrazložit ću da ga je pritom smatrao procesom koji traje od rođenja do dvadeset prve godine, nakon čega je svatko sposoban započeti s procesom samoodgoja.

PHILOSOPHY OF EDUCATION IN NIKOLA VITOV GUČETIĆ'S *WORK GOVERNO DELLA FAMIGLIA*

Dubrovnik late Renaissance philosopher Nikola Vitov Gučetić (1549–1610) published his work *Governo della famiglia* (*Family Governance*) in 1589. In that work he presented his considerations on philosophy of education. In doing so he relied on the insights on philosophy of education presented by, for example, Plato and Aristotle, and even Dubrovnik early Renaissance thinker Benedikt Kotruljević. When he expressed his thoughts on the educational process, Gučetić divided it into seven-year periods, and understood it as a set of rules to which parents, children and their teachers must comply.

The presentation will point out Gučetić's approach towards education, which was mostly based on the Christian doctrine. In addition, Gučetić's consideration of education as a process which lasts from birth to the twenty first year, after which he thought everyone is able to begin the process of self-education, will be explicated.

TOMISLAV PETKOVIĆ¹, ARTO MUTANEN²

¹ Faculty of Electrical Engineering and Computing, University of Zagreb, Croatia /
Fakultet elektrotehnike i računarstva, Sveučilište u Zagrebu, Hrvatska

² Finnish Naval Academy, Finnish National Defence University, Helsinki, Finland /
Finska pomorska akademija, Finsko sveučilište nacionalne obrane, Helsinki, Finska

THE 25-YEAR JUBILEE OF THE *DAYS OF FRANE PETRIĆ*:
ON THE ROADS BETWEEN THE *PHILOSOPHICAL*
FOUNDATIONS AND THE MODERN DISCOVERIES OF
SCIENCE AND TECHNOLOGY

Unique philosophical, scientific and interdisciplinary conferences *Days of Frane Petrić* have been generally enlarged through the history: both in the number of participants and broadening of the thematic spectrum, connected with the modern evolution of science and technology. The context and work of the past symposia will be chronologically, epistemologically, and critically reviewed in the presentation. A remarkable contribution of the *Days of Frane Petrić* to the identity and interconnections of Croatian philosophy, science and technology will be demonstrated. A retrospective and important European feedback associated with philosophical ideas, scientific data, and style of the *Days of Frane Petrić* will be emphasized in the presentation.

JUBILARNI 25. *DANI FRANE PETRIĆA*: NA SUČELJIMA
FILOZOFSKIH OSNOVA I MODERNIH OTKRIĆA U
ZNANOSTI I TEHNOLOGIJI

Jedinstveni filozofsko-znanstveni i međudisciplinarni skupovi *Dani Frane Petrića* općenito su rasli u svojoj povijesti: u broju sudionika te širenju tematskog spektra, sukladno modernom razvoju znanosti i tehnologije. U izlaganju će se, pregledno kritički i kronološko-epistemološki, pokazati kontekst te djelovanja prošlih simpozija. Obrazložiti će se upečatljivi prilog *Dana Frane Petrića* identitetu i međudjelovanjima hrvatske filozofije, znanosti i tehnologije. Osvrt na važnu europsku povratnu vezu na tragu filozofskih ideja, znanstvenih podataka te stila *Dana Frane Petrića*, u izlaganju će biti posebno istaknuto.

HRVOJE POTLIMBRZOVIĆ

Osijek, Hrvatska /

Osijek, Croatia

PROMIŠLJANJA FEDERIKA GRISOGONA O SPOZNAJNOJ TEORIJI U SPISU *DE ARTIFICIOSO MODO COLLEGIANDI EGRITUDINUM*

Spisi koje je zadarski renesansni mislilac Federik Grisogono (1472–1538) uvrstio u svoja dva zbornika iz 1507. i 1528. godine sadrže i brojna promišljanja o filozofskim temama. Međutim, filozofska sastavnica tih zbornika, kao ni filozofska sastavnica spisā koji se u njima nalaze, još uvijek nisu primjereno istražene i obrađene, posebice u spisima objavljenima 1528. godine u zborniku *De modo collegiandi, pronosticandi, et curandi febres necnon de humana felicitate ac denique de fluxu et refluxu maris* (*O načinu dijagnosticiranja u kolegiju, prognoziranju i liječenju groznica, kao i o ljudskoj sreći i napokon o morskoj plimi i oseci*). Jedan od spisā iz tog zbornika čija filozofska sastavnica dosad nije primjereno istražena nedvojbeno je *De artificioso modo collegiandi egritudinum* (*O znanstvenoj metodi raspravljanja o bolestima*). Naime, u tom spisu Grisogono je naučavao i o spoznajnoj teoriji, pri čemu je pozornost usmjerio na povezanost duše i tijela u procesu spoznaje, na spoznaju uzrokā u prirodnim znanostima i na mogućnost primjene induktivne i deduktivne metode spoznaje.

FEDERIK GRISOGONO'S THOUGHTS ON THEORY OF KNOWLEDGE IN HIS WORK *DE ARTIFICIOSO MODO COLLEGIANDI EGRITUDINUM*

Writings which Zadar Renaissance thinker Federik Grisogono (1472–1538) included in two of his collections from 1507 and 1528 contain many thoughts on philosophical issues. However, the philosophical component of those collections, as well as the philosophical component of the writings they contain, have not yet been appropriately researched and elaborated upon, especially in his writings published in 1528 in the collection *De modo collegiandi, pronosticandi, et curandi febres necnon de humana felicitate ac denique de fluxu et refluxu maris* (*On the Way of Diagnosing in Collegium, Prognosticating and Treating Fevers, as Well as on Human Felicity, and at Last on Sea Tide and Ebb Tide*). One of the writings from that collection whose philosophical component

has not yet been appropriately researched is undoubtedly *De artificioso modo collegiandi egritudinum* (*On Scientific Method for Discussion on Illnesses*). Namely, in those writings Grisogono taught on theory of knowledge, whereat he directed his attention to the connection between the soul and the body in the process of cognition, to the cognition of causes in natural sciences, and to the possibility of application of inductive and deductive method of cognition.

IGOR ŠKAMPERLE

*Facoltà di Filosofia, Università di Ljubljana, Slovenia /
Filozofski fakultet, Sveučilište u Ljubljani, Slovenija*

FRANCESCO COLONNA E IL SOGNO DI POLIFILO

Un viaggio iniziatico dell'anima

Il romanzo allegorico *Hypnerotomachia Poliphili*, di cui l'autore Francesco Colonna è poco conosciuto e tuttora avvolto nel mistero, come del resto il suo libro, è considerato uno dei più alti monumenti letterario-figurativi del Rinascimento. La sua immaginazione onirica rappresenta profondi contenuti filosofici, mistici e spirituali, avvolti in un'eccezionale veste verbale e simbolica. Il filo conduttore dell'opera è la ricerca dell'unione con la sfuggente Polia, manifestazione carnale della donna agognata, ma anche teofania della sapienza superiore che abbraccia l'anima e spinge l'uomo ai vertici dell'ascesa spirituale. Il viaggio onirico di Polifilo e la sua battaglia d'amore sono uno dei massimi esempi letterari rinascimentali che parlano di quell'esperienza umana che accomuna la mente e il corpo e potremmo chiamare iniziazione ai misteri della vita. L'influsso di quest'opera che non è stato ancora bene studiato, è possibile riscontrare nei trattati d'amore rinascimentali, come pure nel grande sincretismo delle idee filosofiche sapienziali, dal neoplatonismo al culto delle antichità che influenzarono il pensiero di Frane Petrić e di altri autori croati del tempo.

FRANCESCO COLONNA I POLIFILOV SAN

Inicijacijsko putovanje duše

Alegorijski roman *Hypnerotomachia Poliphili*, čiji je autor Francesco Colonna, slabo poznat i obavijen tajnom, kao uostalom i njegov roman, smatra se jednim od najznačajnijih renesansnih literarnih alegorijskih djela. Njegova

onirička imaginacija predstavlja iznimno verbalno i simbolički umotane duboke filozofske, mističke i duhovne sadržaje. Provodna žica djela sastoji se od potrage za sjedinjenjem s uteklom Polijom, tjelesnom manifestacijom žene za kojom žudi, ali također i teofanijom više mudrosti, koja obuhvaća dušu i uzdiže čovjeka najvišem vrhu duhovnog uspona. Polifilovo oniričko putovanje i njegova ljubavna bitka jedni su od najvećih renesansnih književnih primjera koji govore o onom ljudskom iskustvu koje združuje um i tijelo, te ga možemo nazvati upućivanjem u tajne života. Utjecaj spomenutog djela, koje još uvijek nije dostatno istraženo, moguće je pronaći u renesansnim traktatima o ljubavi i velikom sinkretizmu filozofskih ideja, od novoplatonizma do kulta antike, a koji su utjecali na misao Frane Petrića i drugih hrvatskih autora toga doba.

IRIS TIČAC

*Odjel za filozofiju, Sveučilište u Zadru, Hrvatska /
Abteilung für Philosophie, Universität Zadar, Kroatien*

ETIKA SVIJETA ŽIVOTA, PLURALNOST POSEBNIH SVJETOVA I POZIV FILOZOFA: MARIJA BRIDA, PAVAO VUK-PAVLOVIĆ, EDMUND HUSSERL

Polazeći od teze da je, unatoč neizbježnim razlikama, ono što povezuje Bridinu, Husserlovu i Vuk-Pavlovićevu fenomenološku misao, etičkim razlozima motivirano bavljenje filozofijom, pokušat ćemo pokazati da etički orijentirana fenomenologija i danas može biti aktualna i plodonosna. S tom nakanom, posvetit ćemo se onim temama Husserlove fenomenologije koje omogućuju usporedbu s Bridinom i Vuk-Pavlovićevom mišlju, u kojima do izražaja dolaze etička obilježja Husserlove fenomenologije, te etičke dimenzije Bridine i Vuk-Pavlovićeve filozofije.

U prvom koraku posvetit ćemo se jednoj od središnjih tema Husserlove fenomenologije, a to je »svijet života«, pri čemu ćemo posebnu pozornost posvetiti uvidu u način na koji su etički motivi vodili otkriću tematike životnog svijeta. Poznato je da tema »životnog svijeta« zauzima središnje mjesto u Husserlovu djelu *Kriza europskih znanosti i transcendentna fenomenologija*. Zahvaljujući rukopisima iz ostavštine i svescima *Husserliane*, koji donose izbor do tada neobjavljenih rukopisa u kojima je Husserl obradio bitne aspekte ili dimenzije životnog svijeta (posebice *Hua* 39), pokazuje se da okretanje svijetu života u Husserla započinje razvojem genetičke fenomenologije, te da njegovi

etički spisi predstavljaju važnu dionicu o pitanjima svijeta života. Time će se ujedno pokazati opravdanost Bridine teze prema kojoj bi »istraživanje značenja *Lebenswelta* pridonijelo uklanjanju prividne apstraktnosti nekih Husserlovih koncepcija.«

U drugom koraku posvetit ćemo se jednoj od središnjih tema Husserlove kasne etike, a to je tema poziva, posebice poziva filozofa, te ukazati na konvergentne točke i analogije s Vuk-Pavlovićevom fenomenologijom poziva, koju ćemo nastojati rekonstruirati temeljem bilježaka i s osloncem u Bridinoj interpretaciji.

U trećem koraku, a polazeći od teze M. Wernera prema kojoj je Husserl pod nazivom »životni svijet« sadržajno mislio pluralnost posebnih svjetova, pokušat ćemo pokazati je li i na koji način ta misao razvijena i jasnije izražena u fenomenologiji Pavla Vuk-Pavlovića.

ETHIK DER LEBENSWELT, PLURALITÄT DER BESONDEREN WELTEN UND PHILOSOPHENBERUF: MARIJA BRIDA, PAVAO VUK-PAVLOVIĆ, EDMUND HUSSERL

Ausgehend von der These, dass die ethische Motiv für die Beschäftigung mit der Philosophie eine Gemeinsamkeit zwischen Husserl, Brida und Vuk-Pavlović bildet, versuchen wir zu zeigen, dass ethisch orientierte Phänomenologie auch heute fruchtbar und aktuell sein kann. Zu diesem Zweck widmet sich unsere Untersuchung denjenigen Themen in der Phänomenologie von Husserl, die einen Vergleich mit Brida und Vuk-Pavlović ermöglichen, und in denen sowohl die ethische Merkmale von Husserls Phänomenologie als auch ethische Dimensionen von Bridas und Vuk-Pavlović's Philosophie zum Ausdruck kommen.

Es ist bekannt, dass das Thema „Lebenswelt“ im Husserlschen Werk *Die Krisis der europäischen Wissenschaften und die transzendente Phänomenologie* eine zentrale Stellung einnimmt. Auf Grund von Manuskripten, die in verschiedenen Bänden der *Husserliana* veröffentlicht wurden, wird gezeigt, dass Husserls Interesse für Thema *Lebenswelt* noch älter ist. Es erweist sich, dass die „Wende zur Lebenswelt“ bei Husserl schon mit der Entwicklung der genetischen Phänomenologie beginnt, und dass seine ethischen Schriften eine wichtige Etappe zu Fragen der Lebenswelt darstellen.

In einem zweiten Schritt, wendet sich der Vortag dem Thema Beruf, insbesondere dem Philosophenberuf und Husserls Idee der Erfüllung der Aufgabe „Philosophie“ zu. Dabei wird auf Konvergenzen und Analogien mit der Phäno-

menologie des Berufs von Vuk-Pavlović hingeweisen, die wir auf Grund von Manuskripten und in Anlehnung auf Bidas Interpretation zu rekonstruieren versuchen.

Ausgehend von M. Werners These, dass Husserl unter dem Titel „Lebenswelt“ Pluralität der besonderen Welten verstand, versuchen wir in einem dritten Schritt zu zeigen, auf welche Weise Vuk-Pavlović in seiner Philosophie diesen Gedanke entwickelte.

LUKA TOMAŠEVIĆ

*Katolički bogoslovni fakultet, Sveučilište u Splitu, Hrvatska /
Catholic Faculty of Theology, University of Split, Croatia*

FRANJEVAČKA INTEGRALNA EKOLOGIJA KAO PODLOGA ENCIKLIKE *LAUDATO SI'* S POSEBNIM OSVRTOM NA EKOLOGIJU DALMATINSKIH FRANJEVACA

Od samih početaka čovjek je bio istražitelj prirode, pri čemu je proučavao njezine dinamičke procese, manifestacije te poveznice između uzroka i posljedica. Tako je i nastajalo znanje, koje je u antičkom svijetu smatrano vrlinom (Aristotel). Ono se, stoga, i moglo ubrojiti u znanje koje je orijentativno.

Razvojem eksperimentalnih znanosti nastala je nova znanost, koja je odbacila klasičnu filozofiju (Marino), koja je razum postavila kao motor znanja te moći (Bacon: znanje je moć), i koja je prirodu svela na objekt znanstvenog istraživanja. Čovjek je svojom razumskom moći postao nadmoćan prirodi. Naime, zato što može spoznavati i odlučivati, čovjek prirodi može nametnuti svoju volju: može je mijenjati i usmjeravati.

U taj kontekst valja postaviti i encikliku *Laudato si'* (2015) pape Franje. Ona ima integralni pristup ekološkom problemu i zagovara tzv. *treći put ekologije* ili tzv. *integralnu ekologiju*.

Ekologija je i za katolike orijentativna znanost ili znanje, koje se može izraziti kao ekofilozofija (Whitehead), ali i kao ekoteologija u religioznom vidu, što je papa Franjo u enciklici i učinio. Osim toga, u kršćanskom svijetu razvio se i franjevački put u odnosu prema prirodi, koji je prepoznat kao integralni vid. Papa Franjo je taj vid također uključio u svoju encikliku *Laudato si'*. Zato valja naglasiti da je razlog nastanka njegove enciklike povezan s krizom našega ambijenta i života u njemu, kako to, uostalom, piše u enciklici, u kojoj se pritom i nude neka rješenja. Novi put koji nudi enciklika *Laudato si'*

je put integralne franjevačke ekologije, čiji su začetnici sv. Franjo i sv. Bonaventura, a koja se u franjevačkom duhu razvila i koja se još uvijek razvija u franjevačku ekoteologiju. Začetke takve teologije danas nalazimo i u dalmatinskih franjevaca (Vuleta i Tomašević). Njezin idejni začetnik bio je fra Jure Radić u makarskoj teologiji, dok je njega vjerojatno nadahnuo fra Jozo Olujić, bečki student i profesor na franjevačkoj gimnaziji u Sinju.

FRANCISCAN INTEGRAL ECOLOGY AS THE BASIS OF THE ENCYCLICAL *LAUDATO SI'* WITH SPECIAL REGARD TO ECOLOGY OF DALMATIAN FRANCISCANS

Since the beginning, man was an investigator of nature, studying its dynamic processes, manifestations and links between causes and effects. So the knowledge arose, which was regarded as a virtue (Aristotle) in the ancient world. Therefore, it could have been counted among the orienteering knowledge.

The development of experimental science created a new science that rejected classical philosophy (Marino), and which has set the intellect as the engine of knowledge and power (Bacon: knowledge is power), and which reduced nature to an object of scientific research. The man with his intellectual power became superior to nature. Namely, because he can acknowledge it and make decisions, the man can impose his will: he can modify it and direct it.

In that context the encyclical *Laudato si'*, sent by Pope Francis last year, should be set up. It has an integral approach to the problems of ecology and advocates the so-called *third path of ecology* or the so-called *integral ecology*.

Ecology is the orienteering science or knowledge for Catholics, which can be expressed as ecophilosophy (Whitehead), but also as an ecotheology from a religious aspect, what Pope Francis did in the encyclical. Furthermore, in the Christian world a Franciscan way of relating to nature was developed, which was recognized as an integral aspect. Pope Francis included that aspect in his encyclical *Laudato si'*. Therefore, it should be stressed that the cause of his encyclical is connected to the crisis of our environment and life in it, as it is highlighted in the encyclical, which offers some solutions. The new route that the encyclical *Laudato si'* offers is the route of integral Franciscan ecology, whose initiators are St. Francis and St. Bonaventure, which was developed and is still developing into the Franciscan ecotheology. The beginnings of such a theology can be found at the Dalmatian Franciscans (Vuleta and Tomašević). Its creator was Fr. Jure Radić in Makarska theology, but he was probably inspired by Fr. Jozo Olujić, a Viennese student and a professor at the Franciscan gymnasium in Sinj.

RADOMIR VIDENOVIĆ

*Filozofski fakultet, Univerzitet u Nišu, Srbija /
Philosophische Fakultät, Universität Niš, Serbien*

TUMAČITI PAVLA VUK-PAVLOVIĆA NJIM SAMIM

Vuk-Pavlović svoje ishodište nalazi u Husserlovoj filosofiji, ali fenomenologija se, što ćemo nastojati pokazati u izlaganju, nikada konačno ne prevazilazi i nema apsolutno novog početka. U Vuk-Pavlovića fenomenologija se tako ponovno ispituje. Njegove teze i rješenja pritom se mogu, ali i ne moraju preuzimati: ide se tragom njegove refleksije.

Dakle, Vuk-Pavlović se može tumačiti njim samim. Primjerice, onako kako je on tumačio Spinozu (kojega treba pratiti »s izvornim spisima (...) u ruci«) ili Anselma Canterburyjskog (»Tako je mogao misliti Anselmo«). Zato treba ostati vjeran originalu, ali otvoriti i druge mogućnosti koje izvor omogućava, te iskazati vlastiti doživljaj i viđenje svijeta: biti svoj.

PAVAO VUK-PAVLOVIĆ ZU ERLÄUTERN DURCH IHN SELBST

Vuk-Pavlović findet seinen Ausgangspunkt in Husserls Philosophie. Wir werden aber nachzuweisen versuchen, dass die Phänomenologie nie endgültig überwunden werden kann, und dass es keinen absolut neuen Anfang gibt. So wird die Phänomenologie bei unserem Autor immer wieder überprüft: seine Thesen und Lösungen können, müssen aber nicht übernommen werden. Daher soll man seine Reflexion näher zurückverfolgen.

Man kann Vuk-Pavlović durch ihn selbst erläutern, so wie er selbst Spinoza „mit seinen ursprünglichen Schriften (...) in der Hand“ verdeutlicht. Oder man kann Anselmo von Canterbury, ausgehend von seinem Motto: „Auf dieser Weise konnte Anselmo denken“, erläutern. Dabei soll man dem Original getreu zu bleiben, aber auch neue Möglichkeiten eröffnen, die diese Quelle ermöglicht, sowie das eigene Erlebnis und die Weltanschauung zum Ausdruck zu bringen, um eigen zu sein.

IVANA ZAGORAC

*Filozofski fakultet, Sveučilište u Zagrebu, Hrvatska /
Faculty of Humanities and Social Sciences, University of Zagreb, Croatia*

O LJUBAVI U ODGOJU

Vuk-Pavlovićeva kritika Maxa Schelera

U svojoj filozofiji odgoja Pavao Vuk-Pavlović je pažljivo razmatrao mnoge aspekte složenog fenomena odgoja, pri čemu je posebnu pažnju posvetio odnosu između odgajatelja i odgajanika. Isticao je da je specifična vrsta »ljubavi prema ljudskoj duši« nužna sastavnica svakog istinskog odgoja koja omogućuje ostvarenje relacije suosjećanja i uvažavanja između subjekata uključenih u odgojni proces. Štoviše, smatrao je da bez takve ljubavi nema niti istinskog odgoja.

U izlaganju ćemo razmotriti karakteristike te vrste ljubavi: što je razlikuje od karitativne i religiozne ljubavi prema ljudskoj duši, te od majčinske ljubavi; kakvu uzajamnost (ako ikakvu) ta ljubav zahtijeva; može li biti išta više od ideala kojem treba težiti? Zanimljivo je da o Vuk-Pavloviću razumijevanju te vrste ljubavi najviše saznajemo iz njegove kritike Schelerove analize simpatije. Dvojica filozofa sličnoga senzibiliteta razmatrala su temu ljubavi i dospjela do različitih zaključaka o ulozi ljubavi u odgoju. U izlaganju ćemo nastojati pokazati da njihova razmimoilaženja ne potječu toliko iz različitih razumijevanja ljubavi, koliko iz različitih koncepata odgoja, što djelomično priznaje i Vuk-Pavlović.

ON LOVE IN EDUCATION

Vuk-Pavlović's Critique of Max Scheler

In his philosophy of education, Pavao Vuk-Pavlović carefully analyses many different aspects of the phenomenon of education. He takes a special interest in the relation between a teacher and a student. For Vuk-Pavlović, a necessary ingredient of any fulfilling act of education is a special kind of "love towards human soul". It is exactly this type of love that enables the sympathetic and respectful relation between the subjects involved in educational process. Moreover, as he further argues, without this kind of love there would be no true education.

In this presentation, the characteristics of such love will be considered: how does it differ from charitable or religious type of love towards human

soul, or from motherly love; what kind of reciprocity (if any) it demands; can it be more than an ideal we should strive for? Interestingly, the most powerful account of this type of love could be read from Vuk-Pavlović's critique of Scheler's analysis of sympathy. Two philosophers of a similar sensibility discussed the topic of love with different conclusions on the role of love in education. In this presentation, it shall be argued that the discrepancy arises not so much from their different understanding of love, but from different concepts of education, what Vuk-Pavlović himself partially acknowledges.

25. DANI FRANE PETRIĆA

Adresar sudionika

25th DAYS OF FRANE PETRIĆ

Addresses of the participants

Simpozij
JEZIK I SPOZNAJA

Symposium
LANGUAGE AND COGNITION

Sead Alić

Petrovogorska 16a
HR-10000 Zagreb
Croatia
e-mail: salic@unin.hr

Krešimir Babel

Sveučilište u Zagrebu
Filozofski fakultet
Odsjek za filozofiju
Ivana Lučića 3
HR-10000 Zagreb
Croatia
e-mail: kbabel@ffzg.hr

Pavo Barišić

Institut za filozofiju
Ulica grada Vukovara 54
HR-10000 Zagreb
Croatia
e-mail: pavo@ifzg.hr

Sveučilište u Splitu
Filozofski fakultet
Odsjek za filozofiju
Sinjska 2
HR-21000 Split
Croatia
e-mail: pbarisic@ffst.hr

Daniel Bučan

Laginjina 3
HR-10000 Zagreb
Croatia
e-mail: danbucan.novi@gmail.com

Ivana Buljan

Sveučilište u Zagrebu
Filozofski fakultet
Odsjek za indologiju i dalekoistočne
studije
Ivana Lučića 3
HR-10000 Zagreb
Croatia
e-mail: ibuljan2@ffzg.hr

Igor Čatić

Sveučilište u Zagrebu
Fakultet strojarstva i brodogradnje
Ivana Lučića 5
HR-10000 Zagreb
Croatia
e-mail: igor.catic@fsb.hr

Ćiril Čoh

Prva gimnazija Varaždin
Široke ledine 14
HR-42000 Varaždin
Croatia
e-mail: ciril.coh1@vz.t-com.hr

Bruno Ćurko

Udruga Mala filozofija
Andrije Hebranga 10e
HR–23000 Zadar
Croatia
e-mail: mala.filozofija@gmail.com

Anita Dremel

Sveučilište u Zagrebu
Hrvatski studiji
Odjel za sociologiju
Borongajska cesta 83d
HR–10000 Zagreb
Croatia
e-mail: adremel@hrstud.hr

Igor Eterović

Sveučilište u Rijeci
Medicinski fakultet
Katedra za društvene i humanističke
znanosti u medicini
Braće Branchetta 20
HR–51000 Rijeka
Croatia
e-mail: igor.eterovic@gmail.com

Predrag Finci

Rosa Friedman Center
GB–NW2 1AJ London
United Kingdom
e-mail: predrag.finci@gmail.com

Michael George

St. Thomas University
Religious Studies Department
51 Dineen Drive
CA–E3B 5G3 Fredericton,
New Brunswick
Canada
e-mail: mgeorge@stu.ca

Vesna Ivezić

Primorska 27
HR–10000 Zagreb
Croatia
e-mail: vesna.ivezic9@gmail.com

Ljudevit Fran Ježić

Sveučilište u Zagrebu
Filozofski fakultet
Odsjek za filozofiju
Ivana Lučića 3
HR–10000 Zagreb
Croatia
e-mail: ljfjezic@gmail.com

Mislav Ježić

Sveučilište u Zagrebu
Filozofski fakultet
Odsjek za indologiju i dalekoistočne
studije
Ivana Lučića 3
HR–10000 Zagreb
Croatia
e-mail: mjezic@ffzg.hr

Hrvoje Jurić

Sveučilište u Zagrebu
Filozofski fakultet
Odsjek za filozofiju
Ivana Lučića 3
HR–10000 Zagreb
Croatia
e-mail: hjuric@ffzg.hr

Milena Karapetrović

Univerzitet u Banjoj Luci
Filozofski fakultet
Bulevar vojvode Petra Bojovića 1A
BA–78000 Banja Luka
Bosnia and Herzegovina
e-mail: milena.karapetrovic@gmail.com

Goran Kardaš

Sveučilište u Zagrebu
Filozofski fakultet
Odsjek za indologiju i dalekoistočne
studije
Ivana Lučića 3
HR–10000 Zagreb
e-mail: gkardas@ffzg.hr

Daniela Katunar

Sveučilište u Zagrebu
Filozofski fakultet
Odsjek za lingvistiku
Ivana Lučića 3
HR–10000 Zagreb
Croatia
e-mail: dkatunar@ffzg.hr

Ivana Knežić

Sveučilište u Zadru
Odjel za filozofiju
Obala kralja Petra Krešimira IV 2
HR–23000 Zadar
Croatia
e-mail: iknezic@unizd.hr

Martina Kokolari

Leksikografski zavod Miroslav Krleža
Frankopanska 26
HR–10000 Zagreb
Croatia
e-mail: martina.kokolari@lzmk.hr

Marko Kos

Sveučilište u Zagrebu
Filozofski fakultet
Odsjek za filozofiju
Ivana Lučića 3
HR–10000 Zagreb
Croatia
e-mail: markokos.mail@gmail.com

Gottfried Kueenzlen

Universität der Bundeswehr München
Fakultät für Staats- und
Sozialwissenschaften
Institut für Theologie und Ethik
D–85577 Neubiberg
Germany
e-mail: gottfried.kueenzlen@unibw.de

Nenad Malović

Sveučilište u Zagrebu
Katolički bogoslovni fakultet
Vlaška 38, p.p. 432
HR–10001 Zagreb
Croatia
e-mail: nenad.malovic@vz.t-com.hr

Vesna Maričić

Ulica Džona Kenedija 30/37
RS–11000 Beograd
Serbia
e-mail: vvesnamari@yahoo.com

Igor Mikecin

Sveučilište u Zagrebu
Filozofski fakultet
Odsjek za filozofiju
Ivana Lučića 3
HR–10000 Zagreb
Croatia
e-mail: imikecin@ffzg.hr

Arto Mutanen

Finnish National Defence University
Finnish Naval Academy
Suomenlinna
FI–00190 Helsinki
Finland
e-mail: arto.mutanen@gmail.com

Denis Novko

Preloška 1c
HR–42000 Varaždin
Croatia
e-mail: novkodenis@gmail.com

Josip Oslič

Sveučilište u Zagrebu
Katolički bogoslovni fakultet
Vlaška 38, p.p. 432
HR–10001 Zagreb
Croatia
e-mail: oslicjos@theo.kbf.hr

Klaus-Uwe Panther

5 Collin Croft
GB–LA9 4HQ Kendal, Cumbria
United Kingdom
e-mail: klauspanther@aol.com

Luka Perušić

Sveučilište u Zagrebu
Filozofski fakultet
Odsjek za filozofiju
Ivana Lučića 3
HR–10000 Zagreb
Croatia
e-mail: lperusic@yahoo.com

Boško Pešić

Sveučilište J. J. Strossmayera u Osijeku
Filozofski fakultet
Odsjek za filozofiju
Lorenza Jägera 9
HR–31000 Osijek
Croatia
e-mail: bpesic@ffos.hr

Tomislav Petković

Sveučilište u Zagrebu
Fakultet elektrotehnike i računarstva
Zavod za primijenjenu fiziku
Unska 3
HR–10000 Zagreb
Croatia
e-mail: tomislav.petkovic@fer.hr

Maja Poljak

Sveučilište u Zadru
Odjel za filozofiju
Obala kralja Petra Krešimira IV 2
HR–23000 Zadar
Croatia
e-mail: mpoljak@unizd.hr

Stjepan Radić

Sveučilište J. J. Strossmayera u Osijeku
Katolički bogoslovni fakultet u Đakovu
Petra Preradovića 17, p.p. 54
HR–31400 Đakovo
Croatia
e-mail: stjepan.radic1@os.t-com.hr

Zdravko Radman

Institut za filozofiju
Ulica grada Vukovara 74
HR–10000 Zagreb
Croatia
e-mail: radman@ifzg.hr

Biljana Radovanović

Univerzitet u Nišu
Filozofski fakultet
Ćirila i Metodija 2
RS–18000 Niš
Serbia
e-mail: biljana.radovanovic9@gmail.com

Vani Roščić

Sveučilište u Zadru
Odjel za filozofiju
Obala kralja Petra Krešimira IV 2
HR–23000 Zadar
Croatia
e-mail: vroscic@unizd.hr

Katarina Rukavina

Sveučilište u Rijeci
Akademija primijenjenih umjetnosti
Slavka Krautzeka 83
HR–51000 Rijeka
Croatia
e-mail: katarina.rukavina@gs.t-com.hr

Ines Skelac

Hrvatska zaklada za znanost
Nazorova 2
HR–51410 Opatija
Croatia
e-mail: ines.skelac@gmail.com

Damir Smiljanić

Univerzitet u Novome Sadu
Filozofski fakultet
Odsjek za filozofiju
Dr Zorana Đinđića 2
RS–21000 Novi Sad
Serbia
e-mail: dr_smiljanic@ff.uns.ac.rs

Nenad Smokrović

Sveučilište u Rijeci
Filozofski fakultet
Odsjek za filozofiju
Sveučilišna avenija 4
HR–51000 Rijeka
e-mail: nenad.smokrovic@efri.hr

Goran Sunajko

Leksikografski zavod Miroslav Krleža
Frankopanska 26
HR–10000 Zagreb
Croatia
e-mail: goran.sunajko@lzm.hr

Rusmir Šadić

Zlokovac L/A 13/51B
BA–75000 Tuzla
Bosnia and Herzegovina
e-mail: rusmirsadic@yahoo.com

Matija Mato Škerbić

Hrvatskih branitelja 5
HR–42000 Varaždin
Croatia
e-mail: matijaskerbic@gmail.com

Linda Louise Thornburg

5 Collin Croft
GB–LA9 4HQ Kendal, Cumbria
United Kingdom

Marko Tokić

Sveučilište u Zagrebu
Filozofski fakultet
Odsjek za filozofiju
Ivana Lučića 3
HR–10000 Zagreb
Croatia
e-mail: tokicmarko@yahoo.co.uk

Lino Veljak

Sveučilište u Zagrebu
Filozofski fakultet
Odsjek za filozofiju
Ivana Lučića 3
HR–10000 Zagreb
Croatia
e-mail: lveljak@ffzg.hr

Nenad Vertovšek

Stomorica 7
HR–23000 Zadar
Croatia
e-mail: nenad.vertovsek@gmail.com

Iris Vidmar

Sveučilište u Rijeci
Filozofski fakultet
Odsjek za filozofiju
Sveučilišna avenija 4
HR–51000 Rijeka
Croatia
e-mail: ividmar@ffri.hr

Ivana Zagorac

Sveučilište u Zagrebu

Filozofski fakultet

Odsjek za filozofiju

Ivana Lučića 3

HR–10000 Zagreb

Croatia

e-mail: izagorac@ffzg.hr

Martina Žeželj

Sveučilište J. J. Strossmayera u Osijeku

Filozofski fakultet

Odsjek za filozofiju

Lorenza Jägera 9

HR–31000 Osijek

Croatia

e-mail: mzezelj1@gmail.com

Simpozij
HRVATSKA FILOZOFIJA
U INTERAKCIJI I KONTEKSTU

Symposium
CROATIAN PHILOSOPHY
IN INTERACTION AND CONTEXT

Davor Balić

Sveučilište J. J. Strossmayera u Osijeku
Filozofski fakultet
Odsjek za filozofiju
Lorenza Jägera 9
HR–31000 Osijek
Croatia
e-mail: davor.balic@kc.t-com.hr

Marita Brčić Kuljiš

Sveučilište u Splitu
Filozofski fakultet
Odsjek za filozofiju
Sinjska 2
HR–21000 Split
Croatia
e-mail: mbrccic@ffst.hr

Erna Banić-Pajnić

Institut za filozofiju
Ulica grada Vukovara 54
HR–10000 Zagreb
Croatia
e-mail: erna@ifzg.hr

Bruno Ćurko

Udruga Mala filozofija
Andrije Hebranga 10e
HR–23000 Zadar
Croatia
e-mail: mala.filozofija@gmail.com

Pavo Barišić

Institut za filozofiju
Ulica grada Vukovara 54
HR–10000 Zagreb
Croatia
e-mail: pavo@ifzg.hr

Renata Džaja

Sveučilište J. J. Strossmayera u Osijeku
Filozofski fakultet
Lorenza Jägera 9
HR–31000 Osijek
Croatia
e-mail: renata1.dzaja@gmail.com

Sveučilište u Splitu

Filozofski fakultet
Odsjek za filozofiju
Sinjska 2
HR–21000 Split
Croatia
e-mail: pbarisic@ffst.hr

Vanja Flegar

Hrvatska akademija znanosti i
umjetnosti
Zavod za povijest i filozofiju znanosti
Ante Kovačića 5
HR–10000 Zagreb
Croatia
e-mail: vanja@hazu.hr

Mihaela Girardi-Karšulin

Institut za filozofiju
Ulica grada Vukovara 54
HR–10000 Zagreb
Croatia
e-mail: mihaela@ifzg.hr

Josip Guć

Gospa u siti 95
HR–21312 Podstrana
Croatia
e-mail: jos.guc@gmail.com

Ana Jeličić

Sveučilište u Splitu
Sveučilišni odjel za forenzične znanosti
Ruđera Boškovića 33
HR–21000 Split
Croatia
e-mail: anjelici08@gmail.com

Mislav Ježić

Sveučilište u Zagrebu
Filozofski fakultet
Odsjek za indologiju i dalekoistočne
studije
Ivana Lučića 3
HR–10000 Zagreb
Croatia
e-mail: mjezic@ffzg.hr

Mislav Kukoč

Sveučilište u Splitu
Filozofski fakultet
Odsjek za filozofiju
Sinjska 2
HR–21000 Split
Croatia
e-mail: mkukoc@ffst.hr

Anita Lunić

Sveučilište u Splitu
Filozofski fakultet
Sinjska 2
HR–21000 Split
Croatia
e-mail: anitalunic@yahoo.com

Marin Martinić Jerčić

Institut za filozofiju
Ulica grada Vukovara 54
HR–10000 Zagreb
Croatia
e-mail: marin@ifzg.hr

Željka Metesi Deronjić

Institut za filozofiju
Ulica grada Vukovara 54
HR–10000 Zagreb
Croatia
e-mail: zmetesi@ifzg.hr

Arto Mutanen

Finnish National Defence University
Finnish Naval Academy
Suomelinna
FI–00190 Helsinki
Finland
e-mail: arto.mutanen@gmail.com

Demian Papo

Sveučilište J. J. Strossmayera u Osijeku
Filozofski fakultet
Odsjek za filozofiju
Lorenza Jägera 9
HR–31000 Osijek
Croatia
e-mail: dpapo@ffos.hr

Snježana Paušek-Baždar

Hrvatska akademija znanosti i
umjetnosti
Antropološki centar
Ante Kovačića 5
HR–10000 Zagreb
Croatia
e-mail: spbazdar@hazu.hr

Valentina Perišić

Sveučilište u Splitu
Filozofski fakultet
Sinjska 2
HR–21000 Split
Croatia
e-mail: valentina.perisic@hotmail.com

Tomislav Petković

Sveučilište u Zagrebu
Fakultet elektrotehnike i računarstva
Zavod za primijenjenu fiziku
Unska 3
HR–10000 Zagreb
Croatia
e-mail: tomislav.petkovic@fer.hr

Hrvoje Potlimbrzović

Franje Kuhača 25
HR–31000 Osijek
Croatia
e-mail: hrvoje.p.os@gmail.com

Igor Škamperle

Univerza v Ljubljani
Filozofska fakulteta
Oddelek za sociologijo
Aškerčeva 2
SI–1000 Ljubljana
Slovenia
e-mail: igor.skamperle@guest.arnes.si

Iris Tićac

Sveučilište u Zadru
Odjel za filozofiju
Obala kralja Petra Krešimira IV 2
HR–23000 Zadar
Croatia
e-mail: iticac@unizd.hr

Luka Tomašević

Sveučilište u Splitu
Katolički bogoslovni fakultet
Zrinsko-Frankopanska 19
HR–21000 Split
Croatia
e-mail: lukatomasevic51@gmail.com

Radomir Videnović

Univerzitet u Nišu
Filozofski fakultet
Departman za filozofiju
Ćirila i Metodija 2
RS–18000 Niš
Serbia
e-mail: ravi.nissin@sbb.rs

Ivana Zagorac

Sveučilište u Zagrebu
Filozofski fakultet
Odsjek za filozofiju
Ivana Lučića 3
HR–10000 Zagreb
Croatia
e-mail: izagorac@ffzg.hr

Projekt

**4. ZNANSTVENI INKUBATOR:
TRENING ZA ZNANSTVENA ISTRAŽIVANJA**

Project

**4th SCIENTIFIC INCUBATOR:
TRAINING IN SCIENTIFIC RESEARCH**

Središnja aktivnost projekta
Znanstveni inkubator: trening za znanstvena istraživanja
Cres, 29. rujna – 1. listopada 2016.
Tema: Jezik i znanost

O projektu

Projekt *Znanstveni inkubator* želi učenicima približiti način rada na znanstvenim istraživanjima i upoznati ih s osnovnim elementima takvoga istraživanja, metodama rada i načelima znanstvene čestitosti. Projektom se naglašava interdisciplinarni i pluriperspektivni pristup problemima, osvještava važnost njihova kritičkoga promišljanja te promiču inovativni načini rješavanja znanstvenih izazova. Projekt želi motivirati učenike za znanstveni rad, potaknuti samoinicijativnost, neovisnost mišljenja, samokritičnost i odgovornost.

Središnju aktivnost projekta predstavlja prezentacija rezultata istraživanja kojima su se učenici bavili u ranijim fazama projekta te njihovo sudjelovanje u radu znanstvenoga skupa. Središnja aktivnost održava se u okviru 25. Dana Frane Petrića (29. rujna – 1. listopada 2016.) na temu »Jezik i znanost«. Uz izlaganje vlastitih istraživanja i sudjelovanje u radu znanstvenoga simpozija, organizirane su i radionice te javna predavanja.

Idejni začetnici i provoditelji projekta *Znanstveni inkubator* su Hrvatsko filozofsko društvo, Hrvatsko bioetičko društvo i Udruga *Mala filozofija*. Voditelji projekta su Krešimir Babel, Bruno Čurko, Mira Matijević i Ivana Zagorac.

Projekt podupiru Ministarstvo znanosti, obrazovanja i sporta, Ministarstvo regionalnog razvitka i fondova Europske unije te Primorsko-goranska županija. Voditelji projekta zahvaljuju i Turističkoj zajednici Cres i hotelu *Kimen* na njihovoj potpori uspješnoj realizaciji, kao i školi domaćinu u Cresu.

Prezentacije učeničkih istraživanja

SREDNJA ŠKOLA OBROVAC

Učenici: Ana Benković, Josipa Jurjević, Antonia Mihaljević, Zorica Venuti

Mentor: Darko Tokić, Ivana Šegarić

RAZVOJ JEZIKA

Što je jezik, kako je nastao i kada pitanja su koja zaokupljaju znanstvenike širom svijeta. Iako na prvo pitanje možemo dati odgovor – jezik je složen sustav znakova kojima se ljudi sporazumijevaju, odnosno to je način komuniciranja govorom, pismom ili znakovima – druga pitanja ostaju bez odgovora. Koje je porijeklo jezika, kada su »ljudi« počeli govoriti i, u krajnjoj liniji, zašto? No, to su pitanja na koja ni antropološke ni lingvističke znanosti nisu dale odgovora do danas, a mnogi znanstvenici smatraju da se odgovori nikada neće znati.

Jezik je svakako jedna od najdragocjenijih sposobnosti koje su ljudi tijekom svog razvoja »dobili«. Mnogi smatraju da je to dar koji imaju samo ljudi. Ipak, mnoga istraživanja dokazuju da i životinje međusobno komuniciraju i razmjenjuju informacije. Istina, one ne govore ljudskim jezikom, ali razmjenjuju informacije putem govora tijela (znakova) ili pak određenom vrstom glasanja i sl.

Porijeklo jezika oduvijek je zanimalo ne samo znanstvenike nego i običnog čovjeka. O tome svjedoče mnogobrojni mitovi, kao onaj o Babilonskoj kuli, a različita objašnjenja mogu se naći i u Bibliji kao i u predajama mnogih naroda. Jedno je od pitanja zašto su upravo riječi prihvaćene kao znakovi. Ima više različitih teorija od kojih se mnoge mogu smatrati trivijalnim: teorija »puh-puh« govori o tome da se jezik u svom nastajanju najprije sastojao od izljeva različitih osjećaja – užitka, straha, iznenađenja itd.; »ding-dong« teorija smatra da postoji nerazdvojna veza između riječi i značenja; teorija »ta-ta« smatra da je jezik proizašao iz oponašanja tjelesnih pokreta. Ova kao i mnoga druga slična objašnjenja samo zaobilaze stvarni problem.

Znanstvenim istraživanjima došlo se do spoznaje da je prvi primitivni jezik nastao prije milijun godina kao posljedica uspravljanja homo erectusa na stražnje noge čime se »otvorio put formiranju govornog trakta sposobnog za produciranje artikuliranog jezika«.

Kontakt: Srednja škola Obrovac, Obala hrvatskog časnika S. Župana 17, HR–23450 Obrovac; tel.: 023 689 058, fax: 023 689 852; e-mail: ured@ss-obrovac.skole.hr; web: ss-obrovac.skole.hr

SREDNJA ŠKOLA AMBROZA HARAČIĆA, MALI LOŠINJ

Učenici: Antea Dragoslavić, Emma Maljić, Antonia Manzoni, Marko Vidulić
Mentorice: Zrinka Jensch, Milica Prole

GLAGOLJICA, STAROHRVATSKI JEZIK I KULTURA

Istraživačkim se radom prikazuje značaj starohrvatskog jezika bi-lježenog glagoljskim pismom u kulturi hrvatskoga naroda tijekom nekoliko stoljeća (od pojave glagoljice u 11. stoljeću) na otocima Cresu i Lošinj. Cjelokupna je sakupljena građa klasificirana u tri kategorije: zapisi u kamenu, koji se smatraju najstarijima, tiskane knjige te rukopisna građa. Posebno je značenje ove kulturne ostavštine što je nastala i držala se u okruženju mletačke okupacije te latinskog i talijanskog jezika.

Držimo da je popis glagoljske ostavštine na otocima Cresu i Lošinj, koji smo sastavili, cjelovitiji od dosadašnjih, a terenskim radom i sastavljanjem prezentacije predstavljaju ga naši mladi glagoljaši. Znat će da se pismenošću i kulturom ostaje »bus posebnog svoga cvijeta u naroda silnoj smjesi« u svim okolnostima i ma kakva vremena bila.

Kontakt: Srednja škola Ambroza Haračića, Omladinska 12, HR–51550 Mali Lošinj; tel.: 051 231 101, fax: 051 231 821; e-mail: tajnistvo@ss-aharacica-malilosinj.skole.hr; web: www.ss-aharacica-malilosinj.com.hr

SREDNJA ŠKOLA AMBROZA HARAČIĆA, MALI LOŠINJ, PODRUČNI ODJEL U CRESU

Učenici: Leona Ferlora, Paolo Kaštelan, Vanessa Klimczak, Matej Salković

Mentorice: Melita Chiole, Ljiljana Filipas, Rozana Perović

MOŽDA JE PROBLEM U KOMUNIKACIJI

Komunikacija je prirodna čovjekova potreba. To je složen i dinamičan proces u kojem ljudi primaju i šalju razne poruke. Svakodnevni govor ograničen je količinom riječi, obrazovanjem sugovornika, mogućnostima komunikacije na istom jeziku i sl. Nove tehnologije dovode i nove oblike komunikacije. S jedne strane to olakšava komunikaciju, a s druge dovodi do niza nesporazuma i problema jer je cilj da poruka bude brza i jeftina.

Komunikacija u znanosti temelji se na primjeni matematičkog načina mišljenja koje karakterizira točnost, egzaktnost, univerzalnost, jasnoća simbola, pojmova i definicija. Doslovno korištenje jezika znanosti u svakodnevnom govoru dodatno bi otežalo komunikaciju, ali primjena njegovih značajki kao što su jasnoća, egzaktnost i istinitost doprinijela bi kvalitetnijim odnosima na svim razinama društva. Odgovarajuća primjena matematičke logike u svakodnevnoj komunikaciji može biti od velike koristi. Preduvjet za to je poznavanje osnova matematičke logike.

Kontakt: *Srednja škola Ambroza Haračića, Mali Lošinj, Područni odjel u Cresu, Šetalište 20. travnja 56, HR-51557 Cres;*

tel.: 051 571 006, fax: 051 571 006;

e-mail: ss-a.haracica@ri.t-com.hr; web: gimnazija-cres.hr

GIMNAZIJA FRANJE PETRIĆA, ZADAR

Učenici: Tena Ćurko, Karla Matešić, Ivona Peša, Gabriela Rapan

Mentorica: Antonija Kero

SINKRONIZACIJA CRTANIH FILMOVA – POLITIČKI ILI SOCIOLINGVISTIČKI PROBLEM?

Hrvatski jezik dijelimo na tri narječja – štokavsko, kajkavsko i čakavsko. Osim toga, bogat je brojem dijalektima. No, kada je riječ o komunikaciji među ljudima a pogotovo o jeziku koji se koristi u medijima, možemo primijetiti kako prevladava mišljenje da je standard superioran dijalektima. Zadnjih se godina u hrvatskom javnom prostoru otvorila burna rasprava o tome treba li sinkronizirati medijski sadržaj na hrvatski standardni jezik ili prilikom sinkronizacije koristiti dijalekte. Osim javne rasprave na društvenim mrežama krenula je i znanstvena rasprava među hrvatskim lingvistima. Kako se sinkronizacija konkretno odrađuje i koje su njene posljedice na učenje materinjeg jezika kod djece bilo je pitanje koje nas je potaklo na proučavanje ovog fenomena. Koristimo se primjerom sinkronizacije crtanih filmova jer su upravo oni djeci najdostupniji i vrlo su moćan alat za usvajanje vokabulara.

Na početku izlaganja osvrnut ćemo se na to kako djeca usvajaju materinji jezik i koliki je značaj crtanih filmova u razvoju njihovog vokabulara. Nakon toga vratit ćemo se u same početke sinkronizacije crtanih filmova kad je sinkronizacija bila isključivo na hrvatskom standardnom jeziku osim nekih sporadičnih fraza. Kao zorni primjer sinkronizacije s upotrebom dijalekata hrvatskog jezika poslužit će nam crtani film *Shrek* iz 2004. godine. Upravo sinkronizacija tog crtanog filma izazvala je burnu raspravu o tome koji su dijalekti hrvatskog jezika najviše zastupljeni u sinkronizaciji a koji su potpuno zanemareni. Ivo Žanić u svojoj knjizi *Kako bi trebali govoriti hrvatski magarci* obrađuje ovu temu s dva aspekta: sociolingvističkog i političkog. Rezultate njegove analize rasprave na društvenim mrežama na ovu temu kao i stav lingvистa Mate Kapovića iznijet ćemo u daljnjem izlaganju. Kada je riječ o javnoj raspravi na društvenim mrežama prevladava stav da u sinkronizaciji

crtanih filmova često do izražaja dolazi upravo niz predrasuda koje su inače prisutne u svakidašnjem društvenom životu građana Hrvatske prema kojem su npr. Dalmatinci lijeni i glupi pa tako »redikul i linčina uvijek govore dalmatinski« (Žanić, 124). Nadalje, na društvenim mrežama pokrenuta je Facebook stranica koja bojkotom želi ukinuti »dominaciju kajkavštine« u crtanim filmovima. Je li riječ o teoriji zavjere sjevera Hrvatske protiv juga ili o njegovanju i poticanju različitosti i bogatstva hrvatskog jezika? Djelomične odgovore iznosimo u daljnjem radu te otvaramo raspravu s ostalim sudionicima simpozija.

Kontakt: Gimnazija Franje Petrića, Obala kneza Trpimira 26, HR–23000 Zadar; tel./fax: 023 331 015;
e-mail: ured@gimnazija-spetrica.zd.skole.hr; web: www.zd-mioc.hr

Javna predavanja

IVANA ZAGORAC

*Filozofski fakultet, Sveučilište u Zagrebu, Hrvatska
e-mail: ivana.zagorac@gmail.com*

ZNANOST, RAZUM I OSJEĆAJI

U znanosti se često može čuti da je potrebno koristiti razum, a osjećaje ostaviti po strani. I u svakodnevnom životu ponekad se ističe da razum i osjećaji ne idu zajedno te da osjećaji smetaju razumu. Čini se da bi filozofija – kao znanost koja primarno misaonim, spekulativnim putem traži istinu – prva trebala odbaciti osjećaje i posvetiti se neometanomu promišljanju. Međutim, poznata definicija filozofije kaže da je ona jedna vrsta ljubavi, i to one spram mudrosti. U kakvom onda odnosu stoje razum i osjećaji u znanosti općenito, a posebno u filozofiji? U izlaganju će se ukratko razmotriti napetost između razuma i osjećaja, s posebnim osvrtom na filozofijska promišljanja. Što filozofi misle o osjećajima? Može li se uopće misliti o osjećajima? Koliko nam osjećaji pomažu, a koliko otežavaju naš put traženja istine? Trebamo li doista u znanosti eliminirati sve osjećaje?

KORINA FLEGO, KLARA KUČIĆ, RENATO MUŠKARDIN

*Srednja škola Ambroza Haračića, Mali Lošinj, Područni odjel u Cresu, Hrvatska
e-mail: ss-a.haracica@ri.t-com.hr*

PREDSTAVLJANJE PROJEKTA »MATEMATIKA U ARHITEKTURI« UČENIKA SREDNJE ŠKOLE AMBROZA HARAČIĆA IZ CRESA

Cilj projekta bio je pokazati u kojoj je mjeri srednjoškolska matematika prisutna u arhitekturi. Učenici su posjetili palaču Petris (pala-

ča Arsan), danas Creski muzej i »tražili« matematiku. Gradnju palače smjestili su u vrijeme i time dotakli skup cijelih brojeva, računali vremenske razmake i na mnoge druge načine spomenuli broj. Potom su uočili geometrijske likove i tijela, krivulje, pravce u prostoru, primjenu integralnog računa, rotacijska tijela. Elegancija parabole u mnogome doprinosi ljepoti ulaznih vrata i prozora. Tu su i kružnice, elipse, nizovi... Cijela srednjoškolska matematika našla se u lijepoj, elegantnoj palači Petris.

Razvoj matematike posljednjih desetljeća doveo je do »usitnjavanja« matematike pa se ponekad i gubi pogled na matematiku u cjelini. U školi je poučavanje podijeljeno na odvojene nastavne predmete što također doprinosi stvaranju »parcijalne slike svijeta«. Naravno, nema područja ljudske djelatnosti u kojoj nema matematike pa tako i u umjetnosti. Matematika i umjetnost prisutne su uz čovjeka tijekom cjelokupne njegove povijesti i bit će uz njega dokle god on bude tražio istinu i ljepotu.

Ovaj su projekt proveli Lorena Abdić, Nera Barišić, Korina Flego, Klara Kučić i Renato Muškardin, učenici Srednje škole Ambroza Haračića, Mali Lošinj, Područni ured u Cresu, uz mentorstvo nastavnica Melite Chiole i Ana-Marije Sertić.

Radionice

LJUDEVIT FRAN JEŽIĆ

Filozofski fakultet, Sveučilište u Zagrebu, Hrvatska
e-mail: ljfezic@gmail.com

KAKO JEZICI MOGU BITI SRODNI?

Ova radionica namijenjena srednjoškolskoj dobi polazi od nekih pitanja koja se prirodno bude u ljudima kao govornicima različitih narječja, sličnih i nesličnih jezika, a koja zatim preuzimaju, dalje razrađuju i pokušavaju na njih odgovoriti znanstvenici koji se bave poredbenim jezikoslovljem (komparativnom lingvistikom): Koliko se jezika govori na svijetu? Ako ih ima više od 6000, koliko ih jezikoslovci pobrajaju, u kakvu su odnosu ti jezici jedni spram drugih, tj. kako su povezani? Kako objasniti sličnosti i razlike koje nalazimo među njima? Jesu li jezične sličnosti rezultat slučajnosti, jezičnoga posuđivanja ili zajedničkoga porijekla? Ako neki jezici mogu imati zajedničko porijeklo, pa stoga možemo reći da su *srodni*, kako se utvrđuje koji su jezici srodni, kako se razvrstavaju u jezične porodice i koliko ima tih porodica na svijetu? Mogu li se i kako iz posvjedočenih jezika rekonstruirati njihovi neposvjedočeni jezici pretci, tzv. *prajezici*? Mogu li jezikoslovci rekonstrukcijom prajezika (pojedinih porodica), i u multidisciplinarnoj suradnji s arheolozima, antropolozima, povjesničarima i geografima, otkriti nešto novo o prapovijesti čovječanstva, o kulturi drevnih naroda, o njihovu porijeklu i smjerovima njihova širenja svijetom?

Ta i srodna pitanja u radionici se rasvjetljuju i razmatraju na jezičnoj građi iz indoeuropskih jezika, napose na poznatijim jezicima slavenske, germanske i romanske jezične porodice, te na jezicima semitske porodice afroazijskih jezika. U drugome dijelu radionice učenici primjenjuju poredbeno-jezikoslovnu metodu da utvrde neke osnovne glasovne podudarnosti među jezicima spomenutih jezičnih porodica. Ovakvim problematskim pristupom učenici se upoznaju s plodnom znanstvenom metodom, ali i s osnovnim zasadama i uvidima genetičke i arealne lingvistike te jezične tipologije.

DAVOR STANKOVIĆ

Zagreb, Hrvatska

e-mail: davor42@gmail.com

OD GOVORNIH MANA DO GOVORNIH VRLINA

Stara latinska izreka kaže da se pjesnikom rađa, a govornikom postaje. Prvi korak u tom procesu razvijanja govorničkih vještina jest edukacija. Upravo zato, cilj je ove radionice stvoriti teorijsku podlogu, osvijestiti koje su osnovne prepreke i kako ih otkloniti te analizom primjera ukazati na odlike dobrih govornika. Uz jasno uređen sadržaj i logičnu kompoziciju govora, uspješan govorni čin sastoji se i od dojmljive govorne izvedbe. U tom pogledu, polaznici će se upoznati s elementima govorne izvedbe kao što su glas, dikcija, interpretacija (intonacija, tempo, stanke...), naglasci i neverbalni znakovi. Kako bi se različiti govorni nedostaci počeli pretvarati u govorne vrline, potrebno je što ranije početi vježbati. Stoga, radionica uključuje i praktični dio – govorne vježbe kojima se ugodava glas, razgibava dikcija, razigrava intonacija i oslobađa gesta, a svime time raste i govornikovo samopouzdanje.

BRUNO ĆURKO

Udruga Mala filozofija, Zadar, Hrvatska

e-mail: mala.filozofija@gmail.com

ŠTO JE MUDROST?

Radionica »Što je mudrost?« namijenjena je učenicima nižih razreda osnovne škole, a sastavni je dio programa *Pogled u vlastito mišljenje* koji se provodi po osnovnim školama od 2008. godine u Hrvatskoj i inozemstvu. Uz pomoć animiranih likova sove Sofije, raka Paka, ribice Bibice i drugih s djecom te putem neo-sokratske metode argumentiranog dijaloga, raspravlja se što je mudrost. Temeljna pitanja na koja djeca odgovaraju su: što znači biti mudar?; što je mudrost?; tko je mudar?; koje su odlike mudrog čovjeka?; rađa li se čovjek mudar?; može li se mudrost »steći«?; kako »steći« mudrost? Cilj je radionice potaknuti djecu da promišljaju o pojmu mudrosti te da barem okvirno definiraju što to mudrost jest.

KREŠIMIR BABEL

*Filozofski fakultet, Sveučilište u Zagrebu, Hrvatska
e-mail: babelkresimir@gmail.com*

ISTRAŽIVATI POPUT ZNANSTVENIKA

Ciljevi su radionice upoznavanje učenika s osnovnim principima i metodama te problemima znanstvenog istraživanja, razvijanje znanstvenog, analitičkog i kritičkog mišljenja te pristupa rješavanju problema, kao i promicanje i popularizacija znanstvenog pogleda na svijet. U prvome dijelu, uz pomoć edukativne *online* igre *Geoguessr* u kojoj je cilj što preciznije pogoditi na karti mjesto na koje smo bačeni u Google Street Viewu, učenici će se upoznati s ključnim elementima znanstvene metode (opservacija, uočavanje istraživačkog pitanja, postavljanje hipoteza, izvedba predviđanja, eksperimentalno dokazivanje) te nekim specifičnostima znanstvenog pogleda na svijet. U drugome će se dijelu stečene spoznaje o znanstvenoj metodi primijeniti u grupnom natjecanju učenika u igri *Geoguessr*.

Central activity of the project
Scientific Incubator: Training in Scientific Research
Cres, 29 September – 1 October 2016
Topic: Language and Science

About the project

The project *Scientific Incubator* aims at popularisation of science among high-school students. It provides active participation in scientific research, introducing the students to its basic methods and the principles of scientific integrity. The interdisciplinary and pluriperspective approach to problem solving raises awareness on the importance of critical thinking and innovative strategies in facing scientific challenges. The project's aim is to motivate students for scientific work and to encourage their initiative, independence of thought, self-criticism, and responsibility.

The central activity of the project is presentation of results of the research conducted by students of several Croatian high schools during the project's earlier stages, as well as their participation in the scientific symposium that will be held in the framework of the *25th Days of Frane Petrić* (29 September – 1 October 2016). This year the topic is "Language and Science" In addition to regular activities of the scientific symposium, students will also participate in workshops and public lectures.

The initiators and executors of the *Scientific Incubator* project are the Croatian Philosophical Society, the Croatian Bioethics Society and the Petit Philosophy Association. Project coordinators are Krešimir Babel, Bruno Ćurko, Mira Matijević, and Ivana Zagorac.

The realisation of the project is supported by the Croatian Ministry of Science, Education and Sports, Ministry of Regional Development and EU Funds and Primorje-Gorski Kotar County. The coordinators of the project express their gratitude to the Tourist Board of Cres and the *Kimen* Hotel for their support, as well as to the host school in Cres.

Student's research presentations

OBROVAC HIGH SCHOOL, OBROVAC

Students: Ana Benković, Josipa Jurjević, Antonia Mihaljević, Zorica Venuti

Mentor: Darko Tokić, Ivana Šegarić

THE DEVELOPMENT OF LANGUAGE

What is language, how and when it emerged are questions that attract the attention of scientists around the world. Although the first question could have an answer – language is a complex system of signs by means of which people communicate, i.e. it is a way of communication through speech, writing, or signs – other questions remain unanswered. What is the origin of language, when did “human” beings start to speak, and, moreover, why? These are some issues tackled by anthropological and linguistic sciences that still remain open, and some scientists believe that they will never be solved.

Language is surely one of the most precious abilities that human beings “received” during their development. Many people think that it is a gift reserved only for human beings. Nevertheless, numerous studies prove that animals also communicate with each other and exchange information. Obviously, they do not speak human language, but exchange information through body language (signs), specific vocalization etc.

The origin of language has been in focus of interest of not only scientists but also common people. This is evidenced in numerous myths, such as that of the Tower of Babel, and different explanations can be found in the Bible as well as the traditions of many peoples. One of the questions is why words are accepted as signs. Various theories try to provide explanation, and some of them seem trivial: “Pooh-Pooh” theory argues that language in its emergence consisted of expressions of different emotions – pleasure, fear, surprise etc; “Ding-Dong” theory holds that there is an inseparable connection between word and meaning; “Ta-Ta” theory states that language arose from imitating body

movements. These and many other similar explanations only circumvent the real problem.

Scientific research have shown that the first primitive language originated a million years ago as a consequence of Homo erectus' walking upright which opened "a path toward forming vocal tract capable of producing articulated language".

Contact: *Srednja škola Obrovac, Obala hrvatskog časnika S. Župana 17, HR-23450 Obrovac; phone: +385 023 689 058, fax: +385 023 689 852; e-mail: ured@ss-obrovac.skole.hr; web: ss-obrovac.skole.hr*

AMBROZ HARAČIĆ HIGH SCHOOL, MALI LOŠINJ

Students: Antea Dragoslavić, Emma Maljić, Antonia Manzoni, Marko Vidulić

Mentors: Zrinka Jensch, Milica Prole

THE GLAGOLITIC ALPHABET, THE OLD CROATIAN LANGUAGE AND CULTURE

The conducted research presents the value of the Old Croatian language recorded in the Glagolitic alphabet and Croatian culture over several centuries (since the appearance of the Glagolitic alphabet in the 11th century) on the islands of Cres and Lošinj. The entire collected corpus is classified into three categories: inscriptions in stone, which are believed to be the oldest artefacts, printed books, and manuscripts. This cultural heritage is of special significance due to its emergence and tenacity during the times of the Venetian occupation and Latin and Italian language.

We believe that the compiled list of Glagolitic heritage documents of the islands of Cres and Lošinj is more comprehensive than any of the previous and is being presented through field work and presentations carried out by our Young Glagoliticians. Through literacy and culture one becomes the "tuft of one's own special flower in the great mixture of nations" in any circumstances and at all times.

Contact: *Srednja škola Ambroza Haračića, Omladinska 12, HR-51550 Mali Lošinj; phone: +385 051 231 101, fax: +385 051 231 821; e-mail: tajnistvo@ss-aharacica-malilosinj.skole.hr; web: www.ss-aharacica-malilosinj.com.hr*

AMBROZ HARAČIĆ HIGH SCHOOL, MALI LOŠINJ, LOCAL DEPARTMENT CRES

Students: Leona Ferlora, Paolo Kaštelan, Vanessa Klimeczak, Matej Salković

Mentors: Melita Chiole, Ljiljana Filipas, Rozana Perović

COMMUNICATION MIGHT BE A PROBLEM

Communication is an essential human need. It is a complex and dynamic process where people receive and send messages. Everyday speech is limited by the amount of words, speaker's education, communication possibilities in the same language etc. New technologies also bring the new means of communication. Although they make the communication easier, on the other hand, they lead to a wide range of misunderstandings and problems because the main aim of the message is to be fast and cheap.

Communication in science is based on the use of mathematical way of thinking which is characterized by accuracy, exactness, universality and clarity of symbols, terms and definitions. Literally use of science language in everyday speech would make the communication more difficult, but the use of its features such as clarity, exactness and truthfulness would lead to more qualitative relationship on all society levels. A corresponding use of mathematical logic in everyday communication can be of a great benefit. The only precondition is to be familiar with the mathematical logic.

Contact: *Srednja škola Ambroza Haračića, Mali Lošinj, Područni odjel u Cresu, Šetalište 20. travnja 56, HR-51557 Cres;*

phone: +385 051 571 006, fax: +385 051 571 006;

e-mail: ss-a.haracica@ri.t-com.hr, web: gimnazija-cres.hr

FRANJO PETRIĆ GYMNASIUM, ZADAR

Students: Tena Ćurko, Karla Matešić, Ivona Peša, Gabriela Rapan

Mentor: Antonija Kero

ANIMATED FILMS DUBBING – A POLITICAL OR A SOCIOLINGUISTIC PROBLEM?

Croatian language has three dialects: Chakavian, Shtokavian, and Kajkavian. Besides these dialects there are numerous vernaculars. When it comes to inter-people communication and language used in media, opinion of majority is that standard language is superior compared to dialects. For the last few years there's been considerable discussion whether films should be dubbed to Croatian standard language or to one of dialects. What started as a social media discussion soon was taken to scientific level by linguists. How films are dubbed and what consequences dubbing has on acquisition of mother tongue for children is the subject of our interest.

We will use animated films dubbing as an example, since animated films are available to children and are very powerful tool for expanding the vocabulary. At the beginning of this presentation we will explain acquisition of mother tongue and impact animated films have on children's vocabulary. We will also go back to the very beginnings of animated films dubbing when dubbing, besides a few expressions, was exclusively on standard language. The animated film *Shrek* (2004.) is used here as an example of dialect usage in dubbing. This started considerable discussion on which Croatian dialects are used in dubbing and which are neglected. Ivo Žanić elaborates this topic from two aspects: sociolinguistic and political. The results of his analysis as well as attitudes of the prominent linguist Mate Kapović will be explained in our further presentation. Social media discussion on this topic leads to conclusion that dubbing reflects prejudices inherent in Croatian society: Dalmatian people are lazy, stupid...

There is even a Facebook page whose authors call for a boycott of Kajkavian dialect domination in animated films. Are we talking about conspiracy theory between North and the South or nourishing and en-

couraging diversity of Croatian language? Answers to these questions will be revealed in further presentation as well as in discussion with symposium participants.

Contact: *Gimnazija Franje Petrića, Obala kneza Trpimira 26, HR-23000 Zadar; phone: +385 023 331 015; e-mail: ured@gimnazija-fpetrica.zd.skole.hr; web: www.zd-mioc.hr*

Public lectures

IVANA ZAGORAC

*Faculty of Humanities and Social Sciences, University of Zagreb, Croatia
e-mail: ivana.zagorac@gmail.com*

SCIENCE, REASON, AND FEELINGS

It is often said that scientists must use their reason and put their feelings aside. In everyday life we also sometimes hear that reason and feelings do not go well together and that the latter corrupts the former. It seems that philosophy – as a science which primarily relies on the speculative method in a search for the truth – should be the first to out-cast the feelings and enjoy uninterrupted reasoning. However, the well-known definition of philosophy claims that philosophy is a certain kind of love – love for wisdom. If that is so, what then is the relationship between reason and feelings in science in general, and in philosophy in particular? In this presentation, we shall briefly examine the tension between the reason and feelings, especially within the philosophical tradition. What do philosophers think on feelings? Is it even possible to think about the feelings? Do our feelings stand in the way of our search for the truth or are they perhaps even helpful? Should we eliminate all the feelings when doing a science?

KORINA FLEGO, KLARA KUČIĆ, RENATO MUŠKARDIN

*Ambroz Haračić High School, Mali Lošinj, Local Department Cres
e-mail: ss-a.haracica@ri.t-com.hr*

PRESENTATION OF THE PROJECT “MATHEMATICS IN ARCHITECTURE” OF STUDENTS OF AMBROZ HARAČIĆ HIGH SCHOOL IN CRES

The aim of this work was to show the extent to which mathematics is present in architecture. Students visited Petris (Arsan) palace, today’s Museum of Cres, and “looked for” mathematics. They placed the construction of the palace in time and thus touched set of integers, calculated the time difference and mentioned the number in numerous different ways. Furthermore, they noticed geometrical shapes and bodies, curves, lines in space, application of integral calculus and rotary body. Elegance of parabola contributes very much to the beauty of the front door and windows, not to mention circles, ellipses and sequences. The whole high school mathematics can be found in the beautiful elegant Petris palace.

The advancement in mathematics in the last decades has led to the division of mathematics which causes that the mathematics as a whole can sometimes hardly be seen. The school teaching is also divided into different subjects, which also leads to the “partial view of the world”. Of course, there are no areas of human activity without mathematics, including art too. Mathematics and art are constantly present in human history and will stay there as long as the man seeks for the truth and beauty.

This project was conducted by Lorena Abdić, Nera Barišić, Korina Flego, Klara Kučić, and Renato Muškardin, students of the Ambroz Haračić High School, Mali Lošinj, Local Department Cres, mentored by teachers Melita Chirole and Ana-Marija Sertić.

Workshops

LJUDEVIT FRAN JEŽIĆ

*Faculty of Humanities and Social Sciences, University of Zagreb, Croatia
e-mail: ljfjezic@gmail.com*

HOW CAN LANGUAGES BE COGNATE?

This workshop for high school pupils sets off with questions which naturally arise to humans as speakers of diverse dialects, similar and dissimilar languages, and which are further elaborated and gradually answered by scientists working in the field of comparative linguistics: How many languages are spoken in the world? If there are more than 6000 languages, as linguists may estimate, what is their relationship, i.e. how are they related? How can we explain the similarities and differences that we find between them? Do the similarities result from coincidence, language borrowing or common linguistic origin? If some languages can have a common origin, so that we can say that they are *cognate*, how can we know which languages are cognate, how do we classify them into language families and how many of these families are there in the world? Is it possible and how to reconstruct from the attested languages their unattested ancestor languages, the so-called *proto-languages*? Can linguists through the reconstruction of proto-languages (of particular families), in a multidisciplinary cooperation with archaeologists, anthropologists, historians, and geographers, discover something new concerning the prehistory of mankind, the culture of ancient peoples, their original homelands and migration routes over the globe?

In this workshop, these and related questions will be clarified and illustrated on selected linguistic material from Indo-European languages, especially from the more familiar languages of Slavic, Germanic and Romance language families, as well as from languages of the Semitic language family (Afro-Asiatic languages). In the second

part of the workshop pupils are asked to apply the comparative linguistic method in establishing some basic sound correspondences between languages of the mentioned language families. Through a problem-oriented approach pupils will familiarize themselves with a fruitful scientific method and with the basic tenets and insights of genetic (historical) linguistics, areal linguistics, and linguistic typology.

DAVOR STANKOVIĆ

Zagreb, Croatia

e-mail: davor42@gmail.com

FROM SPEECH IMPEDIMENTS TO SPEECH VIRTUES

The old Latin proverb says that a poet is born, but a speaker is made. The first step in the process of developing oratory skills is education. Hence the aim of this workshop is to create a theoretical background, create awareness on the basic obstacles and how to overcome them, and through analysis of some examples point out the qualities of a good speaker. Besides clearly defined content and logical composition of speech, a successful speech act also needs to include impressive speech performance. Thus, the participants will be acquainted with elements of speech performance such as voice, diction, interpretation (intonation, tempo, pauses etc.), accents, and non-verbal signs. In order to transform various speech impediments to speech virtues, it is necessary to begin practice as early as possible. Therefore, this workshop will include a practical part – speech exercises that tune the voice, limber up the diction, liven up the intonation and free the gestures, and all this increases the speaker's confidence.

BRUNO ĆURKO

Petit Philosophy Association, Zadar, Croatia
e-mail: mala.filozofija@gmail.com

WHAT IS WISDOM?

Workshop “What is wisdom?” is a part of the program *A View to One’s Own Thinking*. This program, aiming at elementary school pupils, has been implemented in schools in Croatia and abroad since 2008. With the help of animated characters such as owl Sophia, crab Pak, Bibi the Fish and others, children discuss about wisdom. The main method is neo-Socratic method of argumentative dialogue. Basic questions for this workshop are: What it means to be wise? What is wisdom? Who is wise? What are the qualities of a wise man? Are we born wise or can we become wise? Can wisdom ‘acquire’? How to ‘acquire’ wisdom? The aim of this workshop is to encourage children to reflect on the concept of wisdom, and to create, at least roughly, a definition of wisdom.

KREŠIMIR BABEL

Faculty of Humanities and Social Sciences, University of Zagreb, Croatia
e-mail: babelkresimir@gmail.com

TO RESEARCH LIKE A SCIENTIST

The aims of this workshop are to acquaint students with basic principles and methods, as well as problems of scientific research, to develop scientific, analytic, and critical thinking and problem solving, together with promoting a scientific view of the world. In the first part, with the help from the educational online game *Geoguessr* where the goal is to guess the place where we are thrown in Google Street View on the world map, students will learn about the key elements of the scientific method (observation, identifying research questions, proposing hypotheses, performing predictions, experimental proof) and some specificities of the scientific worldview. In the second part, the acquired knowledge on the scientific method will be applied in a group competition of students in the *Geoguessr* game.

DONATORI
25. DANA FRANE PETRIĆA

DONORS OF
THE 25th DAYS OF FRANE PETRIĆ

**DONATORI 25. DANA FRANE PETRIĆA /
DONORS OF THE 25th DAYS OF FRANE PETRIĆ**

**Ministarstvo znanosti, obrazovanja i sporta Republike Hrvatske /
Ministry of Science, Education and Sports of the Republic of Croatia**

**Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu /
Faculty of Humanities and Social Sciences of the University of Zagreb**

**Ministarstvo kulture Republike Hrvatske /
Ministry of Culture of the Republic of Croatia**

**Primorsko-goranska županija /
Primorje-Gorski Kotar County**

**Grad Cres /
Town of Cres**

Turistička zajednica Grada Cresa /

Tourist Board of Cres

Cresanka d.d.

**DONATORI PROJEKTA ZNANSTVENI INKUBATOR /
DONORS OF THE SCIENTIFIC INCUBATOR PROJECT**

**Ministarstvo znanosti, obrazovanja i sporta Republike Hrvatske /
Ministry of Science, Education and Sports of the Republic of Croatia**

**Ministarstvo regionalnoga razvoja i fondova Europske unije
Republike Hrvatske /**

**Ministry of Regional Development and EU Funds of the
Republic of Croatia**

**Primorsko-goranska županija /
Primorje-Gorski Kotar County**

Turistička zajednica Grada Cresa /

Tourist Board of Cres

DANI FRANE PETRIĆA

Kronologija
1992.–2016.

DAYS OF FRANE PETRIĆ

Chronology
1992–2016

- 1992** ○ Suvremena filozofska gibanja u Hrvatskoj, Sloveniji i Herceg-Bosni / Contemporary Philosophical Movements in Croatia, Slovenia and Bosnia and Herzegovina
- 1993** ○ Platon i platonizam / Plato and Platonism
 ○ Jezik i mišljenje, književnost i filozofija / Language and Thought, Literature and Philosophy
 ○ Stručni skup nastavnika filozofije i logike / Meeting of Lecturers of Philosophy and Logic
- 1994** ○ Platon – platonizam – Petrić / Plato – Platonism – Petrić
 ○ Filozofija prirode / Philosophy of Nature
- 1995** ○ Platon – platonizam – Petrić / Plato – Platonism – Petrić
 ○ Ekologija / Ecology
- 1996** ○ Platon – platonizam – Petrić / Plato – Platonism – Petrić
 ○ Lijepo u prirodi i umjetnosti / The Beautiful in Nature and the Fine Arts
- 1997** ○ 400. obljetnica smrti Frane Petrića / 400th Anniversary of the Death of Frane Petrić
- 1998** ○ Platon – platonizam – Petrić / Plato – Platonism – Petrić
 ○ Izazovi bioetike / The Challenges of Bioethics
- 1999** ○ Petrić – platonizam – aristotelizam / Petrić – Platonism – Aristotelianism
 ○ Teorija kaosa / Theory of Chaos
- 2000** ○ Petrić – platonizam – aristotelizam / Petrić – Platonism – Aristotelianism
 ○ Filozofija vremena / Philosophy of Time
- 2001** ○ Petrić – platonizam – aristotelizam / Petrić – Platonism – Aristotelianism
 ○ Bioetika i znanost u novoj epohi / Bioethics and Science in the New Epoch
- 2002** ○ Petrić – platonizam – aristotelizam / Petrić – Platonism – Aristotelianism
 ○ Filozofija i tehnika / Philosophy and Technology

- 2003** ○ Petrić – platonizam – aristotelizam / Petrić – Platonism – Aristotelianism
○ Demokracija i etika / Democracy and Ethics
- 2004** ○ Petrić i renesansne filozofske tradicije / Petrić and Renaissance Philosophical Traditions
○ Filozofija i odgoj u suvremenom društvu / Philosophy and Education in Contemporary Society
- 2005** ○ Petrić i renesansne filozofske tradicije / Petrić and Renaissance Philosophical Traditions
○ Teorija relativnosti i filozofija: Povodom 100. obljetnice Einsteino-ve Specijalne teorije relativnosti / Theory of Relativity and Philosophy: In Celebration of the 100th Anniversary of Einstein's Special Theory of Relativity
- 2006** ○ Petrić i renesansne filozofske tradicije / Petrić and Renaissance Philosophical Traditions
○ Filozofija, znanost, religija: Kompleksnost odnosa i granice dijaloga / Philosophy, Science, Religion: Complexity of Relations and Limits of Dialogue
- 2007** ○ Petrić i renesansne filozofske tradicije / Petrić and Renaissance Philosophical Traditions
○ Čovjek i kultura / Human and Culture
- 2008** ○ Petrić i renesansne filozofske tradicije / Petrić and Renaissance Philosophical Traditions
○ Filozofija i globalizacija / Philosophy and Globalization
- 2009** ○ Petrić i renesansne filozofske tradicije / Petrić and Renaissance Philosophical Traditions
○ Filozofija i mediji / Philosophy and Media
- 2010** ○ Petrić i renesansne filozofske tradicije / Petrić and Renaissance Philosophical Traditions
○ Pitanja identiteta / Questions of Identity
- 2011** ○ Od Petrića do Boškovića: Mijene u filozofiji prirode / From Petrić to Bošković: Changes in the Natural Philosophy
○ Filozofska gibanja na jugoistoku Europe / Philosophical Trends in Southeast Europe

- 2012 ○ Od Petrića do Boškovića: Hrvatski filozofi u europskom kontekstu / From Petrić to Bošković: Croatian Philosophers in the European Context
- Ideja sveučilišta / The Idea of the University
- 2013 ○ Od Petrića do Boškovića: Hrvatski filozofi u europskom kontekstu / From Petrić to Bošković: Croatian Philosophers in the European Context
- Perspektive filozofije / Perspectives of Philosophy
- 2014 ○ S Petrićem u žarištu: Hrvatski filozofi u europskom kontekstu / With Petrić in Focus: Croatian Philosophers in the European Context
- Povijesni svijet / Man-Made World
- 2015 ○ S Petrićem u žarištu: Hrvatski filozofi u europskom kontekstu / With Petrić in Focus: Croatian Philosophers in the European Context
- Zdravlje i kultura / Health and Culture
- 2016 ○ Hrvatska filozofija u interakciji i kontekstu / Croatian Philosophy in Interaction and Context
- Jezik i spoznaja / Language and Cognition

IZDAVAČ: Hrvatsko filozofsko društvo, Zagreb

ISSN: 1848-2228

ZA IZDAVAČA: Zdravko Radman

UREDNICI: Krešimir Babel, Pavo Barišić, Mira Matijević

POSLOVNA TAJNICA: Mira Matijević

PRIJEVODI I LEKTURA: Krešimir Babel, Davor Balić, Pavo Barišić,
Ljudevit Fran Ježić, Igor Mikecin, Daniela Mužić,
Demian Papo i autori

KOREKTURA: Krešimir Babel, Pavo Barišić, Ljudevit Fran Ježić,
Mira Matijević

PRIJELOM TEKSTA: Stjepan Ocvirk

TISAK: GRAFOMARK, Zagreb

NAKLADA: 500 primjeraka

